

**PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA
DLA POWIATU CHEŁMSKIEGO
AKTUALIZACJA
NA LATA 2009 – 2012
Z PERSPEKTYWĄ DO ROKU 2016**

Wykonawcy: mgr Marek Benedykciński mgr inż. Filip Perkiewicz	
Kierownik projektu: mgr Marek Benedykciński	

SPIS TREŚCI

I. WPROWADZENIE	5
1. ZAŁOŻENIA OGÓLNE.....	5
2. PODSTAWY PRAWNE.....	5
3. CEL I ZAKRES PROGRAMU.....	5
II. STREFA SPOŁECZNO GOSPODARCZA	7
1. POŁOŻENIE I CHARAKTERYSTYKA.....	7
2. UWARUNKOWANIA SPOŁECZNO-DEMOGRAFICZNE.....	9
3. ROZWÓJ GOSPODARCZY.....	10
4. TURYSTYKA.....	12
5. PLACÓWKI SŁUŻBY ZDROWIA.....	22
6. PLACÓWKI OŚWIATOWE.....	22
7. EDUKACJA EKOLOGICZNA W POWIECIE.....	23
III. INFRASTRUKTURA TECHNICZNA	35
1. SZLAKI KOMUNIKACYJNE.....	35
2. GOSPODARKA WODNO-KANALIZACYJNA.....	35
3. GOSPODARKA ENERGETYCZNA I GAZYFIKACJA.....	42
3.1. CIEPOWNICTWO.....	42
3.2. SIEĆ GAZOWA.....	42
3.3. ENERGIA ELEKTRYCZNA.....	43
IV. INWENTARYZACJA ZASOBÓW I SKŁADNIKÓW PRZYRODY	44
1. UKSZTAŁTOWANIE TERENU.....	44
2. UŻYTKOWANIE TERENU.....	48
3. WARUNKI KLIMATYCZNE.....	50
4. POWIETRZE ATMOSFERYCZNE.....	51
5. WODY PODZIEMNE.....	60
6. WODY POWIERZCHNIOWE.....	62
6.1. RZEKI.....	62
6.2. JEZIORA.....	65
7. CHARAKTERYSTYKA ELEMENTÓW PRZYRODY OŻYWIONEJ.....	66
7.1. LASY.....	66
7.2. FAUNA.....	68

PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA DLA POWIATU CHEŁMSKIEGO

8. OCHRONA PRZYRODY I KRAJOBRAZU	69
8.1. PARK NARODOWY	69
8.2. PARKI KRAJOBRAZOWE	70
8.3. REZERWATY PRZYRODY	71
8.5. UŻYTKI EKOLOGICZNE	76
8.6. POMNIKI PRZYRODY	77
8.7. OBSZARY SIECI NATURA 2000.....	80
V. GŁÓWNE ŹRÓDŁA ZAGROŻEŃ ŚRODOWISKA W POWIECIE CHEŁMSKIM	87
1. ZAGROŻENIA WÓD PODZIEMNYCH.....	87
2. ZAGROŻENIA WÓD POWIERZCHNIOWYCH	87
3. ZAGROŻENIA POWIETRZA	88
4. ZAGROŻENIA ZWIĄZANE Z TRANSPORTEM I POWAŻNE AWARIE	90
5. HAŁAS.....	91
6. GOSPODARKA ODPADAMI	93
7. PROMIENIOWANIE ELEKTROMAGNETYCZNE	93
VI. UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE.....	94
1. GŁÓWNE CELE POLITYKI EKOLOGICZNEJ PAŃSTWA.....	94
2. CELE POLITYKI EKOLOGICZNEJ WOJEWÓDZTWA LUBELSKIEGO.....	113
VII. CELE GŁÓWNE I SZCZEGÓŁOWE OBJĘTE PROGRAMEM OCHRONY ŚRODOWISKA DLA POWIATU CHEŁMSKIEGO.....	115
VIII. HARMONOGRAM RZECZOWO – FINANSOWY REALIZACJI PROGRAMU	125
IX. NARZĘDZIA I INSTRUMENTY REALIZACJI PROGRAMU	134
1. NARZĘDZIA I INSTRUMENTY PROGRAMOWO- PLANISTYCZNE	134
2. NARZĘDZIA I INSTRUMENTY REGALMENTUJĄCE MOŻLIWOŚCI KORZYSTANIA ZE ŚRODOWISKA.....	134
3. NARZĘDZIA I INSTRUMENTY FINANSOWE.....	135
4. NARZĘDZIA I INSTRUMENTY KARNE I ADMINISTRACYJNE.....	135
5. UPOWSZECHNIANIE INFORMACJI O ŚRODOWISKU	136
6. DZIAŁALNOŚĆ KONTROLNA.....	136

IX. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA	137
1. FUNDUSZE OCHRONY ŚRODOWISKA I GOSPODARKI WODNEJ	137
1.1. NARODOWY FUNDUSZ OCHRONY ŚRODOWISKA I GOSPODARKI WODNEJ	137
1.2. WOJEWÓDZKI FUNDUSZ OCHRONY ŚRODOWISKA I GOSPODARKI WODNEJ	138
1.3. POWIATOWY FUNDUSZ OCHRONY ŚRODOWISKA I GOSPODARKI WODNEJ	139
1.4. GMINNE FUNDUSZE OCHRONY ŚRODOWISKA I GOSPODARKI WODNEJ	139
2. FUNDACJA EKO – FUNDUSZ (działalność do 11.2010 r.).....	139
3. FUNDUSZE UNII EUROPEJSKIEJ.....	140
X. UWARUNKOWANIA REALIZACJI PROGRAMU	141
XI. WDRAŻANIA I MONITORING PROGRAMU	141
XII. WSKAŹNIKI EFEKTYWNOŚCI PROGRAMU	142
XIII. STRESZCZENIE W JĘZYKU NIESPECJALISTYCZNYM	143

I. WPROWADZENIE

1. ZAŁOŻENIA OGÓLNE

Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (Dz. U. 2008, Nr 25 poz. 150 ze zm.) nakłada na Zarząd Powiatu, jako realizację polityki ekologicznej państwa, obowiązek aktualizacji powiatowego programu ochrony środowiska. Programy ochrony środowiska podlegają aktualizacji nie rzadziej, niż co 4 lata i określają cele ekologiczne, priorytety, harmonogram działań proekologicznych, oraz źródła finansowania niezbędne do osiągnięcia postawionych celów.

Opracowanie pt.: „Aktualizacja Programu Ochrony Środowiska Powiatu Chełmskiego na lata 2009-2012” zwany dalej „Programem”, jest podstawą działań Samorządu Powiatu Chełmskiego w zakresie polityki ekologicznej i tworzenia innych programów branżowych.

2. PODSTAWY PRAWNE

Dokument został opracowany w związku z obowiązkiem nałożonym na powiaty przez ustawę z 27 kwietnia 2001 roku Prawo ochrony środowiska w art. 17 i 18, oraz ustawę z 27 lipca 2001 roku o wprowadzeniu ustawy – Prawo Ochrony Środowiska w art. 10 w zakresie terminu jego realizacji. Zakres merytoryczny Programu ochrony środowiska określają „Wytoczne sporządzania programów ochrony środowiska na szczeblu regionalnym i lokalnym” (MŚ grudzień 2002).

3. CEL I ZAKRES PROGRAMU

Celem opracowania jest aktualizacja Programu Ochrony Środowiska dla Powiatu Chełmskiego na lata 2009-2012 z perspektywą do roku 2016.

Ochrona środowiska przyrodniczego jest jedną z głównych dróg prowadzących do osiągnięcia zrównoważonego rozwoju, należy jednak pamiętać, że nie jedyną. O w pełni zrównoważonym rozwoju można dopiero mówić po osiągnięciu czterech łańcuchów:

- ekologicznego,
- społecznego,
- ekonomicznego (gospodarczego),
- przestrzennego.

PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA DLA POWIATU CHEŁMSKIEGO

Podstawowym narzędziem osiągnięcia ładu ekologicznego jest ochrona i kształtowanie środowiska przyrodniczego. Ład społeczny może być osiągnięty np. poprzez akceptację mieszkańców dla proponowanych i podejmowanych działań. Ład gospodarczy osiąga się poprzez kształtowanie odpowiedniej struktury gospodarki, ograniczanie bezrobocia. Ład przestrzenny wiąże się np. z odpowiednią lokalizacją terenów przemysłowych, mieszkaniowych, komunikacyjnych i innych.

Celem niniejszego opracowania jest nakreślenie ogólnych zasad zrównoważonego rozwoju oraz działań powiatu. Jest rzeczą niezbędną, aby do prac nad powiatowym programem ochrony środowiska były włączone wszystkie właściwe ze względu na zasięg swojej działalności instytucje, związane z ochroną środowiska i zagospodarowaniem przestrzennym oraz przedsiębiorstwa oddziałujące na środowisko, a także przedstawiciele społeczeństwa.

Program ochrony środowiska dla Powiatu Chełmskiego na lata 2009 – 2012 z perspektywą do roku 2016 określa:

- Aktualną diagnozę stanu środowiska i główne przyczyny tego stanu;
- Główne problemy ekologiczne powiatu;
- Priorytetowe cele i działania w podziale na krótkoterminowe (lata 2009 – 2012) i długoterminowe (do roku 2016);
- Harmonogram zadań w zakresie poprawy stanu środowiska w gminie;
- Instrumenty prawne i ekonomiczne niezbędne do wdrożenia Programu;
- System monitoringu i zarządzania środowiskiem
- Promocję programu i edukację społeczną.

Szczegółne rozwinięcie Programu stanowi Plan Gospodarki Odpadami.

Program Ochrony Środowiska dla Powiatu Chełmskiego będzie wykorzystany do:

- Strategicznego zarządzania powiatem w zakresie ochrony środowiska,
- Racjonalnej gospodarki przestrzennej i rozwoju przedsiębiorczości zgodnie z zasadą zrównoważonego rozwoju;
- Tworzenia programów operacyjnych dla powiatu,
- Planowania budżetu powiatu,
- Ubiegania się o fundusze celowe ze źródeł krajowych i Unii Europejskiej,
- Działań w zakresie edukacji ekologicznej.

II. STREFA SPOŁECZNO GOSPODARCZA

1. POŁOŻENIE I CHARAKTERYSTYKA

Powiat chełmski został utworzony po reformie administracyjnej w 1999 roku. Zlokalizowany jest we wschodniej części Polski, a jego wschodnia granica, którą rzeka Bug, stanowi również granicę państwa z Ukrainą. Obszar powiatu zajmuje łączną powierzchnię 1 886 km².

Pod względem administracyjnym powiat chełmski przynależy do województwa lubelskiego. Od północy graniczy on z powiatem włodawskim, od zachodu z powiatami łęczyńskim, świdnickim i krasnostawskim, a od strony południowej z powiatem hrubieszowskim oraz, na niewielkiej długości z powiatem zamojskim. Wschodnią granicę natomiast, stanowi granica Polski z Ukrainą.

Powiat obejmuje 15 gmin, z czego jedna jest gminą miejską, a pozostałe 14 to gminy wiejskie. W powiecie jest 137 miejscowości wiejskich, z czego 125 to miejscowości sołeckie oraz jedno miasto, którym jest Rejowiec Fabryczny. Podział powiatu na poszczególne jednostki terytorialne przedstawia tabela 1.

Tabela 1. Podział powiatu chełmskiego na jednostki terytorialne

L.p.	Nazwa gminy	Rodzaj gminy	Powierzchnia [km ²]	Ilość miejscowości	Ilość miejscowości sołeckich
1	Białopole	wiejska	103,60	15	13
2	Chełm	wiejska	221,80	43	39
3	Dorohusk	wiejska	192,40	34	26
4	Dubienka	wiejska	96,26	19	18
5	Kamień	wiejska	96,90	15	14
6	Leśniowice	wiejska	117,90	23	19
7	Rejowiec Fabryczny	miejska	14,36	1	-
8	Rejowiec Fabryczny	wiejska	87,50	17	15
9	Rejowiec	wiejska	106,25	24	22
10	Ruda-Huta	wiejska	112,30	25	15
11	Sawin	wiejska	190,20	28	19
12	Siedliszcze	wiejska	154,04	39	28
13	Wierzbica	wiejska	146,40	27	20
14	Wojśławice	wiejska	110,20	23	26
15	Żmudź	wiejska	136,13	22	17
S U M A			1 886,24	138	125

Źródło: dane z urzędów gmin powiatu chełmskiego, stan na 31 grudnia 2008 roku

Plan powiatu chełmskiego przedstawia, zamieszczona poniżej rycina 1.

Ryc. 1. Podział administracyjny powiatu chełmskiego

2. UWARUNKOWANIA SPOŁECZNO-DEMOGRAFICZNE

Według danych uzyskanych z poszczególnych gmin, powiat zamieszkiwany jest przez 81 327 osób, co daje średnią gęstość zaludnienia 43 osób na 1 km². Liczba mieszkańców i średnia gęstość zaludnienia na 1 km² w poszczególnych gminach powiatu chełmskiego przedstawiona została w tabeli 2.

Tabela 2. Ludność i gęstość zaludnienia w gminach powiatu chełmskiego

L.p.	Nazwa gminy	Rodzaj gminy	Liczba ludności	Zaludnienie [osób/km ²]
1	Białopole	wiejska	3 341	32,24
2	Chełm	wiejska	13 343	60,15
3	Dorohusk	wiejska	6 848	35,59
4	Dubienka	wiejska	2 661	27,64
5	Kamień	wiejska	4 107	42,38
6	Leśniowice	wiejska	4 032	34,19
7	Rejowiec Fabryczny	miejska	4 639	323,05
8	Rejowiec Fabryczny	wiejska	4 607	52,65
9	Rejowiec	wiejska	6 804	64,03
10	Ruda-Huta	wiejska	4 820	42,92
11	Sawin	wiejska	5 930	31,17
12	Siedliszcze	wiejska	7 217	46,85
13	Wierzbica	wiejska	5 568	38,03
14	Wojstawice	wiejska	4 211	38,21
15	Żmudź	wiejska	3 434	25,22
S U M A			81 562	43,24

Źródło: dane z urzędów gmin powiatu chełmskiego, stan na 31 grudnia 2008 roku

Struktura wiekowa ludności powiatu chełmskiego według danych pochodzących z GUS, została przedstawiona w tabeli 3.

Tabela 3. Struktura wiekowa mieszkańców powiatu chełmskiego

Procent z ogólnej liczby ludności w wieku:		
przedprodukcyjnym	produkcyjnym	poprodukcyjnym
21,8	60,8	17,4

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, stan na 31 grudnia 2008 roku

W strukturze wiekowej mieszkańców powiatu chełmskiego blisko 61% stanowi ludność w wieku produkcyjnym. Ludność w wieku przedprodukcyjnym to około 22% ogólnej liczby mieszkańców powiatu. Ludność w wieku poprodukcyjnym stanowi około 17% liczby mieszkańców regionu.

Powiat Chełmski posiada podpisane umowy partnerskie o współpracy międzyregionalnej z trzema podmiotami: Rejon Kowelski (Ukraina) Miasto Trebiszów (Słowacja) Gmina Soleczniki (Litwa).

3. ROZWÓJ GOSPODARCZY

Rozwój gospodarczy powiatu kształtuje koniunktura gospodarcza jak i wzrost działalności przemysłowo-usługowej. W poszczególnych gminach powiatu planuje się trzy kierunki rozwoju: turystyczny (w tym agroturystyczny), przemysłu lekkiego i rolnictwa. Rozbudowa bazy turystyczno-noclegowej stanowi szansę rozwoju powiatu. Na terenie gmin powiatu chełmskiego znajdują się tereny uzbrojone, grunty i zabudowania z przeznaczeniem właśnie na tego typu działalność.

W nowych warunkach gospodarczych wzrasta świadomość rolników w zakresie produkcji zdrowej żywności. Na terenie powiatu występują dogodne warunki dla rolnictwa ekologicznego. W gminach rozwija się turystyka, rolnictwo, przemysł rolno-spożywczy, przetwórstwo zbożowo-młynarskie, obsługa mechanizacji rolnictwa, przemysł drzewny, produkcja roślinna. Rozwojowi podlegają również usługi dla ludności, handel, rzemiosło i plantacje rolnicze.

W powiecie chełmskim prawie wszystkie zarejestrowane przedsiębiorstwa znajdują się w rękach prywatnych, które stanowią blisko 80% całości przedsiębiorstw. Spółki prawa handlowego stanowią tylko niewielką część. Występują tu również spółki cywilne jako niewielki odsetek ogółu przedsiębiorstw. Zdecydowanie największą grupę stanowią przedsiębiorstwa jednoosobowe.

Spośród przedsiębiorców prowadzących swoją działalność na terenie powiatu chełmskiego, do najważniejszych należą:

- Cementownia Rejowiec S.A. w Rejowcu Fabrycznym, przy ul. Fabrycznej 1,
- PPHU Elektrostal Lublin Sp. J., Oddział, Cegielnia w Buśnie 89,
- Browar „Jagiełło” Sp. J., w Pokrówce, przy ul. Gminnej 57,
- Zakład Remontowo-Konstrukcyjno-Budowlany i Handlowy „MetBud” w Wólce Rejowieckiej 75,

PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA DLA POWIATU CHEŁMSKIEGO

- Omega Plus Sp. z o.o. w Antoninie 4,
- Eko-Piekarnia w Pokrówce, przy ul. Gminnej 23,
- Przedsiębiorstwo Gospodarki Odpadami Sp. z o.o. w Chełmie, przy ul. Ks. Skargi 11,
- Zakład Tworzyw Sztucznych „Polimer” Sp. z o.o. w miejscowości Janów 212a,
- ZPHU „Alex-Bis” Produkcja Papieru Toaletowego w Rejowcu, przy ul. Chełmskiej 15,
- PTHiU Bud. Inż. TALIMEX w Rejowcu, przy ul. Chełmskiej 1,
- PPUH „Agroplast” w Sawinie, przy ul. Lubelskiej 24,
- „Agroplast-Trans” w Sawinie, przy ul. Lubelskiej 24,
- Stacja Paliw „Cerber” w Siedliszczu,
- P.T.U. Roltex w Siedliszczu,
- „Mosso” w Siedliszczu,
- Gra-Tir-Serwis w Siedliszczu,
- Centrum Rehabilitacji „Medica Poland” w Siedliszczu,
- Zakład Produkcji Pieczywa „Chlebio” w Sawinie, przy ul. Lubelskiej 9,
- Firma „Budmax” Wrzosek Anna w Sawinie, przy ul. Chuteckiej 45,
- Stacja Paliw „Petromont” Sp. z o.o. w miejscowości Stołpie,
- Magazyn „Mosso” Sp. J. w miejscowości Sielec,
- Sprzedaż Materiałów Budowlanych i Opałów w Rudzie-Hucie, przy ul. Szkolnej 36,
- Przedsiębiorstwo Techniczno-Handlowe „Roltex” Sp. z o.o. w Rejowcu, przy ul. Przemysłowej 9,
- PPHU „Winył-Pol” Sp. J. w miejscowości Siedliszcze 104,
- Zakład Przerobu Drewna „Drewans” A. Sabarański w miejscowości Strachosław 120,
- Wyrób i Sprzedaż Mebli „Mebkam” G. Czapka w Kamieniu 105,
- Przedsiębiorstwo Usługowo-Produkcyjne w Dubience Sp. z o.o. w miejscowości Piaski 13,
- Zakład Usługowo-Handlowy W. Szłapak w miejscowości Dębina 4,
- „Drewnobud” E. Dziekan w Żmudzi 46.

4. TURYSTYKA

Powiat chełmski cechuje się średnim poziomem lesistości, wynoszącym około 17% powierzchni. Występuje tu duża ilość terenów objętych prawną ochroną. Najważniejszym tego typu obiektem jest fragment Poleskiego Parku Narodowego, zlokalizowany w gminie Wierzbica. Do innych obiektów objętych ochroną należą dwa parki krajobrazowe, trzy obszary chronionego krajobrazu oraz liczne rezerwaty przyrody. W północnej części powiatu przebiegają granice Rezerwatu Biosfery „Polesie Zachodnie”.

Dość dobrze jest tu również rozwinięta sieć wodna. Obszar ten leży w międzyrzeczu Wieprza i Bugu, a do ważnych rzek w powiecie należą również Welnianka, Udał, Uherka, Wojślawka, Mogielnica, Świnka i Rejka. Występują tu także liczne zbiorniki wodne, w postaci małych jezior, stawów rybnych oraz zbiorników retencyjnych. Również ukształtowanie rzeźby terenu wpływa na wysoką wartość powiatu pod względem turystycznym.

Ze względu na walory przyrodnicze w powiecie chełmskim występują dogodne warunki do uprawiania turystyki pieszej, rowerowej, a także konnej.

Ułatwieniem w poznawaniu walorów przyrodniczych i krajobrazowych powiatu są szlaki turystyczne. Polskie Towarzystwo Turystyczno-Krajoznawcze na obszarze powiatu wyznaczyło trasy sześciu takich szlaków.

Pierwszym, jest oznaczony kolorem czerwonym „Szlak Nadbużański” o długości 184,5 km. Zaczyna się on w miejscowości Hanna, w powiecie włodawskim, a kończy w stolicy powiatu hrubieszowskiego.

W miejscowości Uchańka w powiecie chełmskim zaczyna się kolejna trasa. Jest nią niebieski „Szlak Tadeusza Kościuszki” o długości 120,5 km, który kończy się w miejscowości Krasnystaw.

Kolejnym jest zielony „Szlak Rezerwatów Przyrody” rozpoczynający swój przebieg w powiecie włodawskim, w miejscowości Urszulin, a kończący się w Wojślawicach w powiecie chełmskim. Na jego trasie, o długości 101,3 km, można napotkać między innymi zbiornik retencyjny w miejscowości Żółtańce, wzgórze widokowe „Dziewicza Góra”, podziemia kredowe w Chełmie, czy rezerwaty przyrody.

Czwartym szlakiem znajdującym się na terenie powiatu chełmskiego, jest rozpoczynający się w Rejowcu Fabrycznym „Szlak Ariański”. Trasa, o długości 64,1 km została oznaczona kolorem żółtym i kończy się w powiecie zamojskim, w miejscowości Skierbieszów.

W miejscowości Hniszów, w gminie Ruda-Huta kończy się, biegnący od Urszulina w powiecie włodawskim, żółty „Szlak Pojezierny Południowy”. Ma on długość 57,8 km, a na jego

trasie można napotkać, objęty ochroną prawną w formie pomnika przyrody, dęb szypułkowy „Bolko” (*Quercus robur*).

Na terenie powiatu chełmskiego wytyczono także oznaczony niebieskim kolorem „Szlak Bagien i Moczarów”. Jego trasa prowadzi od Dorohuska do Chełma, a długość wynosi 45 km. Idąc szlakiem można podziwiać między innymi walory rezerwatów „Roskosz”, „Brzeźno” i „Bagno Serebryskie”. Te trzy formy obszarowej ochrony przyrody zostały utworzone w celu zachowania niezwykle rzadkich torfowisk niskich, typu węglanowego.

Spośród szlaków rowerowych, przez teren powiatu chełmskiego przebiega trasa dwóch ścieżek. Czerwony, „Nadbużański Szlak rowerowy” o długości 286 km rozpoczyna się w Janowie Podlaskim, w powiecie bialskim, a kończy w Hrubieszowie, w powiecie hrubieszowskim.

Drugi szlak rowerowy stanowi trasa „Uroki Sobowickie”, rozpoczynający się i kończący w Chełmie. Jest to ścieżka o długości 18 km, która prowadzi rowerzystów między innymi poprzez rezerваты „Wolwinów” i „Torfowisko Sobowice”.

Na obszarze pięciu gmin powiatu chełmskiego oraz siedmiu gmin sąsiadującego z nim powiatu włodawskiego został utworzony „Poleski Szlak Konny”. Jest to profesjonalna trasa konna o długości 280 km, której przebieg został opracowany przez Regionalne Towarzystwo Gminy Sawin przy współpracy z Ośrodkiem Jeździecko-Hodowlanym „Żurawiejka” z Bukowy Małej. Podróżując szlakiem można podziwiać między innymi walory rezerwatów przyrody „Stawska Góra”, „Bachus”, czy „Serniawy”. Na terenie powiatu chełmskiego istnieją następujące ośrodki jeździeckie oferujące naukę jazdy konnej, a także przejażdżki i rajdy konne:

- Ośrodek Jeździecko-Hodowlany „Żurawiejka” w Bukowie Małej,
- Ośrodek Rekreacyjno-Sportowy „Pod Wiatrakiem” w Natalinie,
- Ośrodek Jeździecki w miejscowości Kolonia Ochota,
- Ośrodek Jeździecki w miejscowości Horodyszczce,
- Ośrodek Jeździecki przy zajezdni „Trzy Dęby” w Janowie,
- Ośrodek Jeździecki w miejscowości Janów II,
- Ośrodek Jeździecki „Caritas” w Pokrówce,
- Stajnia „Tesa” w Kamieniu.

Uzupełnieniem szlaków turystycznych na terenie powiatu chełmskiego są utworzone na terenie parków krajobrazowych ścieżki dydaktyczne. Pozwalają one poznać specyfikę poszczególnych obszarów chronionych.

W Chełmskim Parku Krajobrazowym zostały utworzone trzy takie ścieżki. Pierwszą jest ścieżka przyrodnicza „Bagno Serebryskie”, która przebiega przez rezerwat przyrody o tej samej nazwie. Rozpoczyna się ona w miejscowości Nowiny, a kończy w okolicach wsi Koza Gotówka. Jej trasa, długości 4,5 km, umożliwi poznanie ekosystemu torfowiska niskiego typu węglanowego. Znajduje się tutaj wieża widokowa.

Na terenie gminy Sawin została wytyczona ścieżka „Bachus”. Rozpoczyna się ona około 3 km na północny-zachód od miejscowości Sawin. Trasa o długości 4,5 km umożliwi zapoznanie się z interesującą florą i fauną różnorodnych zbiorowisk leśnych.

W południowo-wschodniej części Chełmskiego Parku Krajobrazowego została utworzona, 6-cio kilometrowa ścieżka przyrodnicza „Stańków”. Prowadzi ona zwiedzających poprzez ekosystem leśny i wodny. Umożliwi zapoznanie się z zasadami prowadzenia gospodarki leśnej, a na trasie można podziwiać zabytkowe leśniczówki i chałupy po nieczynnej obecnie wyluszcarni nasion. Ścieżka zaczyna się przy zbiorniku Stańków, a kończy we wsi Nowiny.

W Strzeleckim Parku Krajobrazowym zostały wytyczone dwie ścieżki dydaktyczne. W gminie Dubienka, na terenie doliny rzeki Bug została wytyczona trasa ścieżki „Starorzecze Bugu” o długości 5 km. Jej przebieg prowadzi wzdłuż rzeki poprzez starorzecza, tzw. bużyska oraz poprzez bogate florystycznie zbiorowiska łąk kośnych. Ścieżka zaczyna się i kończy w okolicach ośrodka wypoczynkowego w Starosielu.

W centralnej części parku, na terenie gminy Białopole wytyczono przebieg ścieżki „Lasy Strzeleckie”. Jej długość wynosi 6 km, a początek znajduje się w Maziarni Strzeleckiej. Trasa prowadzi przez różne typy siedlisk leśnych i umożliwi poznanie ciekawej fauny i flory, a także zasad prowadzenia gospodarki leśnej.

W miejscowości Hniszów znajduje się ścieżka przyrodniczo-historyczna „Bolko”. Jest to trasa o długości 1,2 km, której najciekawszy element stanowi park dworki w Hniszowie z najpotężniejszym na Lubelszczyźnie okazem dęba szypułkowego „Bolko” (*Quercus robur*).

Na skraju omawianego parku dworskiego rozpoczyna się także 5-cio kilometrowa trasa ścieżki „Meandry Bugu”. Prowadzi ona nad rzekę Bug oraz do wzniesienia, z którego można podziwiać krajobraz. Szczególne walory przyrodnicze tego obszary spowodowały włączenie go do Europejskiej Sieci Ekologicznej Natura 2000 jako obszar specjalnej ochrony „Dolina Środkowego Bugu”, oznaczony kodem PLB 060003.

PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA DLA POWIATU CHEŁMSKIEGO

Na terenie gminy Rejowiec Fabryczny została utworzona ścieżka „Kotlina Pawłowa” ukazująca najcenniejsze osobliwości przyrodnicze tego obszaru oraz miejsca zaznaczone historią. Przebieg ścieżki jest bardzo zróżnicowany, w zachodniej i północno-zachodniej części występują stawy rybne oraz wyrobiska potorfowe. Można tu podziwiać bogate florystycznie zespoły roślinne będące ostoją rzadkich gatunków fauny wodno-błotnej.

Oprócz walorów przyrodniczych powiat chełmski charakteryzuje się mnogością zabytków kulturalnych i architektonicznych. Urokliwe pałace i dworki można spotkać w każdej z gmin. Zdecydowaną większość wśród zewidencjonowanych obiektów zabytkowych stanowią drewniane zabudowania wiejskie pochodzące z lat '20 i '30 XX wieku. Obszar powiatu chełmskiego jest jednym z ostatnich regionów w skali kraju, gdzie zachowały się tradycyjne drewniane budowle we względnie niezmiennym stanie.

Wykaz obiektów zabytkowych, zgodnie z danymi uzyskanymi z urzędów poszczególnych gmin oraz z Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków przedstawiono w tabeli 4.

Tabela 4. Wykaz obiektów dziedzictwa kulturowego na terenie powiatu chełmskiego

Lokalizacja	Rodzaj obiektu
Gmina Chełm*	zespół cerkwi greko-katolickich
	kościół parafialny pod wezwaniem Wszystkich Świętych w miejscowości Deputycze Nowe
	kopiec ziemny (mogiła) w miejscowości Deputycze Stare
	drewniana karczma w miejscowości Nowosiółki Kolonia
	kopiec ziemny w miejscowości Srebrzyszcze
	kopiec ziemny w miejscowości Deputycze Królewskie
	park podworski w miejscowości Deputycze Nowe Kolonia
	pozostałości ogrodu dworskiego w miejscowości Nowosiółki
	kościół parafialny rzymsko-katolicki w miejscowości Podgórze
	zespół pałacowo-parkowy w miejscowości Srebrzyszcze
	trzy kopce ziemne (mogiły kurhanowe) w miejscowości Stańków
	wieża wraz ze wzgórzem w miejscowości Stołpie
	drewniany młyn w miejscowości Uher

PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA DLA POWIATU CHEŁMSKIEGO

	pięć kopców ziemnych w miejscowości Zawadówka
	założenie ogrodowe w miejscowości Staw Pasieka
	cmentarz wojenny z I i II wojny światowej w miejscowości Strupin Łanowy
	pozostałości zespołu dworskiego w miejscowości Uher
Gmina Białopole	dawna kuźnia i stolarnia dworska w miejscowości Białopole
	drewniana kapliczka w miejscowości Busieniec
	kościół parafialny od wezwaniem Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny w miejscowości Buśno
	zespół dworsko-parkowy w miejscowości Raciborowice
	zespół dworsko-parkowy w miejscowości Strzelce
	dawna kaplica dworska w miejscowości Kurmanów
	zespół pałacowo-parkowy w miejscowości Maziarnia Strzelecka
Gmina Dorohusk	kopiec ziemny (mogiła kurhanowa) w miejscowości Barbarówka
	pałac Suchodolskich wraz z pozostałościami parku dworskiego, dwoma nagrobkami i rzeźbą św. Barbary w Dorohusku
	pozostałości zespołu dworsko-parkowego w miejscowości Świerże
	cmentarz grzebalny rzymsko-katolicki w miejscowości Świerże
	murowana kapliczka w miejscowości Zamieście
	figura z krzyżem w miejscowości Dorohusk Osada
	zespół kościoła parafialnego pod wezwaniem Najświętszej Marii Panny i św. Jana Nepomucena w miejscowości Dorohusk Osada
	pięć domów przy ul. I Armii Wojska Polskiego w miejscowości Dorohusk Osada
	dwa domy drewniane przy ul. Ogrodowej w miejscowości Dorohusk Osada
	drewniany dom w miejscowości Dorohusk
	zespół kaplicy cmentarnej pod wezwaniem św. Maksymiliana Kolbe w miejscowości Husynne
	budynek szkoły w miejscowości Husynne
	pozostałości zespołu dworskiego w miejscowości Husynne
	drewniany budynek szkoły w miejscowości Husynne
	drewniana szkoła w miejscowości Michałówka
murowana kapliczka w miejscowości Mościska	

PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA DLA POWIATU CHEŁMSKIEGO

murowana kapliczka w miejscowości Turka
figura NMP Niepokalanego Poczęcia w miejscowości Okopy
dwie murowane kapliczki w miejscowości Okopy
murowana kapliczka w miejscowości Ostrów
budynek szkoły, obecnie dom w miejscowości Świerże
drewniany dom w miejscowości Świerże
zespół kościoła parafialnego pod wezwaniem św. Apostołów Piotra i Pawła w miejscowości Świerże
obiekty cmentarza grzebalnego w miejscowości Świerże
obiekty cmentarza prawosławnego w miejscowości Świerże
kapliczka św. Jana Nepomucena w miejscowości Świerże
murowana kapliczka w miejscowości Świerże
były budynek Urzędu Gminy przy ul. 22 Lipca w miejscowości Świerże
drewniany budynek szkoły w miejscowości Świerże
były budynek Posterunku Policji przy ul. 22 Lipca w miejscowości Świerże
budynek murowany przy ul. 22 Lipca
budynek drewniany, obecnie szkoła podstawowa w miejscowości Świerże
pozostałości zespołu dworskiego w miejscowości Świerże
murowany budynek Urzędu Gminy, obecnie szkoła w miejscowości Turka
budynek szkoły w miejscowości Turka
drewniany budynek w miejscowości Turka
dwie kapliczki, murowana i drewniana w miejscowości Wólka Okopska
murowana kapliczka w miejscowości Zamieście
mogiła powstańcza w miejscowości Barbarówka
cmentarz unicki w miejscowości Berdyszczce
cmentarz prawosławny w miejscowości Brzeźno
cmentarz rzymskokatolicki w miejscowości Brzeźno
mogiła choleryczna w miejscowości Dobryłówka
cmentarz rzymskokatolicki w miejscowości Dorohusk
cmentarz ewangelicki w miejscowości Dorohusk
cmentarz rzymskokatolicki w miejscowości Husynne
cmentarz prawosławny w miejscowości Husynne
cmentarz prawosławny w miejscowości Kolemczyce
mogiły wojenne w miejscowości Okopy
cmentarz ewangelicki w miejscowości Skordiów
cmentarz prawosławny w miejscowości Świerże
dwa cmentarze żydowskie w miejscowości Świerże

PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA DLA POWIATU CHEŁMSKIEGO

	cmentarz ewangelicki w miejscowości Teosin
	cmentarz wojenny z I wojny światowej w miejscowości Turka
Gmina Dubienka	cmentarz parafialny w miejscowości Dubienka
	kościół parafialny pod wezwaniem św. Trójcy w miejscowości Dubienka
	cerkiew prawosławna w miejscowości Dubienka
	budynek Urzędu Gminy w miejscowości Dubienka
	kilka domów mieszkalnych w miejscowości Dubienka
	kilkanaście kapliczek przydrożnych na terenie gminy
Gmina Kamień	zespół pocerkiewny w miejscowości Pławnice
	murowana kapliczka w miejscowości Andrzejów
	murowana kapliczka w miejscowości w Mołodutyn
	drewniana kapliczka przydrożna w miejscowości Natalin
	figura Najświętszej Marii Panny w miejscowości Strachosław
	wiatrak koźlak w miejscowości Natalin
	kościół poewangelicki pod wezwaniem św. Michała Archanioła w miejscowości Kamień
	gród dworski w miejscowości Czerniejew
	kurhan w miejscowości Józefin
	kurhan w miejscowości Koczów
	kurhan w miejscowości Stachosław
	kurhan w miejscowości Wolawce
Gmina Leśniowice*	zespół dworsko-parkowy w miejscowości Dębina
	cmentarz rzymskokatolicki w miejscowości Kumów
	zespół kościelny w miejscowości Kumów
	pozostałości fortalicji w miejscowości Sielec
	grodzisko w miejscowości Horodysko
	kaplica Rzewuskich na cmentarzu parafialnym w miejscowości Kumów
	trzy kopce ziemne w miejscowości Plisków
	założenie dworsko-parkowe w miejscowości Sielec
Miasto Rejowiec Fabryczny	zespół zabudowy mieszkaniowej „Morawinek” przy ul. Chełmskiej w mieście Rejowiec Fabryczny
	zespół dwóch budynków przy ul. Fabrycznej w mieście Rejowiec Fabryczny
	park miejski Lasek-Dębinka przy ul. Lubelskiej w mieście Rejowiec Fabryczny
Gmina	grodzisko „Dworzysko” w miejscowości Kanie

PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA DLA POWIATU CHEŁMSKIEGO

Rejowiec Fabryczny	zespół pałacowo-parkowy i park w miejscowości Kanie
	zespół pałacowo-parkowy w miejscowości Krasne
	kościół rzymsko-katolicki w miejscowości Pawłów
	cmentarz rzymsko-katolicki w miejscowości Pawłów
	kopiec ziemny (mogiła kurhanowa) w miejscowości Majdan Krepowski
Gmina Rejowiec	murowany dom, tzw. ratusz w miejscowości Rejowiec
	zespół pałacowo-parkowy w miejscowości Rejowiec
	cerkiew unicka z dzwonnica w miejscowości Rejowiec
	kościół rzymsko-katolicki w miejscowości Rejowiec
Gmina Ruda-Huta	pozostałości zespołu dworsko-parkowego w miejscowości Hniszów
	drewniany wiatrak koźlak w miejscowości Żalin
	dawny kościół ewangelicko-augsburski, obecnie kościół polsko-katolicki pod wezwaniem św. Mateusza w miejscowości Ruda-Huta
Gmina Sawin	zespół architektoniczny przy ul. Brzeskiej w miejscowości Sawin, w tym kościół rzymsko-katolicki pod wezwaniem Przemienienia Pańskiego, przytułek dla starców wraz z murem i drzewostanem
	kościół rzymsko-katolicki pod wezwaniem Wszystkich Świętych w Przysiółku
	park dworski w miejscowości Czulczyce Kolonia
	grodzisko „Zamczysko” w miejscowości Czulczyce Kolonia
	grodzisko „Horodyszczce” w miejscowości Sajczyce
	kopiec ziemny (mogiła kurhanowa) w miejscowości Czulczyce
	popówka przy ul. Rynek w miejscowości Sawin
	kościół parafialny pod wezwaniem św. Rocha w miejscowości Czulczyce
	murowana neogotycka kapliczka przy ul. Wygon w miejscowości Sawin
	drewniana przydrożna kapliczka św. Jana Nepomucena w miejscowości Bachus
	zespół szkolny przy ul. Brzeskiej w miejscowości Sawin
	murowana piwnica dworska w miejscowości Łowcza
	mogiła powstańcza w miejscowości Bachus
	cmentarze ewangelickie, prawosławne, greko-katolickie, żydowskie, wojenne z I wojny światowej oraz mogiła powstańcza i zbiorowa mogiła wojenna w miejscowościach Bukowa Mała, Bachus, Bukowa Wielka,

PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA DLA POWIATU CHEŁMSKIEGO

	Chutcze, Czółczyce, Czółczyce Kolonia, Krobonosz Kolonia, Łowcza, Łukówek, Petryłów, Malinówka, Przysiółek, Sawin
Gmina Siedliszcze	zespół dworsko-parkowy w miejscowości Chojeniec
	zespół dworsko-parkowy w miejscowości Chojno Nowe
	zespół dworsko-parkowy w miejscowości Kulik
	zespół dworsko-parkowy w miejscowości Mogielnica
	zespół dworsko-parkowy w miejscowości Siedliszcze
	grodzisko „Zamczysko” w miejscowości Siedliszcze
	mogiła Powstańców Styczniowych w miejscowości Siedliszcze
Gmina Wierzbica	kościół rzymsko-katolicki pod wezwaniem św. Małgorzaty w miejscowości Olchowiec
	zespół dworsko-parkowy w miejscowości Chylin
	wczesnośredniowieczne grodzisko w miejscowości Busówno
	wczesnośredniowieczne grodzisko w miejscowości Tarnów
Gmina Wojślawice	cerkiew prawosławna w miejscowości Wojślawice
	synagoga żydowska w miejscowości Wojślawice
	kościół rzymsko-katolicki w miejscowości Wojślawice
Gmina Żmudź	kościół pod wezwaniem Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny w miejscowości Klesztów
	kościół pod wezwaniem Podwyższenia Krzyża Świętego wraz z pozostałościami zespołu dworskiego w miejscowości Żmudź
	kapliczka św. Jana Chrzciciela w miejscowości Dryszczów
	zajazd oraz zespół dworsko-pałacowy w miejscowości Wólka Leszczańska
	młyn wodno-gazowy w miejscowości Pobołowice

Źródło: dane uzyskane z poszczególnych urzędów gmin powiatu chełmskiego

** dane pochodzące ze strony internetowej Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków*

PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA DLA POWIATU CHEŁMSKIEGO

Na terenie powiatu chełmskiego istnieje dobrze rozbudowana baza noclegowa. Wykaz obiektów noclegowych w powiecie został przedstawiony w tabeli 5.

Tabela 5. Baza noclegowa na terenie powiatu chełmskiego

Gmina	Miejscowość	Obiekt	Ilość miejsc
Chełm	Janów	Zajazd Turystyczny „Trzy Dęby”	65
	Okszów	„Ta Karczma Rzym Się Nazywa”	31
	Nowosiółki Kolonia	Zajazd „Gościniec”	40
	Pokrówka	Gospodarstwo Agroturystyczne „Agro-Pokrówka”	9
	Uher	dwa gospodarstwa agroturystyczne	20
Dorohusk	Dorohusk	Pokoje Noclegowe „Na Szkolnej”	30
	Berdyszczce	Zajazd „Granica”	25
	Świerże	Szkolne Schronisko Młodzieżowe	12
	Świerże	gospodarstwo agroturystyczne	3
Dubienka	Dubienka	Szkolne Schronisko Młodzieżowe	-
	Dubienka	pięć gospodarstw agroturystycznych	35
	Starosiele	gospodarstwo agroturystyczne	8
	Krynica	gospodarstwo agroturystyczne	10
	Starosiele	pole biwakowe	-
Kamień	Kamień	Zajazd „U Witolda”	11
	Natalin	Ośrodek Rekreacyjno-Sportowy „Pod Wiatrakiem”	-
Rejowiec Fabryczny	Kanie-Stacja	gospodarstwo agroturystyczne	6
	Pawłów	gospodarstwo agroturystyczne	6
Sawin	Chutcze	gospodarstwo agroturystyczne	2
Wojślawice	Czarnołozy	Gospodarstwo Gościnne „Dom Pod Lipami”	12

Źródło: strony internetowe, lipiec 2009

5. PLACÓWKI SŁUŻBY ZDROWIA

Na terenie powiatu chełmskiego nie jest zlokalizowany żaden szpital. Samodzielny Publiczny Wojewódzki Szpital Specjalistyczny znajduje się na terenie miasta grodzkiego Chełm. Do najważniejszych placówek służby zdrowia funkcjonujących na terenie powiatu należą:

- 4 niepubliczne Zakłady Opieki Zdrowotnej,
- 3 przechodnie lekarza rodzinnego,
- 8 punktów usług medycznych,
- 1 Stacja Medyczna „Analco”,
- 3 gabinety stomatologiczne,
- ośrodek rehabilitacyjny w Dubience,
- Stacja Ratownictwa Medycznego w Dorohusku,
- Szpitalne Centrum Rehabilitacyjne Medica-Poland w miejscowości Siedliszcze.

6. PLACÓWKI OŚWIATOWE

Według danych z Urzędów Gmin z roku 2009 na terenie powiatu funkcjonuje 11 przedszkoli, do których uczęszcza 329 dzieci. Istnieją tu także 43 szkoły podstawowe, szkolące 4 481 uczniów.

Na terenie powiatu zlokalizowanych jest 16 szkół gimnazjalnych, do których uczęszcza ogółem 4 912. Na terenie Gminy Chełm zlokalizowanych jest 6 Zespołów Szkół oraz Szkoła Podstawowa w Srebrzyszczu.

Ponadto na obszarze powiatu zlokalizowane zostały obiekty specjalnej bazy oświatowej. Bazę tą tworzą Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy w Dorohusku, Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna w Dubience oraz Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna w Rejowcu Fabrycznym.

W gminach Siedliszcze, Dubienka, Rejowiec oraz Ruda-Huta znajdują się licea ogólnokształcące. W roku szkolnym 2008 według danych z Urzędów Gmin w szkołach licealnych kształciło się 533 uczniów. W Siedliszczu znajduje się Zespół Szkół, natomiast w miejscowości Okszów zlokalizowany jest Zespół Szkół Rolnicze Centrum Kształcenia Ustawicznego.

Powiat prowadzi również Dom Dziecka w Siedliszczu.

7. EDUKACJA EKOLOGICZNA W POWIECIE

Do wielokulturowej przeszłości Chełma nawiązuje swoimi projektami stowarzyszenie Miasteczko, ponadto chełmskie oddziały Ligi Ochrony Przyrody i Towarzystwa Krzewienia Kultury Fizycznej wygrały w 2004/2005 roku konkursy o dotacje na programy edukacji ekologicznej z Wojewódzkiego Funduszu Ochrony środowiska.

Starostwo Powiatowe w Chełmie w ramach realizowanego projektu współfinansowanego ze środków Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Lublinie zrealizowało projekt wydawniczy pt. „**Bogactwo przyrody ziemi chełmskiej**”. Folder przedstawia unikatowe walory przyrodnicze obszarów powiatu chełmskiego. Folder został wydany we współpracy z Zespołem Parków Krajobrazowych Polesia z/s w Chełmie, Oddziałem Wojskowym PTTK w Chełmie oraz Radiem Bon Ton.

Ponadto na terenie powiatu corocznie organizowana jest impreza p.n. „Bolkowanie” organizowana w dniu imienin dębu Bolko w Hnieszowie, gm. Ruda Huta w powiecie chełmskim. Liczący około 600 lat dąb ma 23 m wysokości, okazałą koronę, a obwód jego pnia wynosi 8,62 m. Jest pierwszym uznanym pomnikiem przyrody w granicach dzisiejszego powiatu chełmskiego.

Edukacja ekologiczna znalazła stosowną rangę zarówno w Konstytucji RP (art. 5 i 74) jak i sektorowych uregulowaniach prawnych, przede wszystkim w ustawach: Prawo ochrony środowiska, o ochronie przyrody i w ustawie o systemie oświaty.

Istotne znaczenie dla edukacji ekologicznej mają również podpisane przez Polskę dokumenty międzynarodowe przede wszystkim Agenda 21.

Zapisy dotyczące zasady uspołeczniania polityki ekologicznej przez stworzenie warunków do udziału obywateli, grup społecznych i organizacji w procesie kształtowania modelu zrównoważonego rozwoju znalazły się w II Polityce Ekologicznej Państwa, przyjętej przez Sejm RP w 2001 r. W wyniku realizacji ustaleń Agendy 21 przez Ministerstwo Edukacji Narodowej i Ministerstwo Ochrony Środowiska Zasobów Naturalnych i Leśnictwa, powstał w 2000 roku dokument pn. Narodowa Strategia Edukacji Ekologicznej (NSEE). Zostały w nim określone cele, z których do podstawowych należą między innymi, upowszechnianie idei ekorozwoju we wszystkich sferach życia oraz wdrożenie edukacji ekologicznej jako edukacji interdyscyplinarnej.

PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA DLA POWIATU CHEŁMSKIEGO

Cele zawarte w Strategii Edukacji Ekologicznej i przełożone na konkretne zadania, ujęte zostały w Narodowym Programie Edukacji Ekologicznej (2000/2001). Powiatowy program edukacji ekologicznej jest rozwinięciem Narodowego Programu. Niniejsza koncepcja ma za zadanie stworzyć ramy przedmiotowe dla prowadzenia edukacji ekologicznej na terenie powiatu chełmskiego.

Głównymi celami powiatowego programu edukacji ekologicznej są:

- wdrożenie zaleceń Narodowej Strategii Edukacji Ekologicznej, programów krajowego i wojewódzkiego;
- stworzenie lokalnych mechanizmów pozwalających sprostać wyzwaniom związanym z wdrażaniem idei i zasad rozwoju zrównoważonego;
- zwiększenie efektywności edukacji ekologicznej na szczeblu powiatowym;
- operacyjnymi celami powiatowego programu edukacji ekologicznej są przede wszystkim;
- umożliwienie koordynacji, podniesienie efektywności i atrakcyjności działań edukacyjnych na szczeblu powiatowym poprzez współpracę z gminami, nadleśnictwami i organizacjami pozarządowymi;
- racjonalizacja wydatków i poszukiwanie źródeł materialnego wsparcia działań edukacyjnych;
- promowanie metodyki aktywnego nauczania ukierunkowanego na rozwój zrównoważony;
- wpływanie na świadomość ekologiczną społeczności lokalnej;
- stworzenie podstaw merytorycznych do tworzenia komplementarnych gminnych programów edukacji ekologicznej.

Celami szczegółowymi edukacji ekologicznej w powiecie chełmskim w poszczególnych działach środowiska są:

- ograniczenie zanieczyszczania wód – poprawa jakości wód;
- dające się zmierzyć, ograniczenie masy odpadów wytwarzanych przez gospodarstwa domowe, a tym samym wydłużenie okresu wykorzystania składowiska odpadów;
- ograniczenie zanieczyszczeń powietrza;

- poprawa stanu zieleni (parki, lasy);
- powstanie trwałych grup mieszkańców (organizacji pozarządowych), współpracujących z samorządem lokalnym, podejmujących nowe wyzwania w zakresie edukacji ekologicznej;
- zwiększenie sprzyjającego nastawienia społeczności lokalnej do ochrony środowiska.

Sposoby prowadzenia akcji edukacyjnej społeczeństwa

Urzędnicy i osoby odpowiedzialne za informowanie społeczeństwa

Grupą od której należy rozpocząć prowadzenie akcji edukacyjnej społeczeństwa są decydenci i pracownicy samorządów. Od tej grupy zależy w dużej mierze podejmowanie działań z zakresu planowania, programowania i rozwoju. Przekładają się one później na działania inwestycyjne i organizacyjne, związane z ochroną środowiska na obszarze danej jednostki organizacyjnej. W związku z tym umocowaniem organizacyjnym osoby te powinny zostać przeszkolone w pierwszej kolejności. Właściwy poziom ich świadomości ekologicznej oraz zrozumienie zasad rządzących się zrównoważonym rozwojem, pozwoli na łatwiejsze wprowadzanie niezbędnych działań.

Elementami edukacji ekologicznej wśród tej grupy powinny być organizowane dla nich spotkania ze specjalistami, udział w konferencjach i szkoleniach, konsultacje z praktykami, którzy realizują podobne zadania z zakresu zrównoważonego rozwoju i ochrony środowiska na własnym terenie. Należy podkreślić, że akcja edukacyjna prowadzona wśród decydentów nie może mieć charakteru jednostkowego. Powinna być prowadzona w sposób cykliczny (uwzględniająca pozostałe obowiązki wynikające z pełnionych przez te osoby funkcji) zapewniająca ciągle doskonalenie się i doształcanie tej grupy osób.

Drugą grupą osób („decydenci pośredni”), które powinny zostać objęte akcją edukacyjną w pierwszej kolejności są osoby, które z racji wykonywanego zawodu mają częste kontakty z szerszą grupą mieszkańców. Do grupy tych osób należy zaliczyć między innymi nauczycieli, lokalnych dziennikarzy, a także pracowników służb komunalnych. Prowadzenie wśród tej grupy osób edukacji powinno koncentrować się na zorganizowaniu im głównie cyklu spotkań i szkoleń, a także zapewnienia dostępu do jak najszerszych zasobów materiałów literatury fachowej (czasopisma, periodyki, książki, wydawnictwa multimedialne). Uzupełnieniem mogłyby być także

wyjazdy terenowe pozwalające przekonać się naocznie o wybranych zagadnieniach z tematyki ochrony środowiska. Bardzo istotne jest aby w zaplanowanym cyklu spotkań znalazło się co najmniej jedno dotyczące form przekazywania informacji. Dotyczy to głównie osób mających bezpośredni kontakt z większą liczbą osób. Nabyta wiedza powinna im umożliwić doskonalenie form prowadzenia spotkań czy wykładów, przekonywania do własnego stanowiska.

Istotne jest aby osoby szczególnie z tej grupy, jako grupy dużego zaufania społecznego, w sposób rzetelny przedstawiały wszystkie aspekty planowanych do wprowadzenia inwestycji czy zmian w zakresie zagadnień ochrony środowiska. Muszą być przygotowani do spotkania z ludźmi o różnym poziomie świadomości ekologicznej i umieć odpowiednio dostosować formę przekazywanych informacji.

Edukacja dzieci i młodzieży

Prowadzenie edukacji ekologicznej wśród dzieci i młodzieży to najważniejszy segment działań edukacyjnych. Dzięki wyrobieniu w nich nawyków właściwego postępowania w zakresie szeroko rozumianej ochrony środowiska, można się spodziewać, że wprowadzane inwestycje i zmiany, będą znajdowały przychylniejsze przyzwolenie społeczeństwa.

Jak wynika z doświadczeń dzieci i młodzież mogą stać się swoistym przekątnikiem treści ekologicznych w swoich rodzinach. Mogą one „upominać” i nakłaniać rodziców np. do właściwego postępowania z odpadami powstającymi w gospodarstwie domowym, prowadzenia właściwej gospodarki wodno-ściekowej itp. W pewnym stopniu poprzez swą świadomość ekologiczną dzieci i młodzież będą kształtować także model konsumpcyjny w rodzinie.

Edukacja ekologiczna dzieci i młodzieży w dużej mierze powinna opierać się na placówkach oświatowych wszystkich szczebli. Powiat powinien stać się w tym wypadku organizacją doradczą, współpracującą ze szkołami. Z uwagi na brak odrębnego przedmiotu obejmującego tylko zagadnienia edukacji ekologicznej treści dot. ochrony środowiska powinny być włączane w realizowane w ramach programów nauczania dla poszczególnych grup wiekowych. Dotyczy to większości nauczanych przedmiotów. Powinny to być krótkie „wtrącenia” w ramach danego przedmiotu np. fizyki, chemii, geografii, biologii. Dodatkowo wskazane poświęcenie np. jednej godziny wychowawczej w miesiącu tylko (lub w większości) na zagadnienia związane z edukacją ekologiczną. Zadaniem Powiatu będzie również takie ukierunkowanie prowadzonych działań, by stały się one łatwo przyswajalne i atrakcyjne dla dzieci i młodzieży.

Poza przekazywaniem treści ekologicznych w czasie lekcji konieczne jest właśnie w stosunku do dzieci i młodzieży zastosowanie także innych form przekazu. Powinny to być różnego rodzaju konkursy np. rywalizacje między klasami czy szkołami, wycieczki np. na składowisko czy ZUO, oczyszczalni ścieków, stacji uzdatniania wody, a jednocześnie na miejsca dzikich wysypisk śmieci i wylewisk ścieków.

Aby prowadzone działania edukacyjne wśród dzieci i młodzieży przyniosły oczekiwane efekty niezbędna jest współpraca nauczycieli z samorządami. Przekazywane informacje powinny w dużej mierze odnosić się do najbliższego otoczenia (miejsca zamieszkania) czyli gminy, powiatu. Przykłady właściwe oraz wymagające zmiany powinny pochodzić z „własnego podwórka”.

Nie ulega wątpliwości, że nauczyciele i uczniowie, otrzymując wsparcie gminy lub powiatu w tym zakresie, mogą i podejmują w praktyce szereg działań na rzecz środowiska lokalnego, które znacznie przekraczają obowiązki programowe szkoły. Dotyczy to zarówno wsparcia programowego jak i finansowego, przygotowywanych przez poszczególnych nauczycieli czy całe placówki szkolne działań. Stosunkowo nieskomplikowanymi dla samorządów przykładami wspierania ekologicznych działań szkoły są między innymi współfinansowanie, wspólna organizacja i pomoc merytoryczna w takich przedsięwzięciach jak:

- organizacja Dnia Ziemi czy Światowego Dnia Ochrony Środowiska,
- prowadzenie programów autorskich czy innowacji pedagogicznych w szkołach,
- programy edukacyjne np. związane z gospodarowaniem wodą w powiecie/gminie lub innym realizowanym przez powiat przedsięwzięciem na rzecz środowiska,
- konkursy związane z tematyką lokalnej gospodarki odpadowej,
- udział pracowników samorządowych w zajęciach terenowych klas bądź kół przyrodniczych, w charakterze specjalistów, w zakresie określonym tematem zajęć terenowych,
- udostępnianie i popularyzacja informacji, w tym także materiałów drukowanych, na temat zagrożeń i prośrodowiskowych działań powiatu czy gminy, celem wspólnej edukacji mieszkańców tego terenu,
- prenumerata czasopism przyrodniczych i ekologicznych,
- wzbogacanie bibliotek szkolnych w materiały dydaktyczne przydatne w realizacji zagadnień związanych z gospodarką odpadową, ekologią i ochroną środowiska,
- wspieranie programów i ekologicznych przedsięwzięć szkół w niezbędne pomoce naukowe wykorzystywane podczas realizacji tych działań,

- współorganizacja z Wojewódzkim Ośrodkiem Metodycznym form doskonalenia nauczycieli (np. warsztatowych) w zakresie edukacji ekologicznej/ środowiskowej.

Edukacji ekologicznej - nie tylko młodzieży - sprzyja również tworzenie odpowiednich warunków dla ruchu turystycznego m.in. poprzez wyznaczanie ścieżek pieszych, rowerowych, punktów widokowych itp., pozwalających wyeksponować najciekawsze, warte poznania miejsca. Taka forma edukacji ma służyć zdobywaniu wiadomości o lesie, a przede wszystkim kształtowaniu pozytywnego stosunku do otaczającej przyrody i przekonaniu o możliwości jej aktywnej ochrony oraz odpowiedzialności za jej stan.

Przy prowadzeniu edukacji ekologicznej dzieci i młodzieży (i nie tylko) zasadne jest podjęcie współpracy z ekologicznymi organizacjami pozarządowymi tzw. ngo. Współpraca taka przyczyni się do wzbogacenia zakresu merytorycznego prowadzonych działań z drugiej zaś strony pozwoli na obniżenie jej kosztów. Wielokrotnie z racji swych działań statutowych organizacje te świadczą swą pomoc w formie nieodpłatnej. Powiat powinien współpracować m.in. z Polskim Związkiem Łowieckim, Polskim Związkiem Wędkarskim, Związkiem Harcerstwa Polskiego. Do największych organizacji ekologicznych działających na terenie całego kraju, z którymi można nawiązać współpracę zaliczyć można m.in.: Ligę Ochrony Przyrody, Polski Klub Ekologiczny, Federacja Zielonych, Towarzystwo Ochrony Przyrody Salamandra, Klub Gaja.

Edukacja dorosłych

Edukacja osób dorosłych wymaga znalezienia właściwego sposobu kształtowania świadomości ekologicznej. Specjalnie organizowane spotkania, wykłady, czy kluby dyskusyjne (edukacja formalna) nie zawsze przynoszą zamierzone rezultaty. Krąg odbiorców tego typu form edukacyjnych bywa bardzo zawężony (pojawiają się tylko zainteresowani). Z badań wynika, że na kształtowanie świadomości ekologicznej duży wpływ wywierają media. Przekazują one wiedzę na temat funkcjonowania, znaczenia i zagrożeń przyrody, ale również informują na bieżąco o problemach i działaniach na rzecz ochrony środowiska. Dlatego też współpraca z mediami (prasa lokalna, rozgłośnie radiowe, telewizja, internet) nie tylko poszerza znacznie krąg edukowanych, ale także przekazuje treści ekologiczne wraz z informacjami o konkretnych działaniach.

Dobrze przeprowadzona edukacja w prasie lokalnej ma na celu ukształtowanie świadomości mieszkańców przejawiającej się w ich konkretnych działaniach związanych

z troską o otaczające ich najbliższe środowisko. Ważny jest również wybór odpowiednich treści, położenie szczególnego nacisku na uświadomienie, że pojedyncze zachowania każdego z nas mają wielkie znaczenie w zachowaniu czystości i estetyki całego powiatu, miasta czy wioski. Treści te należy przekazywać kilkakrotnie stosując odmienne, interesujące formy przekazu. Edukacja ekologiczna w mediach, przede wszystkim w prasie, jest stosunkowo prosta do przeprowadzenia. Wymaga odpowiedniego przygotowania dziennikarzy.

Edukacja ekologiczna dorosłych powinna być połączona również z rozrywką społeczności lokalnych – przede wszystkim edukacja nieformalna powinna stać się sposobem informowania społeczeństwa o przyjaznych środowisku zachowaniach. Imprezy typu festyny, wystawy, konkursy, wycieczki, koncerty itp. zazwyczaj przeznaczone są dla całych rodzin. Tym samym jest sposobność do włączania dzieci w prezentacje ekologiczne i przekazywanie wiedzy rodzicom zaangażowanym w występy dzieci. Taki sposób edukowania dorosłych (rodziców) jest bardzo skuteczną formą przekazywania treści ekologicznych.

Na omawianym terenie proponowane formy przekazu treści ekologicznych mogą mieć charakter cykliczny np. przechodzący z gminy do gminy. Można do ich organizacji wykorzystać Gminne Ośrodki Kultury czy remizy strażackie (wystawy) a także boiska czy sceny widowiskowe (festyny).

Nie należy również zapomnieć o sezonowych „akcjach ekologicznych” np. Sprzątanie Świata, Dni Ziemi. Stawiają sobie one za cel ochronę przyrody, ostrzegają przed zagrożeniami, uświadamiają szkodliwość niektórych zachowań człowieka.

Media w kampanii informacyjnej

Niezbędnym elementem pomyślnego promowania zagadnień ekologicznych jest wsparcie prowadzonych działań w środkach masowego przekazu. Media poprzez duże możliwości oddziaływania, spełniają ważną rolę w kształtowaniu świadomości proekologicznej.

Prowadzona właściwa polityka medialna ma na celu dotarcie z treściami ekologicznymi głównie do osób dorosłych.

W celu osiągnięcia pożądaných efektów prowadzona polityka medialna powinna być oparta w głównej mierze o media lokalne (prasa, radio) a także z racji znacznego wzrostu jego znaczenia również o internet.

Prasa lokalna

Współpracując z prasą władze samorządowe dysponują specyficznymi formami edukowania społeczeństwa m. in. poprzez:

Ogłoszenie. Poprzez tę formę w prosty, hasłowy sposób można promować np. o wprowadzanym systemie segregacji odpadów. Ogłoszenie może zawierać informacje edukujące co do sposobów korzystania z pojemników na odpady.

Wkładka informacyjna do gazety. Powinna zostać skonstruowana w formie ulotki/broszury tematycznej np. w zakresie gospodarki odpadami lub gosp. wodnej. Wkładka ma za zadanie informować – jak unikać wytwarzania odpadów, jak je segregować, co robić, aby na składowisko trafiało jak najmniej śmieci. Ulotka ta stanowiłaby więc ABC kultury odpadowej, z którą powinni się zapoznać mieszkańcy gmin powiatu. Pomoże ona również społeczeństwu szerzej spojrzeć na różne aspekty produkcji odpadów i uzmysłowić jak mogą temu przeciwdziałać. Ta sama broszura powinna być również rozdana mieszkańcom powiatu tuż przed bezpośrednim rozpoczęciem segregacji odpadów (np. około miesiąca wcześniej).

Wskazane jest także aby zachęcić wydawców lokalnej prasy do utworzenia na jej łamach rubryki (strony) poświęconej szeroko rozumianej ochronie środowiska. Publikowane byłyby tam artykuły poświęcone poszczególnym zagadnieniom ochrony środowiska. Autorami mogą być zaproszeni specjaliści przedstawiciele pozarządowych organizacji ekologicznych przedstawiciele władz samorządowych itp.

Lokalne rozgłośnie radiowe

Sposobami wykorzystania lokalnej rozgłośni radiowej o zasięgu regionalnym w celu propagowania wybranych zagadnień ochrony środowiska, może być wyprodukowanie przez agencję reklamową radiowego spotu informacyjnego np. dotyczącego szkodliwości wypalania traw i ściernisk. Ważne by informacja ta była zrozumiała dla słuchaczy w różnym wieku (można emitować kilka różnych informacji (chodzi o stopień ich złożoności) kierowanych do różnych odbiorców, należy jednak pamiętać o rosnących wtedy znacznie kosztach). Informacja ta powinna być emitowana najlepiej w najbardziej atrakcyjnych godzinach i podkreślać hasło kampanii edukacyjnej.

Zaproponowanie dziennikarzom przeprowadzenia w studio dyskusji z udziałem specjalistów i przedstawicieli władz gminnych i powiatowych. Goście odpowiadają na zadawane

przez telefon pytania słuchaczy. Takie dyskusje przyciągają zazwyczaj uwagę społeczności. Dzięki takiemu sposobowi informowania władze poznają stosunek mieszkańców do decyzji samorządowców, którzy z kolei mają możliwość wyjaśnić społeczności wszelkie pojawiające się wątpliwości i niejasności. Taka dyskusja proponowana jest również w omówionym dalej programie „Powiatowa Debata”.

Ankieta radiowa. Jest to metoda zdobywania informacji na temat wiedzy mieszkańców o problematyce np. recyklingowej. Może ona poprzedzać „Powiatową Debata”. Charakteryzuje się jednak stosunkowo wysokim stopniem anonimowości respondentów.

Internet

Ważną inicjatywą służącą komunikacji społecznej i informowaniu mieszkańców o podejmowanych przez władze samorządowe działaniach jest wykorzystanie możliwości jakie daje Internet. Tą drogą istnieje duża szansa dotarcia do młodzieży, wśród której Internet jest coraz bardziej popularnym środkiem komunikacji.

Strona internetowa. Stworzenie strony internetowej, na której znalazłyby się wszystkie bieżące informacje dotyczące zakresu ochrony środowiska. W przypadku tworzenia strony internetowej należy pamiętać o ograniczonym zasięgu oddziaływania tego medium. Treści edukacyjne można umieścić na stronach gminy. Należy ją uzupełnić o informacje dotyczące recyklingu i ochrony środowiska. Na stronie internetowej można również zamieszczać w porozumieniu z lokalnymi gazetami artykuły dotyczące np. gospodarki, wcześniej publikowane na ich łamach (w tradycyjnej, papierowej wersji). Strona taka mogłaby stanowić część istniejącego serwisu powiatowego.

Poczta elektroniczna. Możemy wysłać listy elektroniczne zawierające informacje np. na temat selektywnej zbiórki odpadów do tych mieszkańców powiatu, którzy korzystają z internetu. Dodatkowo poczta elektroniczna daje możliwość zgłaszania przez internautów postulatów związanych z ochroną środowiska do samorządu, np. do Powiatowego Centrum Edukacji Ekologicznej. Odpowiedzi na te pytania mogą być publikowane na stronie internetowej lub w lokalnej prasie.

Współpraca z mediami ma na celu uzyskanie aktywnego poparcia mieszkańców dla realizowanych przez samorząd działań. Chodzi o taką profesjonalną działalność z zakresu public relations, której celem jest nie tylko przeforsowanie trudnych decyzji lecz przede wszystkim promowanie postaw prospołecznych. Promocja zachowań proekologicznych oraz

ogólnie ochrony środowiska za pośrednictwem mediów, odgrywa bardzo ważną rolę i jest jednym z podstawowych źródeł informacji. Dzięki pomocy mediów w trakcie realizacji programu możliwe będzie również przeprowadzenie rozmaitych akcji i kampanii edukacyjnych.

Okresowe kampanie informacyjne

Do najpopularniejszych i stosunkowo łatwych do przeprowadzenia (współorganizacji) działań z zakresu kampanii informacyjnych należy zaliczyć akcję ulotkową, festyny, radiową otwartą debatę powiatową.

Akcja ulotkowa

Akcja ulotkowa to najpopularniejsza forma przekazu treści ekologicznych. Jest ona zawsze wsparciem przy wprowadzaniu konkretnych działań związanych z ochroną środowiska. Z założenia ulotki (broszury informacyjne) trafiają bezpośrednio do adresatów czyli mieszkańców. Bezpośrednie dostarczanie wybranej grupie daje większą gwarancję osiągnięcia zamierzonego celu.

Istotną sprawą jest, aby kolportaż ulotek był przeprowadzony przed podjęciem konkretnych działań „technicznych”. Mieszkańcy będą mieli właściwe przygotowanie merytoryczne w chwili wprowadzanych zmian.

Kolportowane ulotki powinny zawierać tylko najważniejsze elementy wprowadzanych działań – pełen zakres informacji powinien być przekazany za pośrednictwem innych form przekazu. Ulotki winny wyjaśniać i uzasadniać wprowadzane przedsięwzięcia a także przedstawiać korzyści z nich płynące

Przekazywane treści powinny być zredagowane w sposób jasny i skrótowy (najlepiej hasłowo) a forma ulotki powinna być przejrzysta i czytelna.

Festyny

Festyn ma być w założeniu imprezą rodzinną, na której spotykają się wszyscy mieszkańcy danej miejscowości. Oprócz typowej rozrywki w czasie trwania festynu mogą być przekazywane mieszkańcom także informacje ekologiczne. Mogą to być różnego rodzaju konkursy: sprawnościowe, wiedzy z danej dziedziny itp. Wskazane aby proponowane formy edukacji poprzez zabawę angażowały w nią dzieci i dorosłych.

W trakcie trwania festynu można propagować treści z szeroko rozumianej ochrony środowiska:

- prezentacja gospodarstw agroturystycznych z terenu gmin powiatu chełmskiego,
- warsztat ceramiki,
- wystawa zdrowej żywności połączona z degustacją,
- prezentacja miejscowego nadleśnictwa,
- prezentacja parków z terenu gmin powiatu chełmskiego,
- wystawa sadzonek drzew, krzewów, kwiatów,
- prezentacja literatury ekologicznej i prac plastycznych związanych z ekologią, wykonanych przez młodzież.

Zagadnieniem, które powinno również znaleźć się w kręgu zainteresowań tematycznych kampanii edukacyjnej, jest promocja roweru jako środka transportu. Rower jako środek transportu powinien być promowany poprzez dwie funkcje komunikacyjne, które spełnia, mianowicie: środka transportu i rekreacyjno-turystyczną. Na promocję roweru jako środka transportu może składać się organizacja letnich festynów (np. zlot właścicieli nietypowych rowerów) i rajdów rowerowych, połączonych z promocją agroturystyki. Wskazany jest udział rowerzystów w obchodach Dnia Ziemi i Dnia Bez Samochodu. Kampania edukacyjna powinna zachęcać mieszkańców powiatu do pozostawienia samochodów w garażu i używania ich tylko do dalszych podróży. Należy również przypuszczać, że realizacja założeń koncepcji wytyczenia ponadlokalnych dróg rowerowych, które przebiegają przez teren powiatu chełmskiego wpłynie pozytywnie na zwiększenie ruchu rowerowego.

Wskazane jest aby w rajdach i wycieczkach (przynajmniej w większych imprezach - o charakterze festynów), ze względów promocyjnych udział brali także przedstawiciele władz samorządowych.

Powiatowa Debata

Skuteczną formą przekazu spośród różnego rodzaju społecznych okresowych akcji informacyjnych w dziedzinie ochrony środowiska jest przeprowadzenie za pośrednictwem lokalnej rozgłośni radiowej tzw. Powiatowej Debaty.

Powiatowa Debata powinna być sformułowana na zasadzie dialogu władz samorządowych z mieszkańcami. Celem programu jest sprowokowanie dyskusji na tematy związane z ochroną środowiska na danym terenie.

W przypadku podjęcia tej formy przekazu należy zaangażować w nią wszystkie lokalne media. Przed datą samej debaty powinna być rozpoczęta wcześniej kampania informacyjna. W prasie lokalnej, w Internecie lub na billboardach umieszczonych na terenie powiatu pojawiają się wtedy hasła – tematy publicznej dyskusji. Jednocześnie powinny zostać podane adresy i telefony redakcji współdziałających w przygotowaniu debaty, pod które mieszkańcy mogą zgłaszać swoje uwagi dotyczących poruszanych tematów. Mogą nimi być m. in.:

1. „czystość” – czy nasz powiat jest czysty?
2. „ekologia” – jakie są odczucia mieszkańców co do stanu środowiska w powiecie?
3. „rozwój-inwestycje” – jakie oczekiwania mają mieszkańcy wobec kierunków rozwoju swojej gminy czy powiatu?

Równoległe z częścią informacyjną w lokalnej prasie winny ukazać się artykuły omawiające poruszane problemy. W trakcie samej debaty na żywo omawiane byłyby przy udziale zaproszonych gości zgłoszone przez mieszkańców uwagi do przedmiotowego problemu. Efektem przeprowadzonej debaty poza nagłośnieniem danego tematu powinny być także jakieś wymierne efekty np. likwidacja dzikich wylewisk ścieków, czy dzikich wysypisk odpadów. W związku z tym wskazane jest po pewnym czasie (np. po pół roku) wrócenie do omawianego w czasie debaty problemu i przedstawienie mieszkańcom efektów podjętych działań.

III. INFRASTRUKTURA TECHNICZNA

1. SZLAKI KOMUNIKACYJNE

Położenie powiatu przy granicy z Ukrainą wpłynęło na dobry rozwój infrastruktury drogowej i kolejowej łączącej oba państwa. Przez teren powiatu przebiega droga krajowa nr 12 (DK12), która zaczyna się w miejscowości Łęknica, przy przejściu granicznym z Niemcami, a kończy w miejscowości Berdyszczce, przy granicy z Ukrainą. Przebiega tu także 9 dróg wojewódzkich: 812 (Biała Podlaska – Krasnystaw), 816 (Terespol – Zosin), 819 (Parczew – Wola Uchruska), 838 (Głębokie – Fajstawice), 839 (Cyców – Rejowiec), 841 (Cyców – Horodyszczce), 843 (Chełm – Zamość), 844 (Chełm – Hrubieszów) oraz 846 (Teratyn – Krasnystaw).

Sieć drogowa na terenie powiatu charakteryzuje się wskaźnikiem 0,95 km dróg/1 km².

Długość dróg ogółem w granicach administracyjnych powiatu wynosi 1.690,8 km, w tym:

- krajowych – 47,2 km
- wojewódzkich – 143,7 km
- powiatowych – 684,1 km,
- gminnych – 815,8 km

Na ogólną długość dróg powiatowych, wynoszącą 684,1 km, przypada:

- dróg o nawierzchni twardej – 564,1 km,
- dróg gruntowych o nawierzchni ulepszonej – 16,0 km
- dróg gruntowych o nawierzchni nieulepszonej – 104,0 km

2. GOSPODARKA WODNO-KANALIZACYJNA

Od wielu lat prowadzone są inwestycje tworzące infrastrukturę techniczną służącą ochronie środowiska naturalnego. Każda z gmin posiada komunalne oczyszczalnie ścieków. Występuje ciągły rozwój sieci sanitarnych. W najbliższych latach planowane są inwestycje mające na celu skanalizowanie obszarów wiejskich. Mieszkańcy powiatu zaopatrywani są w wodę poprzez sieć wodociągową. Według danych GUS na koniec 2008 roku długość sieci wodociągowej na terenie powiatu wynosiła 1 115,0 km, a liczba przyłączy wodociągowych wynosi

PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA DLA POWIATU CHEŁMSKIEGO

16 505 sztuk. Łączne zużycie wody w gospodarstwach domowych w ciągu roku 2008 na terenie powiatu wyniosło 1 339,8 dam³.

Część sieci głównej została wykonana jakiś czas temu, a jej stare elementy ulegają przepracowaniu i niszczeniu pod wpływem czynników zewnętrznych, dlatego niezbędne jest przeprowadzanie gruntownych modernizacji.

Dane pochodzące z GUS (2008 rok) dotyczące infrastruktury wodociągowej w poszczególnych gminach powiatu chełmskiego zostały przedstawione w poniższej tabeli.

Tabela 6. Infrastruktura wodociągowa w powiecie chełmskim

L.p.	Nazwa gminy	Długość czynnej sieci rozdzielczej [km]	Połączenia prowadzące do budynków mieszkalnych [szt]	Ilość wody dostarczonej gospodarstwom domowym [dam ³]
1	Gmina Białopole	74,2	765	62,6
2	Gmina Chełm	205,3	3 264	294,7
3	Gmina Dorohusk	28,0	619	40,3
4	Gmina Dubienka	42,0	620	36,4
5	Gmina Kamień	62,7	990	57,1
6	Gmina Leśniowice	53,4	781	55,3
7	Miasto Rejowiec Fabryczny	37,1	628	103,5
8	Gmina Rejowiec Fabryczny	79,3	1 243	99,0
9	Gmina Rejowiec	92,8	1 817	108,9
10	Gmina Ruda-Huta	75,4	958	63,5
11	Gmina Sawin	27,7	813	60,6
12	Gmina Siedliszcze	136,4	1 500	129,3
13	Gmina Wierzbica	66,2	724	96,5
14	Gmina Wojśławice	73,4	1 248	81,0
15	Gmina Żmudź	61,1	535	51,1
S U M A		1 115,0	16 505	1 339,8

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, stan na 31 grudnia 2008 roku

Według danych z GUS długość sieci kanalizacyjnej ogólnospławnej w powiecie na koniec roku 2008 wynosiła 149,7 km. Liczba połączeń kanalizacyjnych prowadzących do budynków mieszkalnych wyniosła 3 006, a ilość odprowadzonych w roku 2008 ścieków wyniosła 512,8 dam³.

PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA DLA POWIATU CHEŁMSKIEGO

Dane dotyczące infrastruktury kanalizacyjnej w poszczególnych gminach powiatu według Głównego Urzędu Statystycznego (2008 rok) przedstawia tabela poniżej.

Tabela 7. Infrastruktura kanalizacyjna w powiecie chełmskim

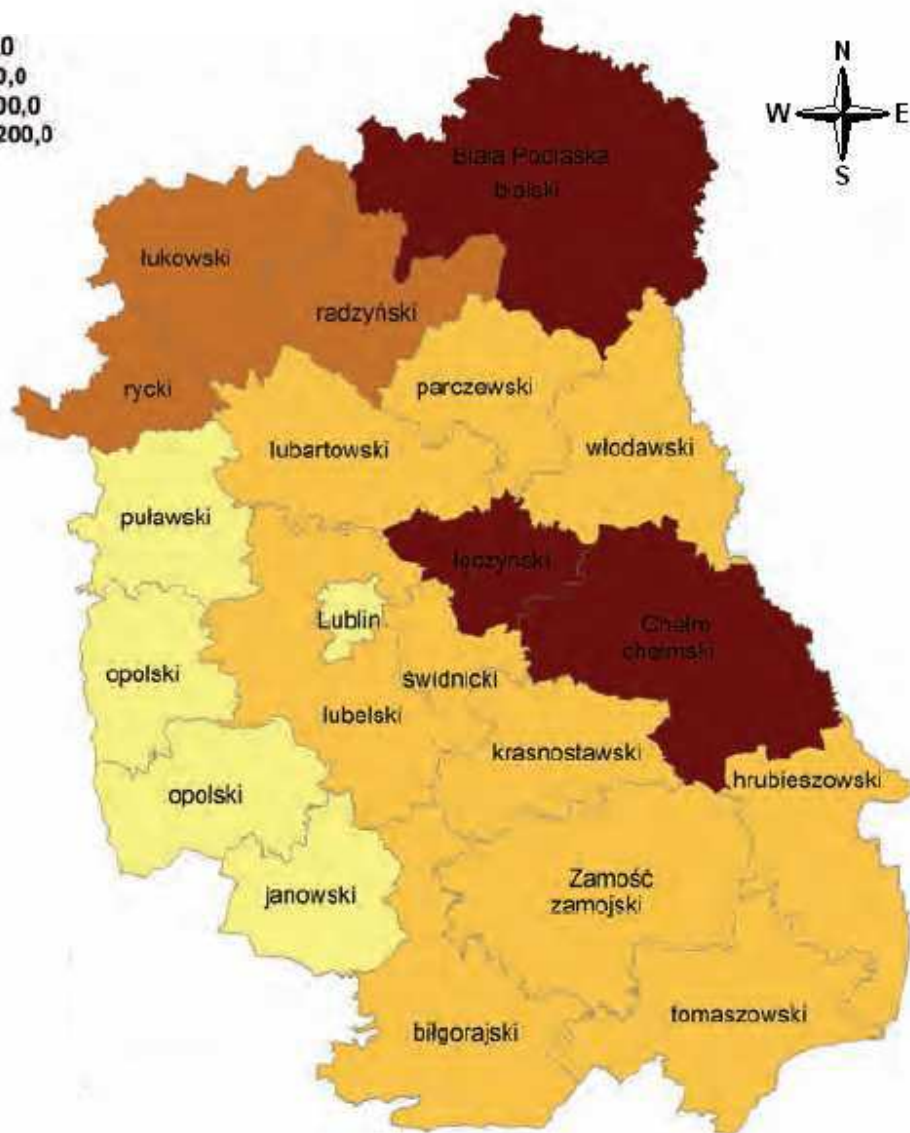
L.p.	Nazwa gminy	Długość czynnej sieci kanalizacyjnej [km]	Połączenia prowadzące do budynków mieszkalnych [szt]	Ilość odprowadzonych ścieków [dam ³]
1	Gmina Białopole	3,0	38	19,0
2	Gmina Chełm	20,1	447	50,7
3	Gmina Dorohusk	14,2	313	47,6
4	Gmina Dubienka	1,5	44	9,8
5	Gmina Kamień	12,0	230	26,2
6	Gmina Leśniowice	2,3	25	4,2
7	Miasto Rejowiec Fabryczny	11,3	203	91,1
8	Gmina Rejowiec Fabryczny	4,0	58	4,0
9	Gmina Rejowiec	15,3	296	67,7
10	Gmina Ruda-Huta	3,1	80	12,2
11	Gmina Sawin	18,8	406	36,4
12	Gmina Siedliszcze	11,3	331	47,6
13	Gmina Wierzbica	11,8	214	58,3
14	Gmina Wojsławice	8,2	168	14,2
15	Gmina Żmudź	12,8	153	23,8
S U M A		149,7	3 006	512,8

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, stan na 31 grudnia 2008 roku

Przyrost infrastruktury wodociągowej i kanalizacyjnej na obszarze powiatu chełmskiego na tle województwa lubelskiego został przedstawiony na poniższych rycinach 2 i 3.

Legenda

Przyrost długości sieci wodociągowej
(km)

Ryc. 2. Przyrost sieci wodociągowej w województwie lubelskim w latach 2004 – 2007

(źródło: GUS, WIOŚ)

Legenda

Przyrost długości sieci kanalizacyjnej
(km)

Ryc. 3. Przyrost sieci kanalizacyjnej w województwie lubelskim w latach 2004 – 2007

(źródło: GUS, WIOŚ)

PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA DLA POWIATU CHEŁMSKIEGO

W każdej z gmin powiatu funkcjonują mechaniczno-biologiczne oczyszczalnie ścieków komunalnych. Z sieci kanalizacyjnej korzysta ogółem 19 867 mieszkańców. Poniżej zestawiono dostępne informacje dotyczące ilości wytwarzanych osadów ściekowych z głównych oczyszczalni ścieków komunalnych oraz sposobu ich zagospodarowania.

Tabela 8. Informacje na temat oczyszczalni ścieków na terenie Powiatu Chełmskim w 2008 roku

Nazwa Gminy	Lokalizacja	Wydajność	Ilość osadów ściekowych	Sposób postępowania z osadami
		m ³ /dobę	Mg s.m/rok	
Białopole	Białopole	150	1,0	Czasowo magazynowane na terenie oczyszczalni, wykorzystywane rolniczo
Dorohusk	Dorohusk	978	8,3	Unieszkodliwianie poprzez składowanie
Dorohusk	Brzeźno	103	3,5	Unieszkodliwianie poprzez składowanie
Dorohusk	Husynne	25	1,7	Czasowo magazynowane na poletku, wykorzystywane do rekultywacji
Kamień	Kamień	214	2,0	Unieszkodliwianie poprzez składowanie
Leśniowice	Leśniowice	88,7	6,0	Osady wykorzystywane są do rekultywacji
Rejowiec	Rejowiec	300	10,0	Osady magazynowane na poletku na terenie oczyszczalni
Rejowiec	Zawadówka	100	2,0	Osady magazynowane na poletku na terenie oczyszczalni
Rejowiec	Rejowiec (na osiedlu b. cukrowni)	80,5	1,0	Czasowo magazynowane na terenie oczyszczalni, wykorzystywane rolniczo
Rejowiec	Hruszów	33,5	1,0	Czasowo magazynowane na terenie oczyszczalni, wykorzystywane rolniczo
Gmina Rejowiec Fabryczny	Krasne	25	1,0	Osady magazynowane na poletku na terenie

PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA DLA POWIATU CHEŁMSKIEGO

				oczyszczalni
Miasto Rejowiec Fabryczny	Rejowiec Fabryczny	800	3,1	Rekultywacja działek należących do Urzędu Miasta
Ruda Huta	Ruda Huta	104	2-2,5	Unieszkodliwianie poprzez składowanie
Sawin	Sawin	280	6,0	Osady magazynowane na poletku na terenie oczyszczalni
Siedliszcze	Siedliszcze	120	14,0	Składowanie na wyrobisku na terenie oczyszczalni w Siedliszczu
Siedliszcze	Brzeziny	21,5		
Wierzbica	Wierzbica	200	1,0	Osady wykorzystywane są w rolnictwie
Wojśławice	Wojśławice	123	0,4	Unieszkodliwianie poprzez składowanie
Żmudź	Wólka Leszczańska	60,0	3,35	Osady magazynowane na poletku na terenie oczyszczalni
Żmudź	Żmudź	130		

Źródło: sprawozdania z gmin

Osady ściekowe głównie składa się na składowiskach odpadów komunalnych, wykorzystuje się do potrzeb związanych z rekultywacją, w celu nawożenia terenów zielonych lub poprawy jakości gleb. Postępowanie w zakresie wykorzystania osadów ściekowych regulują przepisy ustawy o odpadach. Komunalne osady ściekowe mogą być stosowane:

- w rolnictwie, rozumianym jako uprawa wszystkich płodów rolnych wprowadzanych obrotu handlowego, włączając w to uprawy do produkcji pasz,
- do rekultywacji terenów, w tym gruntów na cele rolne,
- do dostosowania gruntów do określonych potrzeb wynikających z planów gospodarki odpadami, planów zagospodarowania przestrzennego lub decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu,
- do uprawy roślin przeznaczonych do produkcji kompostu,
- do uprawy roślin nieprzeznaczonych do spożycia i do produkcji pasz.

3. GOSPODARKA ENERGETYCZNA I GAZYFIKACJA

3.1. CIEPOWNICTWO

Potrzeby cieplne mieszkańców powiatu chełmskiego zaspokajane są głównie we własnym zakresie. Scentralizowany system zaopatrzenia w ciepło znajduje się jedynie w mieście Rejowiec. Źródłem ciepła jest kotłownia opalana gazem ziemnym wysokometanowym Gz-50, wyposażona w dwa kotły gazowo-olejowe o ogólnej mocy 3150 kW. Długość sieci ciepłowniczej wynosi 1 200 m.

Ponadto na terenie Cementowni „Rejowiec” S.A. działa kotłownia zakładowa wyposażona w dwa kotły WRV o wydajności 5 Gcal/h. Ciepłownia ta posiada rezerwy ciepła, które mogą być wykorzystane dla potrzeb innych użytkowników.

Na terenie powiatu chełmskiego występują także lokalne kotłownie, do których zalicza się kotłownie wytwarzające ciepło niezbędne do ogrzewania obiektów instytucji użyteczności publicznej, takich jak szkoły, czy urzędy oraz do ogrzewania budynków mieszkalnych wspólnot mieszkaniowych. Paliwem wykorzystywanych w tych kotłowniach jest głównie węgiel kamienny.

3.2. SIEĆ GAZOWA

Sieć gazowa zaopatrująca mieszkańców powiatu chełmskiego w wysokometanowy gaz ziemny, obejmuje miasto i gminę Rejowiec Fabryczny, a także miejscowości z gminy Chełm, Kamień i Rejowiec. Dla mieszkańców pozostałych gmin powiatu powszechnym medium energetycznym jest gaz LPG w butlach, w postaci mieszanki propan-butan.

Według danych pochodzących z Głównego Urzędu Statystycznego (stan na 31 grudnia 2007 roku), długość sieci gazowej na terenie powiatu wynosi ogółem 296,4 km.

Na podstawie tego samego rocznika statystycznego stwierdza się, że zużycie gazu na terenie powiatu w roku 2007 wyniosło 3 461,3 m³ na 1 odbiorcę.

Zaopatrzenie mieszkańców powiatu w wysokometanowy gaz sieciowy jest na obecną chwilę dalece niewystarczające. Bariere dla procesu gazyfikacji tego regionu stanowi duża powierzchnia powiatu chełmskiego, niska gęstość jego zaludnienia, a także słaba kondycja finansowa mieszkańców. Większe szanse na podłączenie do sieci mają jedynie mieszkańcy miejscowości przyległych do Chełma i Rejowca Fabrycznego, a także miejscowości, w pobliżu których przebiegają linie przesyłowe gazu.

3.3. ENERGIA ELEKTRYCZNA

Powiat chełmski jest w całości zaopatrzony w energię elektryczną. System zasilania charakteryzuje się posiadaniem rezerw wynoszących orientacyjnie około 100 % obecnego zapotrzebowania. W omawianym regionie nie występują obszary z ograniczeniami w dostawie energii elektrycznej.

Przez obszar powiatu przebiega linia krajowego systemu elektroenergetycznego 220 kV o długości 11,91 km, należąca do Polskich Sieci Elektroenergetycznych. Zasilanie powiatu odbywa się za pośrednictwem linii 110 kV. Jej całkowita długość w granicach powiatu wynosi 123,8 km.

Głównym dystrybutorem energii elektrycznej na terenie powiatu chełmskiego jest Zamojska Korporacja Energetyczna S.A.

Łączna długość sieci niskiego napięcia 220/380 V, wynosi 1 935,9 km. Zawiera się w tym sieć napowietrzna, kablowa oraz przyłącza. Łączna ilość zlokalizowanych na terenie powiatu stacji 15 (30) / 0,4 kV wynosi 849.

IV. INWENTARYZACJA ZASOBÓW I SKŁADNIKÓW PRZYRODY

1. UKSZTAŁTOWANIE TERENU

Powiat chełmski zlokalizowany jest we wschodniej części województwa lubelskiego, a jego wschodnia granica, którą rzeka Bug, stanowi również granicę państwa z Ukrainą. Obszar powiatu zajmuje powierzchnię równą 1 886 km².

Krajobraz omawianego powiatu charakteryzuje się dużym zróżnicowaniem. Spowodowane jest położeniem w obrębie dwóch prowincji, Niżu Zachodnio-Rosyjskiego i Wyżyny Małopolskiej.

Według podziału fizyczno-geograficznego Kondrackiego, większość obszaru powiatu chełmskiego została zaliczona do makroregionu Polesie Wołyńskie (845.3). Niewielka, południowo-zachodnia część powiatu należy do makroregionu Wyżyny Lubelskiej (343.1).

Polesie Wołyńskie odznacza się mnogością form krajobrazowych, typowych dla północnych krajobrazów poleskich, a także dla południowych krajobrazów wyżynnych. W obrębie omawianego makroregionu wydzielone zostały trzy mezoregiony.

Pierwszym jest Obniżenie Dorohuckie (845.31), znajdujące się w zachodniej części Polesia Wołyńskiego. Obszar ten stanowi płaską równinę leżącą w dolinie Wieprza. Podłoże geologiczne składa się z górnokredowych margli i wapieni, w których powstało wiele zagłębień związanych z procesami krasowymi. Krajobraz tworzą tu głównie łąki.

W centralnej części Polesia Wołyńskiego wydzielona została jednostka zwana Pagórami Chełmskimi (845.32). Krajobraz tworzą tu wzniesienia zbudowane z górnokredowych skał węglanowych. Wzniesienia te pokryte są „czapami” trzeciorzędowych piaskowców, które jako odporniejsze na procesy wietrzenia utworzyły ostańcowi pagóry, osiągające miejscami wysokość ponad 250 m n.p.m.

Trzecim mezoregionem w obrębie Polesia Wołyńskiego jest Obniżenie Dubienki (845.33). Jest to obszar obejmujący wschodnią część powiatu chełmskiego. Omawiana jednostka stanowi rozległą równinę, na której wytworzyły się liczne, drobne formy morfologiczne. W krajobrazie przeważają rozległe, płaskie zagłębienia terenu wypełnione torfami, madami i utworami piaszczystymi. Obszar ten porośnięty jest łąkami i lasami.

Najbardziej urozmaiconą część powiatu chełmskiego stanowi mezoregion zwany Działami Grabowieckimi (343.18) przynależący do Wyżyny Lubelskiej. Krajobraz obszaru składa się, na przemian z wzniesień zwanych „grzędami” i obniżeń zwanych „padołami”. Obniżenia te są skutkiem działania erozji pokrywy lessowej i podłoża kredowego. Różnice poziomu na tym terenie waha się od 100 do 300 m n.p.m.

Gmina Chełm

Charakteryzuje się dość dużym urozmaiceniem rzeźby terenu. Najwyższe wzniesienie stanowi rozległe wzgórze ostańcowe zwane Pagórem Janowskim, które osiąga wysokość 276,8 m n.p.m. Najniżej położony rejon w gminie stanowi dolina rzeki Uherki, gdzie wysokość osiąga wartość zbliżoną do 170 m n.p.m.

W części środkowej i południowej omawianej gminy dominują faliste powierzchnie wyżynne. Rozwinięte są one na marglach kredowych i rozdzielone rozległymi obniżeniami powstałymi w strefach wychodni kredy piszącej. Ponad nie wznoszą się ostańcowe pagóry przykryte utworami trzeciorzędowymi, których wysokość miejscami przekracza 50 metrów.

Obniżenia znajdujące się na terenie gminy posiadają miejscami charakterystyczny zespół form krasu powierzchniowego, wykształconego w postaci różnej wielkości zagłębień bezodpływowych, które przeważnie wypełniają torfy. Północ gminy stanowi rozległa, zabagniona dolina.

Gmina Białopole

Rzeźba terenu na obszarze omawianej gminy charakteryzuje się średnim urozmaiceniem. Rzędne terenu wahają się tu w granicach od 151,9 m n.p.m., w zachodniej części, między miejscowościami Teresin i Putnowice Wielkie, do 181,0 m n.p.m. w okolicach Grobelek. W przeważającej części gminy deniwelacje nie przekraczają wartości od 10 do 20 metrów, wyjątek stanowi północno-zachodnia część gminy, gdzie osiągają one od 40 do 50 metrów.

Gmina Dorohusk

Obszar gminy charakteryzuje się bardzo małym urozmaiceniem rzeźby. Najniższy punkt znajduje się w dolinie rzeki Bug, a jego wysokość wynosi 166,4 m n.p.m. Punkt najwyższy osiąga wartość 184,6 m n.p.m. i zlokalizowany jest na zachód od miejscowości Brzeźno. Deniwelacje terenu nie przekraczają tu 5 metrów, jedyny wyjątek stanowią kilkunasto metrowe skarpy w dolinie Bugu.

Gmina Dubienka

Najwyżej położony, na terenie gminy punkt znajduje się w jej południowej części, w okolicach Turska i przekracza wysokość 200 m n.p.m. Rejon położony najniżej stanowią doliny rzek Wełnianki i Bugu położone na wysokości około 170 m n.p.m. Deniwelacje terenu nie przekraczają na ogół wartości 5 metrów.

Gmina Kamień

Morfologia obszaru gminy jest zróżnicowana w niewielkim stopniu, a deniwelacje terenu nie przekraczają 25 metrów. Najwyższy punkt to Góra Wiatrakowa osiągająca wysokość 202,2 m n.p.m., zlokalizowana jest ona na zachód od miejscowości Kamień.

Bardzo liczne są tutaj rozległe obniżenia krasowe, z których najniżej położona jest kotlina w okolicy Kamienia. Omawiana kotlina znajduje się na wysokości 178,6 m n.p.m.

Gmina Leśniowice

Obszar gminy położony jest na skraju Pagórów Chełmskich i Działów Grabowieckich. Warunkuje to dość mocno zróżnicowaną morfologię omawianego terenu. Wysokości wahają się tutaj od 261,9 m n.p.m. na południu gminy w okolicach miejscowości Teresin, do 201,7 m n.p.m. w dolinie rzeki Horodyska. Maksymalne deniwelacje terenu przekraczają wartość 60 metrów.

Gmina Rejowiec Fabryczny

Część zachodnia gminy charakteryzuje się dominacją płaskich równin denudacyjno-akumulacyjnych w krajobrazie oraz dużym udziałem torfowisk.

Część centralna i wschodnia, natomiast posiada bardzo urozmaiconą rzeźbę charakterystyczną dla Pagórów Chełmskich. Typowy jest tutaj równoleżnikowy układ wzniesień i obniżen. Najwyżej położony punkt w okolicach miejscowości Lechówka osiąga wysokość 253,9 m n.p.m., a poziom najniższy występuje w dolinie Wieprza i osiąga rzędną terenu około 170 m n.p.m.

Maksymalne deniwelacje terenu na terenie gminy Rejowiec Fabryczny osiągają wartość około 55 metrów.

Gmina Rejowiec

Znajduje się na terenie Pagórów Chełmskich. Krajobraz jest tu urozmaicony, ożywiony bogatą rzeźbą terenu. Zróżnicowanie wysokości waha się od około 287,2 m n.p.m. w rejonie Hruszowa do około 190,0 m n.p.m. w dolinie rzeki Rejki.

Gmina Ruda-Huta

Obszar gminy charakteryzuje się małym urozmaiceniem rzeźby terenu. Deniwelacje nie przekraczają 5 metrów, a jedynie na północy i w dolinie Bugu dochodzą do 20 metrów.

Gmina Sawin

Obszar gminy położony jest w obrębie dwóch jednostek fizjograficznych. Północna i południowo-zachodnia część przynależy do mezoregionu Pagórów Chełmskich i posiada typową dla nich rzeźbę terenu. W krajobrazie dominują tu faliste powierzchnie wyżynne, rozdzielone rozległymi obniżeniami. Najwyżej położony punkt, w miejscowości Kolonia Bukowa Wielka osiąga wysokość 237,8 m n.p.m. Deniwelacje terenu wynoszą tu około 20 metrów.

Pozostała część gminy leży na terenie mezoregionu Obniżenia Dubienki, który jest obszarem o mało zróżnicowanej morfologii. Najniższy punkt położony jest w dolinie rzeki Uherki, a jego wysokość osiąga wartości poniżej 170 m n.p.m.

Gmina Siedliszcze

Zachodnią i północną część gminy stanowi płaski teren o słabo urozmaiconej rzeźbie. Występuje tu dość gęsta sieć wodna, wzbogacona rozbudowaną siecią rowów melioracji szczegółowej. Występuje tu dużo obszarów okresowo lub stale podmokłych.

Część południowa i wschodnia gminy Siedliszcze to obszar z charakterystycznymi wyspowymi wzniesieniami typowymi dla mezoregionu Pagórów Chełmskich. Pagóry nie tworzą zwartej wyżyny, a zabagnione obniżenia między nimi wypełnione są przez utwory piaszczyste pochodzące z czwartorzędu.

Gmina Wierzbica

Najwyższe wzniesienie na terenie gminy Wierzbica stanowi wzgórze ostańcowe w okolicy miejscowości Pniaki, osiągające wysokość 245,5 m n.p.m. Najniższy rejon to obszar Bagna Bubnów, położony poniżej 175 m n.p.m.

W części środkowej i południowej gminy dominują faliste powierzchnie wyżynne, rozwinięte na marglach kredowych i rozdzielone rozległymi obniżeniami powstałymi w strefach wychodni kredy piszącej. Ponad ich powierzchnie wznoszą się ostańcowe pagóry przykryte utworami trzeciorzędowymi. Wysokość pagórów osiąga miejscami wysokość 40 metrów. Obniżenia terenu stanowią różnej wielkości zagłębienia bezodpływowe wypełnione przeważnie torfami.

W północnej części gminy występują doliny bagienne Bagno Bubnów i Bagno Staw.

Gmina Wojśławice

Obszar gminy charakteryzuje się urozmaiconą rzeźbą terenu w części zachodniej i dość łagodną we wschodniej części. Deniwelacje terenu w tej części nie przekraczają wartości 40 metrów.

Na obszarze gminy zaznaczają się wyraźnie dwa równoleżnikowe garby, rozdzielone doliną rzeki Wojśławki. Garb północny osiąga maksymalną wysokość 270,1 m n.p.m., a garb południowy 296,5 m n.p.m. i stanowi jednocześnie najwyższej położony punkt na terenie gminy. Najniższy punkt to dno doliny Wojśławki, leżące na poziomie około 196 m n.p.m.

Gmina Żmudź

Obszar gminy w przeważającej części posiada bardzo urozmaiconą rzeźbę terenu. Występują tutaj wzniesienia zbudowane ze skał górnokredowych przykrytych lessem. Porozcinane są one poprzez podłużne doliny rzek. Boczne dolinki i wąwozy tworzą tu urozmaicony zespół form osiągających duże wysokości względne. Wschodnia część gminy charakteryzuje się natomiast znacznie mniejszym zróżnicowaniem.

Najwyższej położony punkt na terenie gminy znajduje się na południe od miejscowości Leszczany i osiąga wysokość 260,7 m n.p.m. Obszar położony najniżej to dolina rzeki Udał przy granicy z gminą Dorohusk. Wysokość wynosi tu 175,3 m n.p.m.

2. UŻYTKOWANIE TERENU

Geodezyjna powierzchnia powiatu chełmskiego obejmuje łącznie 1 885 km², z czego 99,24% zajmują tereny wiejskie (187,2 tys. ha). Pozostałe 0,76% powierzchni powiatu zajmują tereny miasta Rejowiec Fabryczny (1,4 tys. ha).

Powiat chełmski jest terenem typowo rolniczym, z dominującym wiejskim typem osadnictwa. Rozwój sieci osadniczej był pochodną rolniczego zagospodarowania terenu, wynikającego z naturalnych warunków środowiskowych. Większość wsi ma charakter zabudowy typowej dla ulicówek.

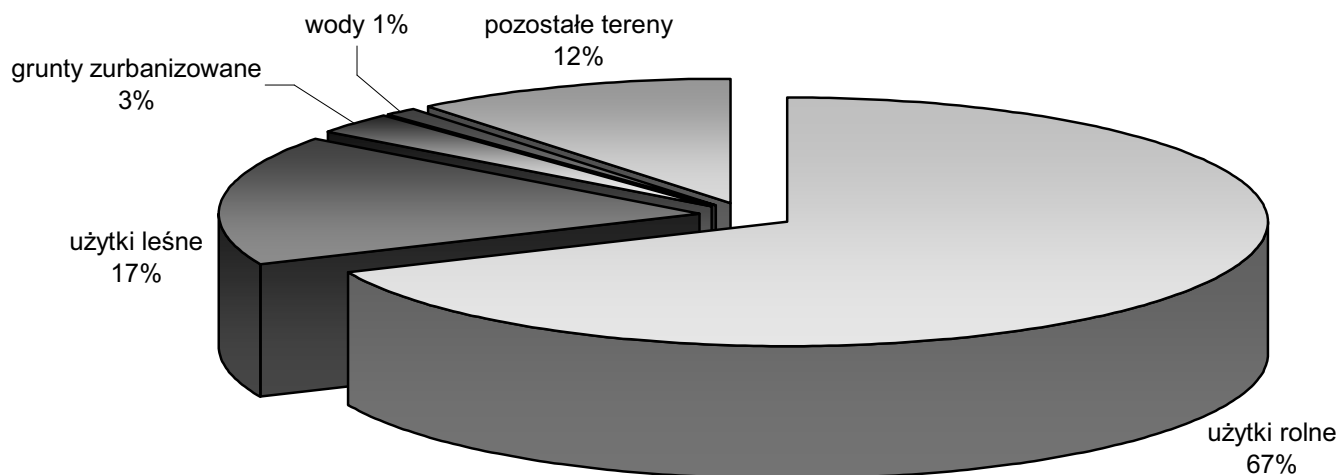
Struktura użytkowania terenu na obszarze powiatu opracowana została na podstawie danych uzyskanych z urzędów poszczególnych gmin powiatu chełmskiego. Przedstawia ją poniższa tabela 9.

Tabela 9. Struktura użytkowania gruntów w powiecie chełmskim

Rodzaj gruntów	Powierzchnia [ha]
użytki rolne	130 392
użytki leśne	31 561
grunty zabudowane i zurbanizowane	5 017
wody	1 253
pozostałe tereny	20 401
S U M A	188 624

Źródło: dane z urzędów gmin powiatu chełmskiego, stan na 31 grudnia 2008 roku

Procentowy udział poszczególnych rodzajów gruntów w strukturze użytkowania został przedstawiony na wykresie 1.

Wykres 1. Struktura użytkowania gruntów w powiecie chełmskim

Jak wynika z danych uzyskanych z urzędów poszczególnych gmin podstawową formą zagospodarowania terenu w powiecie chełmskim jest rolnictwo, głównie Indywidualne. Dominujący udział w strukturze gruntów mają użytki rolne, które zajmują około 69% ogólnej powierzchni. Pozostałe 31% gruntów przynależy do lasów (17%), terenów zabudowanych i zurbanizowanych (3%), obszarów wodnych (1%) oraz pozostałych, niezakwalifikowanych do żadnej grupy terenów (11%).

Taka struktura gruntów sugeruje kierunek rolny jako naturalny kierunek rozwoju powiatu. Największy odsetek powierzchni grunty rolne zajmują w gminie Siedliszcze (około 89%), Kamień (83%) i Wojślawice (80%). Najmniejszym odsetkiem użytków rolnych w całkowitej powierzchni ma gmina Ruda-Huta (około 45%).

3. WARUNKI KLIMATYCZNE

Powiat chełmski, zgodnie z rolniczo-klimatycznym podziałem Polski zaliczony został do dzielnicy chełmskiej. Region ten charakteryzuje się umiarkowanym klimatem o pewnych cechach kontynentalnych. Pogodę kształtują masy powietrza polarno-morskiego z nad północnego Atlantyku oraz polarno-kontynentalnego z Europy Wschodniej.

Średnia roczna temperatura powietrza w powiecie wynosi $+7,4^{\circ}\text{C}$, temperatura najniższa $-37,2^{\circ}\text{C}$, natomiast temperatura najwyższa $+35,5^{\circ}\text{C}$. Czas zalegania pokrywy śnieżnej wynosi od 85 do 90 dni, a długość okresu wegetacyjnego waha się na poziomie od 205 do 215 dni w roku. Okres, kiedy temperatura powietrza przekracza 15°C wynosi ponad 100 dni, a liczba dni bez przymrozków wynosi średnio około 170 dni.

Na omawianym terenie dominują wiatry z kierunku południowo-zachodniego, południowo-wschodniego oraz z kierunku zachodniego. Łącznie stanowią one ponad 43% wszystkich wiatrów występujących w tym regionie. Średnia roczna prędkość wiatru wynosi 3,8 m/s.

Obszar powiatu chełmskiego charakteryzuje się średnią roczną sumą opadów niższą od średniej krajowej. Wynosi ona tutaj od 550 do 560 mm rocznie. Około 40% opadów występuje w okresie letnim, w miesiącach od czerwca do sierpnia.

Na czas trwania okresu wegetacyjnego przypada od 320 do 360 mm opadów, a wilgotność powietrza w tym regionie wynosi średnio ponad 81%.

Powiat chełmski charakteryzuje się dużym usłonecznieniem w skali kraju. Jego wartość dochodzi do 4,5 h/d.

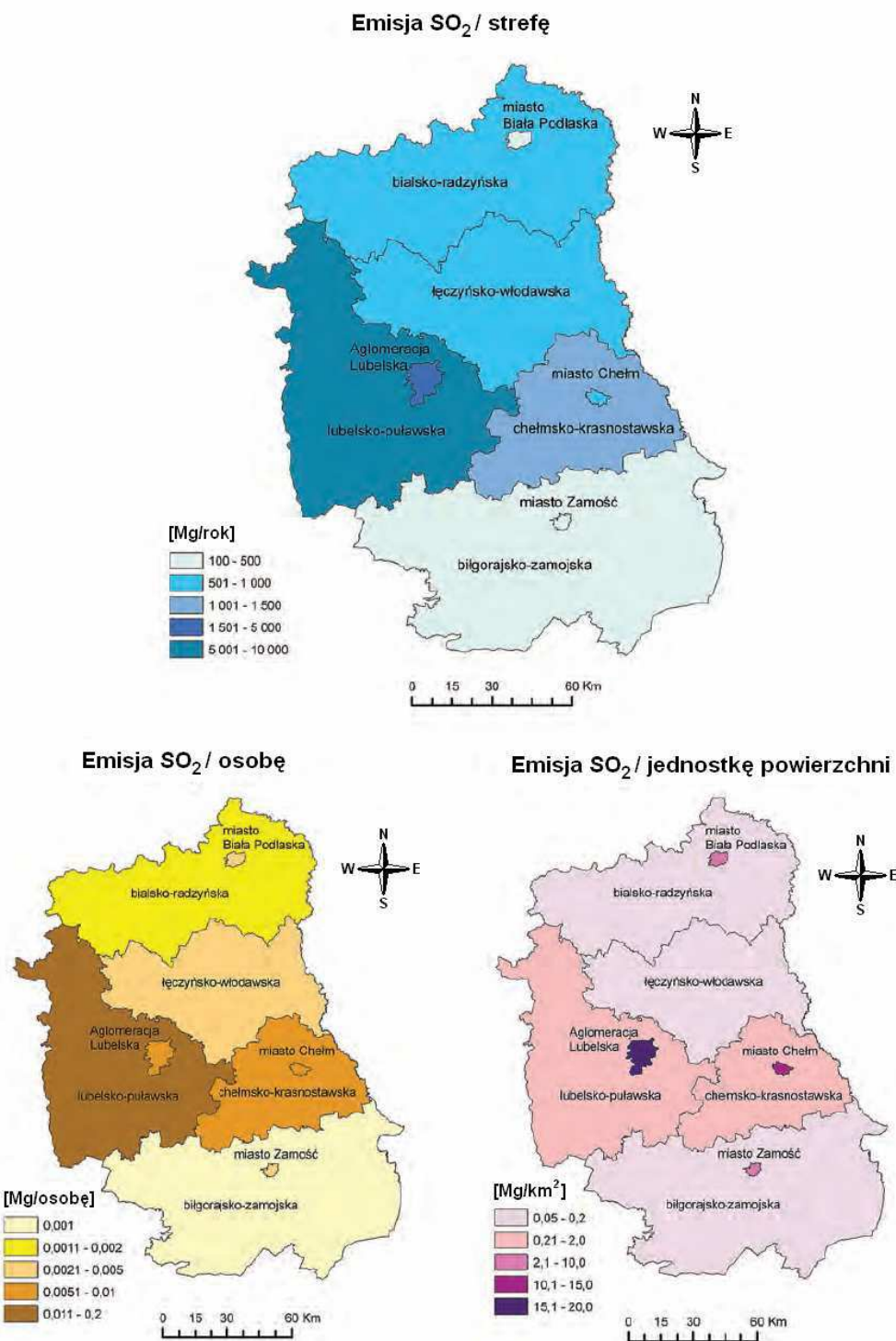
4. POWIETRZE ATMOSFERYCZNE

Głównymi źródłami emisji substancji do powietrza w Powiecie Chełmskim są: zakłady przemysłowe (cementownie), przedsiębiorstwa energetyki ciepłej, transport, kotłownie lokalne i paleniska indywidualne. Głównym źródłem zanieczyszczeń cementowni są pyły oraz dwutlenek węgla. Spalanie paliw powoduje emisję do powietrza m.in.: dwutlenku azotu, pyłu, dwutlenku siarki, tlenku węgla i dwutlenku węgla. Transport drogowy: tlenki azotu, tlenek węgla, dwutlenek węgla, węglowodory oraz pyły, głównie ze ścierania opon, klocków hamulcowych i nawierzchni drogowych.

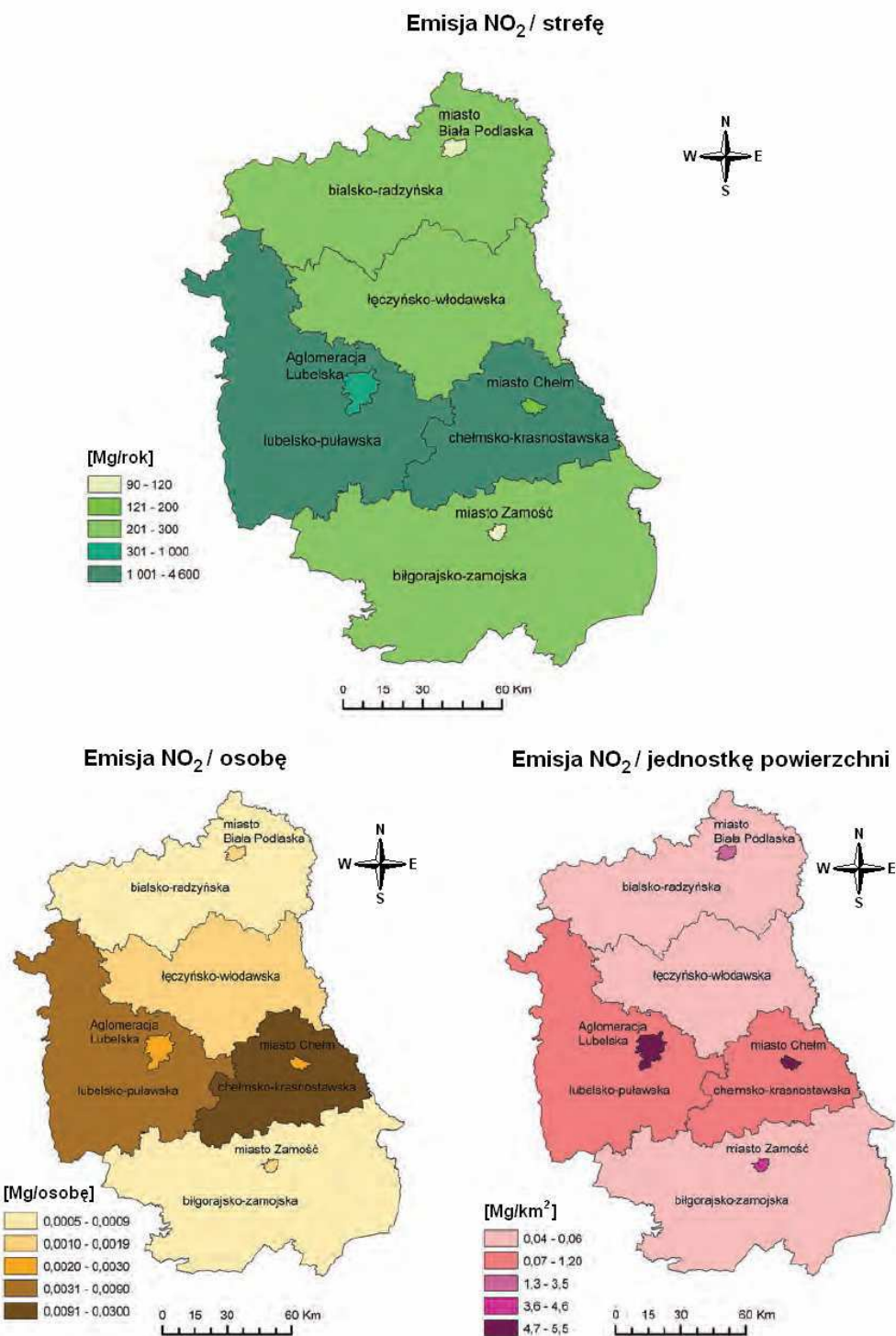
Głównymi emitentami zanieczyszczeń gazowych i pyłowych na terenie powiatu chełmskiego są następujące zakłady:

- Cemex Polska Zakład Cementownia Chełm – emisja 22,8 % ogółu zanieczyszczeń z terenu powiatu chełmskiego,
- Cementownia „Rejowiec” S.A. w Rejowcu Fabrycznym – emisja 4,9 % ogółu zanieczyszczeń z terenu powiatu chełmskiego,
- Miejskie Przedsiębiorstwo Energetyki Ciepłej Sp. z o.o. w Chełmie – emisja 2,1 % ogółu zanieczyszczeń z terenu powiatu chełmskiego.

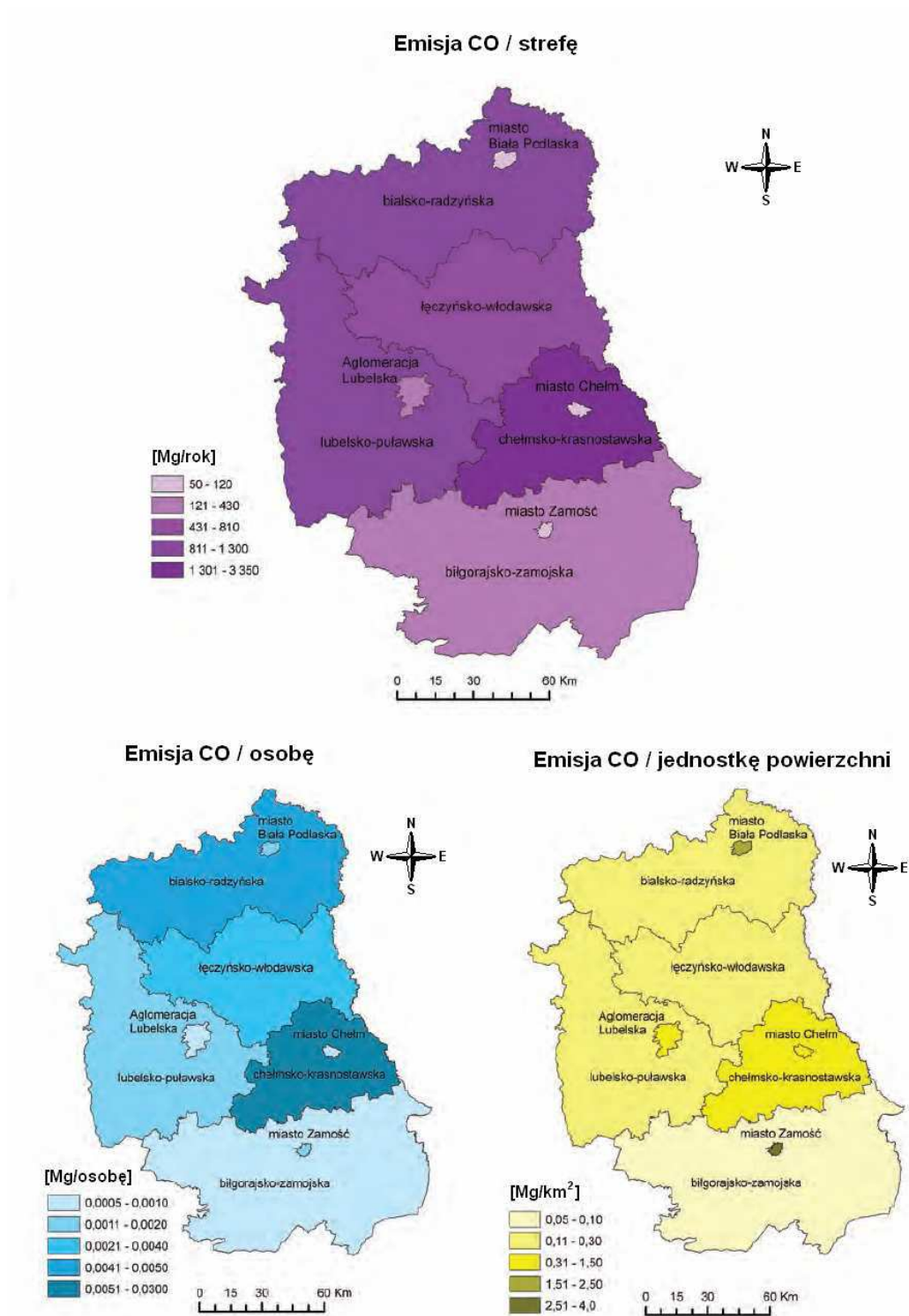
Poniżej przedstawiono emisję podstawowych zanieczyszczeń powietrza w formie graficznej oraz tabelarycznej zbiorczej. Dane przedstawiono na podstawie badań prowadzonych przez Wojewódzką Inspekcję Środowiska w Lublinie w oparciu o państwową sieć monitoringu rozmieszczoną na terenie powiatu chełmskiego.

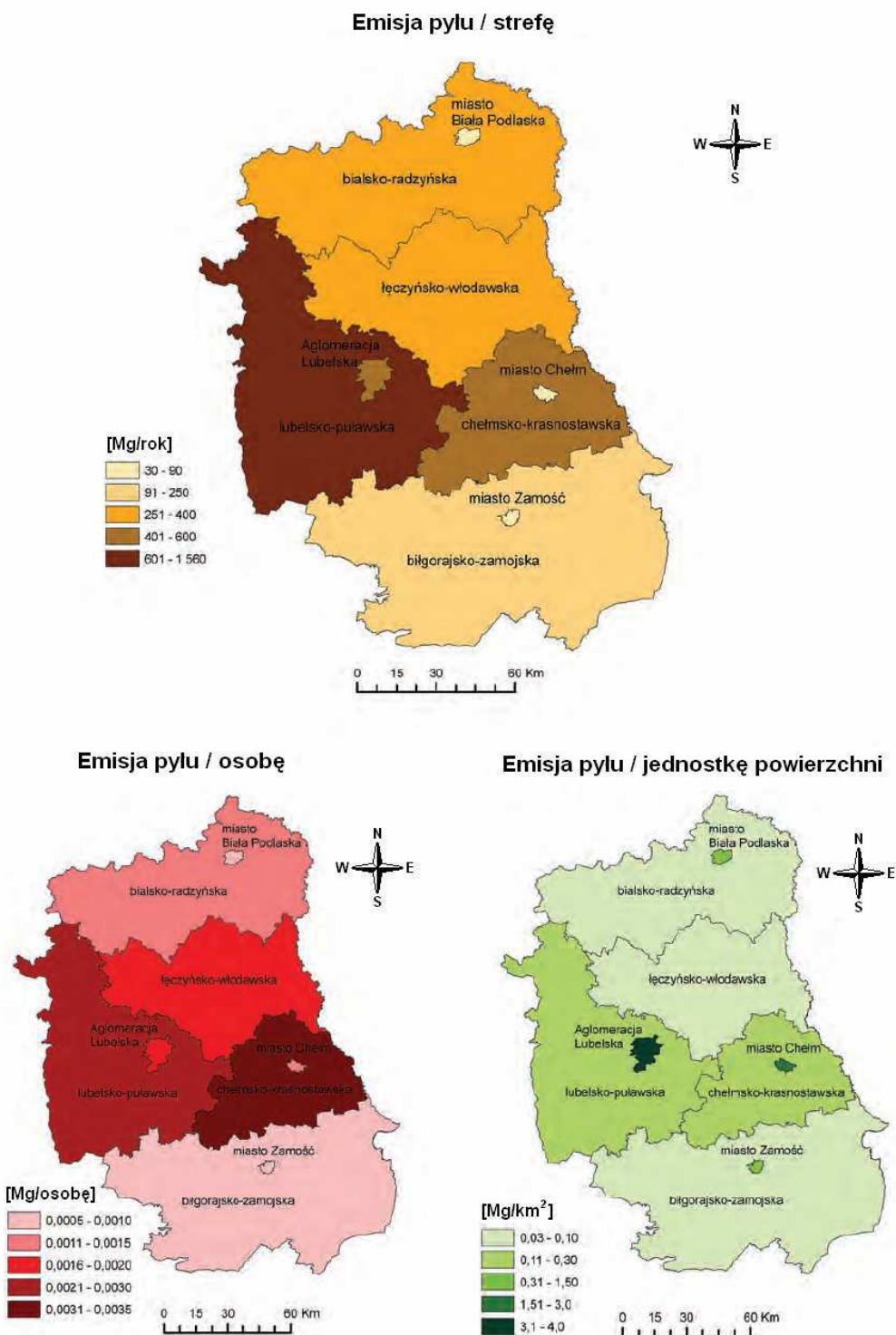
Ryc. 4. Emisja SO₂ na terenie województwa lubelskiego (WIOŚ 2008)

Ryc. 5. Emisja NO₂ na terenie województwa lubelskiego (WIOŚ 2008)

Ryc. 6. Emisja CO na terenie województwa lubelskiego (WIOŚ 2008)

Ryc. 7. Emisja pyłu (PM10) na terenie województwa lubelskiego (WIOŚ 2008)

PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA DLA POWIATU CHEŁMSKIEGO

Tabela 10. Emisja dwutlenku siarki ze źródeł punktowych

EMISJA SO₂			
	Mg/rok/strefę	Mg/osobę	Mg/km²
Strefa chełmsko – krasnostawska	1001 – 1500	0,0051 – 0,01	0,21 – 2,0
Miasto Chełm	501 – 1000	0,0051 – 0,01	10,1 – 15

Źródło: WIOŚ Lublin 2008 r.

Tabela 11. Emisja dwutlenku azotu ze źródeł punktowych

EMISJA NO₂			
	Mg/rok/strefę	Mg/osobę	Mg/km²
Strefa chełmsko – krasnostawska	1001 – 4600	0,0091 – 0,03	0,07 – 1,2
Miasto Chełm	201 – 300	0,002 – 0,03	4,7 – 5,5

Źródło: WIOŚ Lublin 2008 r.

Tabela 12. Emisja tlenku węgla ze źródeł punktowych

EMISJA CO			
	Mg/rok/strefę	Mg/osobę	Mg/km²
Strefa chełmsko – krasnostawska	1301 – 3350	0,0051 – 0,03	0,31 – 1,5
Miasto Chełm	50 – 120	0,0005 – 0,001	0,31 – 1,5

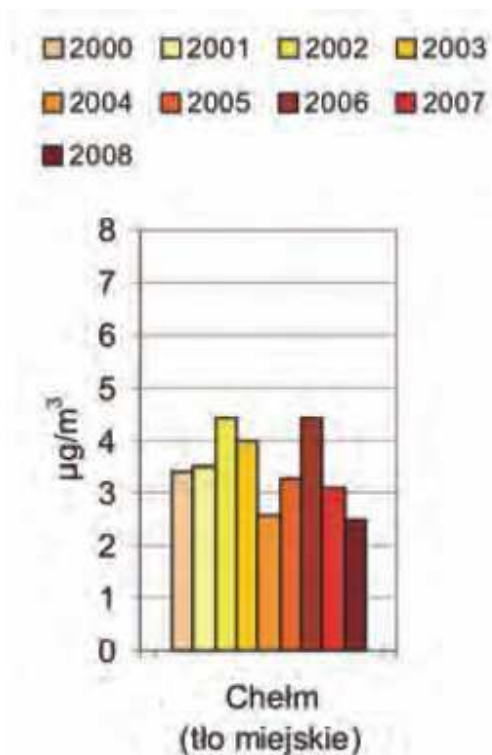
Źródło: WIOŚ Lublin 2008 r.

Tabela 13. Emisja pyłu ze źródeł punktowych

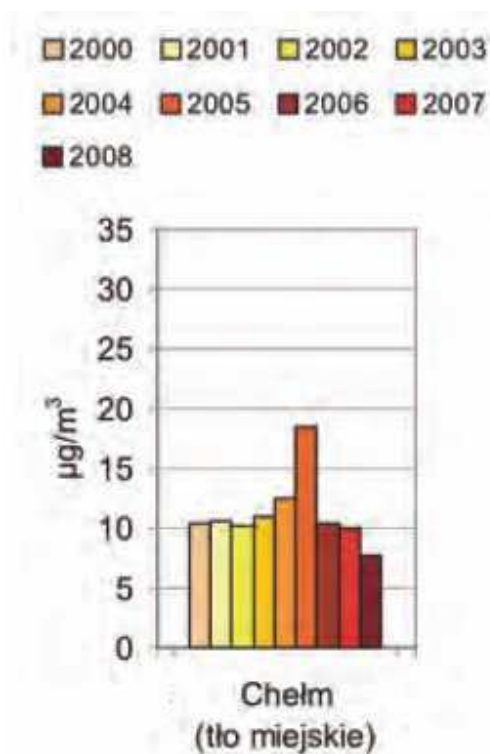
E M I S J A pyłu			
	Mg/rok/strefę	Mg/osobę	Mg/km ²
Strefa chełmsko – krasnostawska	401 – 600	0,0031 – 0,0035	0,11 – 0,3
Miasto Chełm	30 – 90	0,0005 – 0,001	0,151 – 3,0

Źródło: WIOŚ Lublin 2008 r.

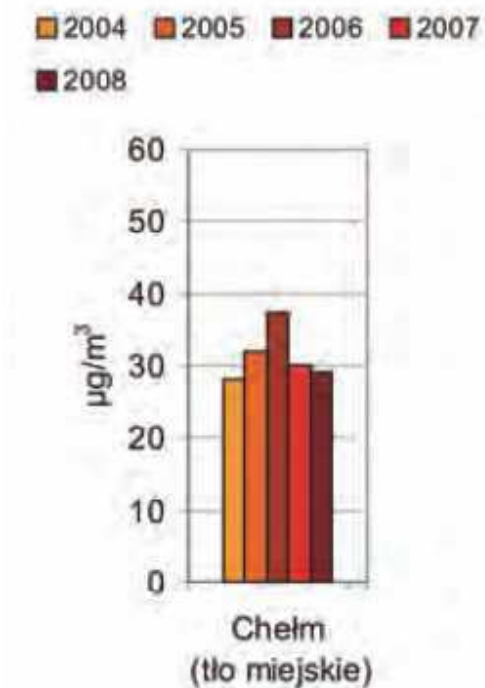
Wieloletnie badania jakości powietrza na terenie powiatu chełmskiego wykazują niski i bardzo niski poziom zanieczyszczeń gazowych. Wyższe wartości notowane są na terenach miast o dużym udziale źródeł o charakterze przemysłowym i komunikacyjnym – Chełm, Rejowiec Fabryczny.

Wykres 2. Średnie roczne stężenia SO₂ w latach 2000-2008 (źródło: WIOŚ, PIS)

Wykres 3. Średnie roczne stężenia NO₂ w latach 2000-2008 (źródło: WIOŚ, PIS)

Wykres 4. Średnie roczne stężenia pyłu (PM₁₀) w latach 2000-2008 (źródło: WIOŚ, PIS)

PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA DLA POWIATU CHEŁMSKIEGO

Przepisy prawne definiują system oceny jakości powietrza oparty na klasyfikacji stref w województwie. Strefę stanowi aglomeracja o liczbie mieszkańców większej niż 250 tysięcy oraz obszar jednego lub więcej powiatów położonych na obszarze tego samego województwa niewchodzący w skład aglomeracji.

Obszar Powiatu Chełmskiego dla zanieczyszczeń: SO₂, NO₂, NO_x, C₆H₆, PM₁₀, Pb, CO, As, Cd, Ni i B(a)P O₃ w rocznej ocenie jakości powietrza za 2008 r. należy do strefy chełmsko – krasnostawskiej oraz oddzielnie wyłonionej strefy miasta Chełm.

Tabela 14. Klasyfikacja stref ze względu na ochronę zdrowia

	Pył PM10	SO ₂	NO ₂	C ₆ H ₆ (benzen)	As, Cd, Ni, Pb	Benzo(a)piren	O ₃ (ozon)	CO
Strefa chełmsko – krasnostawska	A	A	A	A	A	A	A	A
Miasto Chełm	C	A	A	A	A	A	A	A

Źródło: WIOŚ Lublin 2008 r.

Tabela 15. Klasyfikacja stref ze względu na ochronę roślin

	SO ₂	NO _x	O ₃ (ozon)
Strefa chełmsko – krasnostawska	A	A	A
Miasto Chełm	A	A	A

Źródło: WIOŚ Lublin 2008 r.

5. WODY PODZIEMNE

Wody podziemne są jednym z ważniejszych bogactw naturalnych decydujących o rozwoju regionu. Ilość wód podziemnych na danym obszarze zależy od charakteru budowy geologicznej oraz rodzaju skał i osadów. Na niektórych obszarach o odpowiedniej budowie geologicznej, gdzie występują duże zasoby żwirów oraz utworów piaszczysto-żwirowych, mogą wykształcić się podziemne „zbiorniki” wodne. Wody podziemne stanowią na terenie powiatu chełmskiego podstawowe źródło zaopatrzenia w wodę pitną.

Obszar powiatu chełmskiego, według podziału regionalnego wód podziemnych na jednostki hydrogeologiczne (Paczyński, 1993) zaliczony został do regionu lubelsko-podlaskiego (IX), wchodzącego w skład makroregionu centralnego, przy czym wschodnia część powiatu należy do subregionu poleskiego (IX2).

W ramach krajowej strategii ochrony głównych zbiorników wód podziemnych, obszar powiatu zaliczono do GZWP Niecka Lubelska, Zbiornik Chełm - Zamość (GZWP nr 407).

Głównym poziomem użytkowym na terenie powiatu chełmskiego jest poziom wodonośny występujący w przystropowych partiach kredy górnej. Wody podziemne tego poziomu występują w marglach i opokach marglistych mastrychtu, przewarstwianych kredą piszącą. Najlepszymi parametrami hydrogeologicznymi charakteryzują się opoki i margle, które jako utwory bardziej twarde są podatniejsze na spękania. Strefa intensywnego krążenia wód w obrębie poziomu górnokredowego sięga do głębokości od 100 do 150 m, w zależności od wykształcenia litologicznego. Dolną granicę strefy zawodnionej stanowią słabo przepuszczalne warstwy margli ilastych i kredy piszącej marglistej, mało podatnych na powstawanie i utrzymanie drożnej sieci spękań.

Dla przepływu wód podziemnych w obrębie warstwy wodonośnej istotne znaczenie odgrywa zróżnicowanie litologiczne w profilu pionowym (międzyławicowe fugi związane ze zmianami litologicznymi) oraz system spękań towarzyszący dyslokacjom tektonicznym. Uskoki i towarzyszące im strefy rozluźnionego materiału skalnego wpływają na polepszenie warunków hydrogeologicznych, wyraźnie różniących się od występujących w równomiernie spękanych masywach skalnych.

Zasilanie kredowego poziomu wodonośnego odbywa się przez infiltrację wód opadowych bezpośrednio do warstwy wodonośnej, bądź w następstwie przesiąkania przez przepuszczalne utwory pokrywy kenozoicznej. Warunki infiltracji zależą od miąższości i wykształcenia litologicznego utworów przykrywających warstwę wodonośną oraz od zaangażowania tektonicznego górotworu.

Głębokość do stropu warstwy wodonośnej na ogół mieści się w przedziale od 15 do 50 m, rzadziej w przedziale od 5 do 15 m lub mniej niż 5 m, sporadycznie przekracza 50 m.

Wydajności ujęć wód piętra kredowego wynoszą od 10 do ponad 120 m³/h. Wartość średnia dla czynnych ujęć na terenie powiatu chełmskiego wynosi nieco ponad 70 m³/h. Podrzędny poziom wodonośny występuje w piaszczystych utworach kenozoiku. Bywa on ujmowany przez studnie kopane, sporadycznie przez studnie wiercone.

Dla zlewni Wieprza i Bugu granicznego istnieją dokumentacje hydrogeologiczne, określające zasoby dyspozycyjne wód podziemnych. Według „Dokumentacji hydrogeologicznej określającej dyspozycyjne zasoby wód podziemnych poziomu kredowego, trzeciorzędowego i czwartorzędowego na obszarze dorzecza Bugu granicznego” (Dobkowska, Kapuściński, 2000) zasoby dyspozycyjne dla powiatu chełmskiego w obrębie zlewni Bugu granicznego wynoszą 137,8 tys. m³/d, co daje moduł zasobów dyspozycyjnych 4,18 m³/h · km².

Według „Dokumentacji hydrogeologicznej zasobów dyspozycyjnych wód podziemnych piętra górnokredowo-paleoceńskiego, trzeciorzędowego i czwartorzędowego zlewni Wieprza” (Pietruszka i in., 2000) zasoby dyspozycyjne dla powiatu chełmskiego w obrębie zlewni Wieprza wynoszą 66,7 tys. m³/d, co daje moduł zasobów dyspozycyjnych 5,73 m³/h · km².

Obszary wzdłuż północnej granicy powiatu oraz na południowym zachodzie zostały zakwalifikowane do obszarów wysokiej ochrony GZWP (OWO), natomiast obszar położony w centralnej i zachodniej części powiatu zakwalifikowano do obszarów najwyższej ochrony GZWP (ONO).

Na terenie powiatu chełmskiego zostały zlokalizowane trzy punkty krajowej sieci monitoringu wód podziemnych, badające wody kredowe. Pierwszym jest punkt nr 161, w miejscowości Anusin, w gminie Siedliszcze, kolejny punkt, oznaczony nr 172 znajduje się w Żmudzi. Ostatnim punktem na obszarze powiatu jest, zlokalizowany w miejscowości Białopole, punkt nr 178.

6. WODY POWIERZCHNIOWE

6.1. RZEKI

Powiat chełmski znajduje się w dorzeczu dwóch prawobrzeżnych dopływów Wisły. Są to Bug i Wieprz. Długość sieci rzecznej na terenie powiatu, z pominięciem dwóch wymienionych rzek, wynosi około 300 km, z czego ponad 90% zostało uregulowane.

Rzeka Wieprz wzdłuż granicy powiatu przebiega tylko na długości 5 km. W jego dorzeczu znajduje się zachodnia i południowo-zachodnia część powiatu chełmskiego.

Na omawianym obszarze występują zlewnie czterech prawostronnych dopływów Wieprza. Należą do nich rzeki Wojślawka, Mogielnica, Świnka oraz Rejka.

Rzeka Bug wyznacza wschodnią granicę powiatu chełmskiego, która jest również granicą między Polską, a Ukrainą. Na terenie powiatu znajduje się odcinek rzeki o długości około 70 km.

Do lewostronnych dopływów Bugu, których zlewnie zlokalizowane są na terenie omawianego powiatu, należą Wełnianka, Udal i Uherka.

Dział wodny pomiędzy zlewniami omawianych rzek przebiega przez obszar mezoregionu Pagórów Chełmskich.

Rzeka Wełnianka charakteryzuje się długością bliską 32 km. Prawie w całej swej długości zlokalizowana jest na obszarze powiatu chełmskiego, poza kilkukilometrowym odcinkiem od miejscowości Uchań do Putnowic Wielkich. W swoim górnym biegu Wełnianka odwadnia obszar Działów Grabowieckich. Spadek na tym odcinku wynosi średnio około 1‰. Następnie rzeka wpływa na obszar Obniżenia Dubienki, gdzie średni spadek waha się w okolicach 0,7‰. W okolicach miejscowości Karmanowice rzeka Wełnianka przyjmuje dwa lewostronne dopływy. Średni przepływ omawianego ciek szacowany jest na 0,7 m³/s.

Rzeka Udal ma długość 31,4 km, a jej zlewnia, o powierzchni 321,1 km² w całości zlokalizowana jest na terenie powiatu chełmskiego. Udal w swoim górnym biegu odwadnia obszar Pagórów Chełmskich, a następnie wpływa na teren Obniżenia Dubienki. Średni spadek wynosi 1,1‰, a średni przepływ jest szacowany na poziomie 0,9 m³/h. Na terenie powiatu chełmskiego rzeka Udal przyjmuje cztery dopływy. Prawostronnym dopływem jest Krzywólka, którą Udal przyjmuje na 16 km długości w okolicach miejscowości Andrzejów. Poniżej Krzywólki, z prawej strony wpada do niego Kanał Żmudzki, następnie z lewej ciek Kacap, a w okolicy Lipinek prawostronny bezimienny ciek. Na 8,5 km, licząc od ujścia do Bugu, w miejscowości Ostrów znajduje się wodowskaz.

Rzeka Uherka ma długość 44,9 km, a jej zlewnia o powierzchni 577 km² prawie w całości znajduje się na terenie powiatu chełmskiego. Średni przepływ Uherki wynosi 2 m³/s, a średni spadek około 1‰. W okolicy Chełma rzeka przyjmuje niewielki lewostronny dopływ Janówkę. Na 18,5 km biegu wpada do niej z lewostronny dopływ, Garka. Największy dopływ Uherki stanowi rzeka Lepitucha, wpadająca do niej w okolicy Sawina. Jedynym, większym ciekim wodnym wpadającym do omawianej rzeki, z prawej strony jest Gdola. Uherka odwadnia obszar Pagórów Chełmskich i Obniżenia Dubienki, a w końcowym biegu płynie przez obszar powiatu włodawskiego, gdzie uchodzi do Bugu.

Rzeka Wojstówka przez teren powiatu chełmskiego płynie na odcinku około 12 km, w swoim górnym biegu. Odwadnia ona południowo-zachodnią część powiatu, a przy jego granicy przyjmuje dwa dopływy, Potok Horodyski i Iskierkę.

Rzeka Mogielnica w swoim górnym biegu przepływa przez teren powiatu chełmskiego, na odcinku o długości około 15 km. Odwadnia ona teren Obniżenia Dorohuckiego. Na całej długości Mogielnica nie ma wyraźnie zaznaczonej doliny. Poza granicami powiatu chełmskiego krzyżuje się ona z kanałem Wieprz-Krzna.

Rzeka Świnka również płynie poprzez obszar Obniżenia Dorohuckiego. Jej bieg znajduje się równolegle do rzeki Mogielnicy, w odległości około 5-6 km. Na terenie powiatu płynie w swoim górnym biegu, na odcinku o długości około 8 km.

Rzeka Rejka jest głównym ciekim, niedawno włączonej do powiatu chełmskiego, gminy Rejowiec. Jej dolina ma przebieg ze wschodu na zachód, a układ tej doliny tworzy naturalny krajobraz, który sprzyja wymianie powietrza. Ciek jest prawostronnym dopływem Wieprza.

Na jakość wód powierzchniowych największy wpływ mają spływy pochodzące ze źródeł przemysłowych i komunalnych, nieoczyszczone ścieki z gospodarstw domowych, rolnictwo, a także spływy powierzchniowe zawierające związki biogenne, środki ochrony roślin oraz wyłukiwane z gleby składniki.

Innym istotnym źródłem zanieczyszczenia są nieoczyszczone wody opadowe pochodzące z terenów zakładów, ciągów komunikacyjnych miast i wsi.

W roku 2007 wprowadzono nową sieć punktów pomiarowo-kontrolnych monitoringu wód powierzchniowych w Polsce, dostosowanych do wymogów Ramowej Dyrektywy Wodnej (RDW). W przyjętym okresie przejściowym (lata 2007–2009) systemy monitoringu są testowane i weryfikowane. Wyniki weryfikacji posłużą ustaleniu struktury sieci pomiarowej na następny sześcioletni okres.

W poniższej tabeli przedstawiono stan ekologiczny wód w wybranych punktach rzecznych powiatu chełmskiego w 2008 roku.

Tabela 16. Stan ekologiczny w wybranych punktach rzecznych w 2008 roku

lp.	nazwa rzeki	punkt pomiarowo-kontrolny	stan biologiczny	wskaźniki decydujące	ocena stanu fizyko-chemicznego	wskaźniki decydujące	stan ekologiczny w punkcie	wskaźniki decydujące	stan ekologiczny jednolitej części wód
1	Bug	Kryłów (pow. hrubieszowski)	dobry	chlorofil "a"	poniżej dobrego	ChZt-Mn, ChZT-Cr, azot Kjeldahla	umiarkowany	ChZt-Mn, ChZT-Cr, azot Kjeldahla	umiarkowany
2	Bug	Włodawa (pow. włodawski)	umiarkowany	makrofity	poniżej dobrego	ChZT-Cr	umiarkowany	makrofity	umiarkowany
3	Udal	Turka (pow. chełmski)	bardzo dobry	chlorofil "a"	poniżej dobrego	ChZT-Cr, OWO	umiarkowany	ChZT-Cr, OWO	umiarkowany
4	Uherka	Rudka (pow. chełmski)	bardzo dobry	chlorofil "a", makrofity	poniżej dobrego	zawiesina ogólna, ChZT-Cr, ChZT-Mn, azot Kjeldahla, OWO	umiarkowany	zawiesina ogólna, ChZT-Cr, ChZT-Mn, azot Kjeldahla, OWO	umiarkowany
5	Wieprz	Jaszczów (pow. łęczyński)	umiarkowany	chlorofil "a"	poniżej dobrego	ChZT-Cr	umiarkowany	chlorofil "a"	umiarkowany
6	Wojstawa	Krasnostaw (pow. krasnostawski)	umiarkowany	fitobentos	poniżej dobrego	ChZT-Cr, OWO	umiarkowany	fitobentos	umiarkowany
7	Mogielnica	Ciechanki (pow. łęczyński)	bardzo dobry	chlorofil "a"	poniżej dobrego	OWO	umiarkowany	OWO	umiarkowany
8	Świnka	Łęczna (pow. łęczyński)	bardzo dobry	chlorofil "a"	poniżej dobrego	tlen rozp., BZT5, OWO, przewodność, subst. rozp., chloroki, azot Kjeldahla, fosfor og.	umiarkowany	tlen rozp., BZT5, OWO, przewodność, subst. rozp., chloroki, azot Kjeldahla, fosfor og.	umiarkowany

Źródło: Raport o stanie środowiska województwa lubelskiego, WIOŚ 2008 rok

6.2. JEZIORA

Szczególnie podatnymi na zanieczyszczenie wynikające z działalności ludzkiej ekosystemami są jeziora. Samooczyszczenie ich następuje bardzo powoli, m.in. z uwagi na kumulację zanieczyszczeń w osadach dennych.

W powiecie chełmskim występują tylko dwa naturalne zbiorniki wód powierzchniowych. Są to małe jeziora, Słone oraz Pniówno o powierzchniach 4,6 i 7,7 ha. Dawniej były to zbiorniki bezodpływowe, ale zostały włączone do sieci rzecznej zlewni Uherki.

Znacznie większym udziałem w zasobie wód powierzchniowych stojących powiatu chełmskiego charakteryzują się sztuczne zbiorniki oraz stawy rybne.

Spośród zbiorników rekreacyjnych zlokalizowanych na obszarze powiatu chełmskiego można wymienić:

- „Stańków” w gminie Chełm, zasilany przez rzekę Uherkę,
- „Żółtańce” w gminie Chełm, zasilany przez rzekę Uherkę,
- „Parypse” w gminie Chełm, zasilany przez rzekę Garkę,
- „Kolonja Ochoża” w gminie Chełm, zasilany przez rzekę Garkę,
- „Husynne” w gminie Dorohusk, zasilany przez rzekę Udal,
- „Dubienka” w gminie Dubienka, zasilany przez rzekę Wełniankę,
- „Maczuły” w gminie Leśniowice, zasilany przez Kanał Horodyski,
- „Iłowa” w gminie Ruda-Huta, zasilany z cieką „Bukowa”,
- „Niwa” w gminie Sawin, zasilany przez rzekę Lepituchę,
- „Majdan Zahorodyński” w gminie Siedliszcze, zasilany przez rzekę Mogielnicę,
- „Dębowy Las” w gminie Żmudź, zasilany przez rzekę Krzywólkę,
- „Pobołowice” w gminie Żmudź, zasilany przez rzekę Krzywólkę,
- „Puszcza” w gminie Żmudź, na Kanale Żmudzki,
- „Wołkowiany” w gminie Żmudź, na Kanale Żmudzki.

Spośród wymienionych zbiorników wód powierzchniowych do większych można zaliczyć zbiorniki wodne w Husynnem o powierzchni ponad 99 ha oraz trzy zbiorniki o powierzchni około 50 ha w Żółtańcach, Majdanie Zahorodyńskim i Stańkowie.

7. CHARAKTERYSTYKA ELEMENTÓW PRZYRODY OŻYWIONEJ

7.1. LASY

Ogólna powierzchnia gruntów leśnych w powiecie chełmskim wynosi 34 201,73 ha. Współczynnik lesistości, według GUS, wynosi tutaj 18,1% i jest znacznie niższy od średniej krajowej, która waha się na poziomie 28,9%.

Powierzchnia gruntów leśnych w poszczególnych gminach powiatu chełmskiego została przedstawiona w poniższej tabeli 17.

Tabela 17. Powierzchnia gruntów leśnych na terenie powiatu chełmskiego

L.p.	Nazwa gminy	Grunty leśne ogółem [ha]	Grunty leśne publiczne [ha]	Grunty leśne prywatne [ha]
1	Gmina Białopole	3 614,76	3 464,76	150,00
2	Gmina Chełm	4 304,03	4 139,03	165,00
3	Gmina Dorohusk	3 337,91	2 920,91	417,00
4	Gmina Dubienka	2 215,31	1 656,31	559,00
5	Gmina Kamień	714,69	444,69	270,00
6	Gmina Leśniowice	1 501,28	1 074,28	427,00
7	Miasto Rejowiec Fabryczny	16,00	7,00	9,00
8	Gmina Rejowiec Fabryczny	2 054,98	1 601,98	453,00
9	Gmina Rejowiec	2 705,69	2 499,69	206,00
10	Gmina Ruda-Huta	1 898,24	1 436,24	462,00
11	Gmina Sawin	4 824,65	4 193,65	631,00
12	Gmina Siedliszcze	686,18	562,18	124,00
13	Gmina Wierzbica	1 295,93	1 092,93	203,00
14	Gmina Wojsławice	1 881,12	880,12	1 001,00
15	Gmina Żmudź	3 150,96	2 442,96	708,00
S U M A		34 201,73	28 416,73	5 785,00

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, stan na 31 grudnia 2008

Większość obszarów leśnych stanowią lasy państwowe, będące własnością Skarbu Państwa. Zajmują one łączną powierzchnię 28 416,73 ha, co stanowi 83,09% ogólnej powierzchni gruntów leśnych. Lasy te nadzorowane są w większości przez Nadleśnictwo Chełm, ale na obszarach przygranicznych powiatu także przez Nadleśnictwa Strzelce, Sobibór i Krasnystaw. Pozostałe lasy należą do osób prywatnych.

PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA DLA POWIATU CHEŁMSKIEGO

Poszczególne gminy powiatu chełmskiego charakteryzują się znacznym zróżnicowaniem wskaźnika lesistości. Najwyższą wartością, wynoszącą 34,89% charakteryzuje się gmina Białopole, natomiast najniższą, na poziomie 1,11% miasto Rejowiec Fabryczny.

Lesistość w poszczególnych gminach powiatu chełmskiego przedstawiona została w tabeli 18.

Tabela 18. Współczynnik lesistości w powiecie chełmskim

L.p.	Nazwa gminy	Powierzchnia gminy [ha]	Powierzchnia gruntów leśnych [ha]	Wskaźnik lesistości [%]
1	Gmina Białopole	10 360	3 614,76	34,89
2	Gmina Chełm	22 180	4 304,03	19,40
3	Gmina Dorohusk	19 240	3 337,91	17,35
4	Gmina Dubienka	9 626	2 215,31	23,01
5	Gmina Kamień	9 690	714,69	7,38
6	Gmina Leśniowice	11 790	1 501,28	12,73
7	Miasto Rejowiec Fabryczny	1 436	16,00	1,11
8	Gmina Rejowiec Fabryczny	8 750	2 054,98	23,49
9	Gmina Rejowiec	10 625	2 705,69	25,47
10	Gmina Ruda-Huta	11 230	1 898,24	16,90
11	Gmina Sawin	19 020	4 824,65	25,37
12	Gmina Siedliszcze	15 404	686,18	4,45
13	Gmina Wierzbica	14 640	1 295,93	8,85
14	Gmina Wojsławice	11 020	1 881,12	17,07
15	Gmina Żmudź	13 613	3 150,96	23,15
S U M A		188 624	34 201,73	18,13

Źródło: obliczenia własne

Rozmieszczenie lasów na obszarze powiatu chełmskiego charakteryzuje się znaczną nierównomiernością. Większe kompleksy leśne występują w północnej i południowo-wschodniej części powiatu. Występuje tu aż 14 spośród 15 niżowych typów siedlisk, a dominujące są lasy mieszane i bory mieszane świeże. W podziale typów siedliskowych przeważają siedliska świeże i suche, które zajmują $\frac{3}{4}$ ogólnej powierzchni lasów. Pozostałą część stanowią siedliska wilgotne i bagienne.

W drzewostanach powiatu chełmskiego dominuje sosna (*Pinus sylvestris*), co związane jest ze sposobem prowadzenia gospodarki leśnej w przeszłości, która ukierunkowana była na szybki zysk ekonomiczny. Oprócz sosny dominującymi gatunkami lasotwórczymi są tu dąb szypułkowy (*Quercus robur*), brzoza (*Betula pendula*) i olsza (*Alnus*

glutinosa). Niewielkim udziałem procentowym w drzewostanie charakteryzują się także osika (*Populus tremula*), grab (*Carpinus betulus*), jesion (*Fraxinus excelsior*), modrzew (*Larix decidua*), świerk (*Picea abies*), buk (*Fagus sylvestris*), lipy (*Tilia sp.*), wiązy (*Ulmus sp.*) oraz wierzby (*Salix sp.*).

7.2. FAUNA

Świat zwierzęcy powiatu chełmskiego reprezentowany jest przez 47 gatunków ssaków, 147 ptaków, 6 gadów oraz 12 płazów.

Spośród ssaków najliczniejszym występowaniem charakteryzuje się sarna (*Capreolus capreolus*). Mniej liczne na terenie powiatu są gatunki takie jak dzik (*Sus scrofa*), lis (*Vulpes vulpes*), kuna (*Martes martes*), borsuk (*Meles meles*), jeleń szlachetny (*Cervus elaphus*), czy łось (*Alces alces*). Rzadkim występowaniem w tym regionie odznaczają się należące do psowatych, jenot (*Nyctereutes procyonoides*) oraz wilk (*Canis lupus*).

Przedstawicielami gadów na obszarze powiatu są żółw błotny (*Emys orbicularis*), żmija zygzakowata (*Vipera berus*), zaskroniec zwyczajny (*Natrix natrix*), padalec (*Anguis fragilis*) oraz jaszczurka zwinka (*Lacerta agilis*) i żyworódka (*Zootoca vivipara*).

Płazy występujące na omawianym terenie to traszka zwyczajna (*Triturus vulgaris*) i grzebieniasta (*Triturus cristatus*), kumak nizinny (*Bombina bombina*), grzebiuszka ziemna (*Pelobates fuscus*), ropucha szara (*Bufo bufo*), zielona (*Bufo viridis*) i paskówka (*Bufo calamita*) oraz żaba trawna (*Rana temporaria*), moczarowa (*Rana arvalis*), wodna (*Rana esculenta*), jeziorkowa (*Rana lessonae*) i rzekotka drzewna (*Hyla arborea*).

Najliczniejszą pod względem gatunkowym grupą zwierząt występujących na terenie powiatu chełmskiego stanowią ptaki. Występują tu gatunki pospolite, ale także szereg gatunków rzadkich i objętych ochroną prawną. Z ciekawszych taksonów można tu wymienić między innymi, zagrożoną wymarciem w Europie wodniczkę (*Acrocephalus paludicola*), dudka (*Upupa epops*), dzięcioła zielonego (*Picus viridis*), sowę błotną (*Asio flammeus*), dubelta (*Gallinago media*), orlika krzykliwego (*Aquila pomarina*), mucholówkę białoszyją (*Ficedula albicollis*), czy bociana czarnego (*Ciconia nigra*).

8. OCHRONA PRZYRODY I KRAJOBRAZU

Na terenie powiatu chełmskiego zlokalizowanych jest wiele obiektów objętych ochroną obszarową w myśl Ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 roku o ochronie przyrody (Dz.U. 2009 Nr 151, poz. 1220 z późn. zm.). W granicach powiatu znajdują się tereny należące do Polskiego Parku Narodowego, występują tutaj także dwa parki krajobrazowe, trzy obszary chronionego krajobrazu oraz 10 rezerwatów przyrody. Ich opis zawarty został w poniższej części niniejszego opracowania.

8.1. PARK NARODOWY

W północnej części powiatu chełmskiego znajduje się fragment południowy Poleskiego Parku Narodowego, obejmujący tereny rezerwatu przyrody „Bagno Bubnów”. Rezerwat ten do parku został włączony w roku 1994 i zlokalizowany jest w przynależącej do powiatu chełmskiego gminie Wierzbica oraz w gminach Urszulin i Hańsk, w powiecie włodawskim.

Poleski Park Narodowy zastał utworzony 1 maja 1990 roku na obszarze 9.647,73 ha. Wokół parku utworzono strefę ochronną, zwaną "otuliną", o powierzchni 14.041,96 ha.

Omawiany teren charakteryzuje się niezwykle bogatą przyrodą, którą stanowią przede wszystkim obszary wodno-błotne. Różnorodność siedlisk pociąga za sobą występowanie ogromnej liczby gatunków roślin i zwierząt, w tym charakterystycznych jedynie dla tego regionu. Niestety ogromne połacie występujących tu ekosystemów zostały zniszczone poprzez osuszanie torfowisk na rzecz Państwowych Gospodarstw Rolnych.

Mimo prowadzonych melioracji skutkujących obniżeniem się poziomu wody, na terenie parku występują naturalne fragmenty torfowisk niskich, przejściowych i wysokich, które charakteryzują się dużym zróżnicowaniem gatunkowym roślin i zwierząt.

W parku wyróżniono 208 zespołów roślinnych, z których 30 prezentuje zespoły leśne i zaroślowe, a pozostałe 178 to formacje nieleśne. Flora reprezentowana jest przez około 260 gatunków glonów, 130 mszaków i około 1 000 taksonów roślin naczyniowych. Spośród roślin można napotkać tu objęte ochroną gatunki, takie jak rzadką w skali kraju brzozę niską (*Betula humilis*), mięsożerną aldrowandę pęcherzykowatą (*Aldrovanda vesiculosa*), starodub łąkowy (*Ostericum palustre*), kosaciec syberyjski (*Iris sibirica*), lilię złotogłów (*Lilium martagon*), czy szereg gatunków storczyków.

Fauna parku jest reprezentowana między innymi przez jedyny gatunek żyjącego w naturalnym środowisku w Polsce żółwia błotnego (*Emys orbicularis*), bobra (*Castor fiber*), czy

wydrę (*Lutra lutra*). Poleski Park Narodowy stanowi raj dla ornitologów amatorów. Odnotowano tu występowanie 87 gatunków ptaków, z których 40 stanowią ptaki lęgowe. Swoje stanowiska znajdują tutaj kulik wielki (*Numenius arquata*), wodniczka (*Acrocephalus paludicola*), dubelt (*Gallinago media*), błotniak łąkowy (*Circus pygargus*) i sowa błotna (*Asio flammeus*).

Obszar Poleskiego Parku Narodowego, pomimo ogromnej presji wywoływanej przez sąsiedztwo terenów zagospodarowanych, zachowuje swój naturalny charakter. W okolicznym krajobrazie rolniczym stanowi on pomnik upamiętniający poleską przyrodę, przypominając, że obszary wodno-błotne dawniej stanowiły zdecydowaną większość w krajobrazie tego regionu.

8.2. PARKI KRAJOBRAZOWE

Chelmski Park Krajobrazowy

W północno-wschodniej części powiatu wydzielony został obszar o powierzchni 16 457 ha, jest nim Chelmski Park Krajobrazowy. Jego otulina zajmuje 10 878 ha. Celem powstania jest ochrona ekosystemów leśnych i torfowych, stanowiących siedliska dla rzadkich i chronionych gatunków roślin i zwierząt.

Krajobraz parku charakteryzuje się dużym zróżnicowaniem. Północno-zachodnia jego część, leżąca w obszarze Pagórów Chelmskich odznacza się znacznym urozmaiceniem rzeźby terenu. Występują tutaj ostańcowi wzniesienia o wysokości dochodzącej do 50 metrów. Pozostała część parku leży w obrębie Obniżenia Dubienki, gdzie przeważają płaskie zagłębienia wypełnione torfami.

W zasięgu obszaru występują, charakteryzujące się dużym bogactwem biotypów kompleksy leśne. Wyróżnia się tutaj 13 z 15 niżowych siedlisk leśnych, między innymi siedliska borowe, grądowe, czy lęgowe. Swoje stanowiska odnajdują tu rzadkie rośliny, a wśród nich gatunki objęte prawną ochroną. Można tu przykładowo napotkać takie taksony roślin jak dziewięcisz bezłodygowy (*Carlina acaulis*), aster gawędka (*Aster amellus*), miłek wiosenny (*Adonis vernalis*), kosaciec syberyjski (*Iris sibirica*), czy goździk pyszny (*Dianthus superbus*).

Omawiany park krajobrazowy charakteryzuje się niezwykle bogactwem faunistycznym. Stwierdzono tutaj występowanie 152 gatunków ptaków. Wśród nich można wymienić, zagrożoną wyginięciem na obszarze Europy wodniczkę (*Acrocephalus paludicola*), sowę błotną (*Asio flammeus*), orlika krzykliwego (*Aquila pomarina*), czy bociana czarnego (*Ciconia nigra*).

Występuje tu także 800 gatunków motyli, z których wiele zostało wpisane do Czerwonej Listy Zwierząt Ginących i Zagrożonych w Polsce.

Na terenie Chełmskiego Parku Krajobrazowego utworzono trzy rezerваты przyrody. Są nimi rezerwat „Bachus”, „Brzeźno” i „Bagno Serebryskie”.

Strzelecki Park Krajobrazowy

Położony jest na pograniczu powiatu chełmskiego i hrubieszowskiego. Obejmuje on powierzchnię 12 026 ha, z czego 6 791 ha znajduje się w południowo-wschodniej części powiatu chełmskiego, na terenie gmin Dubienka i Białopole. Park otoczony jest otuliną o powierzchni 11 486 ha.

Krajobraz parku charakteryzuje się ubogością rzeźby terenu. Dominują tutaj płaskie obszary urozmaicone niekiedy pagórami o niewielkiej wysokości. Na cechy krajobrazu wpływa także meandrująca działalność Bugu. W dolinie rzeki wytworzyły się liczne zakola oraz starorzecza, tzw. „bużyska”.

Obszar parku, na terenie powiatu chełmskiego jest w 92% pokryty lasami. Tworzą one duży, zwarty kompleks, w którym dominującym udziałem odznacza się las świeży.

Spośród wielu gatunków roślin występujących na terenie parku, aż 35 taksonów objętych jest prawną ochroną. Odnotowano tu między innymi stanowiska obuwika pospolitego (*Cypripedium calceolus*), mieczyka dachówkowatego (*Gladiolus imbricatus*), parzydła leśnego (*Aruncus sylvestris*), pluskwicy europejskiej (*Cimicifuga europaea*), lili żłotogłów (*Lilium martagon*), czy brzozy niskiej (*Betula humilis*).

Lasy Strzeleckiego Parku Krajobrazowego stanowią ostoję dla wielu rzadkich gatunków ptaków. Swoje stanowiska odnajdują tu, między innymi orlik krzykliwy (*Aquila pomarina*), trzmielojad (*Pernis apivorus*), dziwonია (*Carpodacus erythrinus*), remiz (*Remiz pendulinus*), czy jaskółka brzegówka (*Riparia riparia*). Z innych kręgowców warto wymienić tu, niezwykle rzadkiego żółwia błotnego (*Emys orbicularis*).

Na terenie parku zostały utworzone dwa rezerваты przyrody „Siedliszcze” i „Liski”.

8.3 REZERWATY PRZYRODY

Stawska Góra

Obiekt został utworzony w 1956 roku na powierzchni 4 ha w gminie Chełm. Celem ochrony jest roślinność stepowa z rzadkimi i chronionymi gatunkami roślin. Napotkać można

tu miłka wiosennego (*Adonis vernalis*), zawilca wielkokwiatowego (*Anemone sylvestris*), astra gawędkę (*Aster amellus*), czy oman wąskolistny (*Inula ensifolia*).

Na szczególną uwagę zasługuje tu, jedno z czterech w Polsce, stanowisko dziewięciosa popłocholistnego (*Carlina onopordifolia*).

Bachus

Jest to utworzony w roku 1958, na powierzchni 83,74 ha, rezerwat leśny mający na celu ochronę wielogatunkowego lasu liściastego i mieszanego z dębem bezszypułkowym (*Quercus petraea*) na granicy zasięgu. Rezerwat „Bachus” zlokalizowany jest w gminie Sawin. Oprócz dębu i sosny (*Pinus sylvestris*) w drzewostanie występują tutaj graby (*Crpinus betulus*), brzozy (*Betula sp.*), klony (*Acer sp.*) oraz olchy (*Alnus glutinosa*) i jesiony (*Fraxinus excelsior*) w obniżeniach terenu.

W runie rezerwatu napotkać można rzadkie i chronione gatunki roślin zielnych. Występuje tutaj między innymi lilia złotogłów (*Lilium martagon*), widłak wroniec (*Lycopodium selago*), żywiec cebulkowy (*Dentaria bulbifera*), czy wawrzynek wilczełyko (*Daphne mezereum*).

Serniawy

Rezerwat leśny zajmujący powierzchnię 38 ha, utworzony w roku 1965 w celu ochrony fragmentów łągu olszowo-jesionowego i grądu niskiego pochodzenia naturalnego. Charakteryzuje się licznym udziałem dęba szypułkowego (*Quercus robur*) w drzewostanie oraz rzadkich i chronionych gatunków roślin w runie. Występują tu między innymi, taksony takie jak bluszcz pospolity (*Hedera helix*), listera jajowata (*Listera ovata*), podkalan zielonawy (*Platanthera chlorantha*), wawrzynek wilczełyko (*Daphne mezereum*) oraz żywiec cebulkowy (*Dentaria bulbifera*) i gruczołowaty (*Dentaria glandulosa*).

Swoje ostoje znajdują tutaj także ptaki, a wśród nich między innymi bocian czarny (*Ciconia nigra*), orlik krzykliwy (*Aquila pomarina*), muchołówka białoszyja (*Ficedula albicollis*) i mała (*Ficedula parva*).

Siedliszcze

Obiekt utworzono w 1975 roku, na powierzchni 15,12 ha. Celem ochrony są miejsca legowe orlika krzykliwego (*Aquila pomarina*) w naturalnym, kilkusetletnim drzewostanie, z dębem szypułkowym (*Quercus robur*), jesionem wyniosłym (*Fraxinus excelsior*) i olszynami (*Alnus glutinosa*). W runie rezerwatu występują między innymi lilia złotogłów (*Lilium*

martagon), listera jajowata (*Listera ovata*), gnieźnik leśny (*Neottia nidus-avis*), podkolan biały (*Platanthera bifolia*) oraz kruszczyk szerokolistny (*Epipactis helleborine*).

Liski

Rezerwat przyrody „Liski” został utworzony w roku 1978, na powierzchni 83,57 ha, z czego na terenie powiatu chełmskiego znajduje się 56,31 ha. Celem ochrony jest starodrzew dębowo-sosnowy na siedliskach łąkowych, z lokalnym ekotypem sosny zwyczajnej (*Pinus sylvestris*) i rzadkimi gatunkami roślin zielnych w runie. Odnotowano tu występowanie lilii złotogłów (*Lilium martagon*), listerii jajowatej (*Listera ovata*), gnieźnika leśnego (*Neottia nidus-avis*), kruszczyka szerokolistnego (*Epipactis helleborine*) i podkolana białego (*Platanthera bifolia*).

Występują tu także rzadkie ptaki, między innymi bocian czarny (*Ciconia nigra*) i mucholówka białoszyja (*Ficedula albicollis*).

Brzeźno

Jest jednym z trzech rezerwatów na terenie powiatu chełmskiego utworzonym w celu ochrony ekosystemu torfowiska niskiego, typu węglanowego. Jego powierzchnia wynosi 165,08 ha, a powstanie datuje się na rok 1973. Występują tu liczne gatunki charakterystyczne dla torfowisk. Odnotowano tu występowanie chronionych i rzadkich taksonów roślin takich jak choćby kłoczek wiechowata (*Cladium mariscus*), starzec cienisty (*Senecio umbrosus*), dwulistnik muszy (*Ophrys insectifera*), gółka długoostrogowa (*Gymnadenia conopsea*), kosaciec syberyjski (*Iris sibirica*), pełnik europejski (*Trollius europaeus*), kosatka kielichowata (*Tofieldia calyculata*), storczyk kukawka (*Orchis militaris*), listeria jajowata (*Listera ovata*), czy zawilec wielkokwiatowy (*Anemone sylvestris*).

Na terenie rezerwatu „Brzeźno” napotkać można rzadkie gatunki ptaków, a wśród nich między innymi wodniczka (*Acrocephalus paludicola*), kulika wielkiego (*Numenius arquata*), czy krwawodzioba (*Tringa totanus*).

W miejscowości Brzeźno utworzony został Ośrodek Dydaktyczno-Muzealny, który pomaga poznać walory przyrodnicze omawianego rezerwatu.

Bagno Serebryskie

W 1991 roku został utworzony kolejny rezerwat mający na celu ochronę torfowisk niskich węglanowych. Jest nim rezerwat przyrody „Bagno Serebryskie” o łącznej powierzchni 376,62 ha. Występują tu takie gatunki roślin jak kłoczek wiechowata (*Cladium mariscus*), marzyca ruda

(*Schoenus nigricans*), turzyca Buxbauma (*Carex buxbaumii*) i Davalla (*Carex davalliana*), kosaciec syberyjski (*Iris sibirica*), pełnik europejski (*Trollius europaeus*), gnidosz królewski (*Pedicularis sceptrum-carolinum*), kosatka kielichowata (*Tofieldia calyculata*), zerwa kulista (*Phyteuma orbiculare*), storczyk krwisty (*Dactylorhiza incarnata*), kruszczyk błotny (*Epipactis palustris*), jęczyczka syberyjska (*Ligularia sibirica*) oraz tłustosz dwubarwny (*Pinguicula vulgaris* ssp. *bicolor*).

Oprócz rzadkich roślin na terenie rezerwatu stwierdzono występowanie rzadkich ptaków. Wyróżnia się tu, między innymi stanowiska wodniczki (*Acrocephalus paludicola*), derkacza (*Crex crex*), dubelta (*Gallinago media*), kropiatki (*Porzana porzana*), zielonki (*Porzana parva*) oraz żurawia (*Grus grus*).

Roskosz

Rezerwat utworzono w 1990 roku w celu ochrony węglanowych torfowisk niskich. Zajmuje on powierzchnię 472,79 ha. Można tu spotkać stanowiska kłoci wiechowatej (*Cladium mariscus*), marzycy rudej (*Schoenus nigricans*), turzycy Buxbauma (*Carex buxbaumii*) i Davalla (*Carex davalliana*), starca cienistego (*Senecio umbrosus*), listerii jajowatej (*Listera ovata*), czy lnu złocistego (*Linum flavum*).

Zwierzęta są reprezentowane przez gatunki takie jak wodniczka (*Acrocephalus paludicola*), derkacz (*Crex crex*), dubelt (*Gallinago media*), czy sowa błotna (*Asio flammeus*).

Żmudź

W roku 1980 na terenie gminy Żmudź został utworzony rezerwat przyrody o tej samej nazwie. Cel ochrony obszarowej stanowią unikalne formy erozyjne na stokach ze skał kredowych oraz roślinność kserotermiczna. Jego powierzchnia wynosi 5,81 ha.

Rezerwat „Żmudź” jest najbogatszym stanowiskiem lnu złocistego (*Linum flavum*) w Polsce. Oprócz tego gatunku występują tu także powojnik prosty (*Clematis recta*), obuwik pospolity (*Cypripedium calceolus*), pluskwica europejska (*Cimicifuga europaea*), zawilec wielkokwiatowy (*Anemone sylvestris*) oraz goryczka krzyżowa (*Gentiana cruciata*).

Torfowisko Sobowice

Jest to najmłodszy rezerwat znajdujący się w gminie Chełm. Utworzony został w 2004 roku. Przedmiotem ochrony jest zachowanie unikalnych torfowisk kopułowych z charakterystyczną sekwencją osadów torfowo-węglanowych. Występuje tu szereg gatunków roślinności torfowiskowej i ciepłolubnej, a wśród nich taksony rzadkie i objęte ochroną. Można tu

napotkać na stanowiska jęczyczi syberyjskiej (*Ligularia sibirica*), rosiczki okrągłolistnej (*Drosera rotundifolia*), tłustosza dwubarwnego (*Pinguicula vulgaris* ssp. *bicolor*), lipiennika Loesela (*Liparis loeselii*), czy kosaćca bezlistnego (*Iris aphylla*).

Kręgowce są reprezentowane między innymi przez żółwia błotnego (*Emys orbicularis*), derkacza (*Crex crex*) i dubelta (*Gallinago media*).

8.4. OBSZARY CHRONIONEGO KRAJOBRAZU

Chęłmski Obszar Chronionego Krajobrazu

Jest to, utworzony w 1983 roku, teren zajmujący łączną powierzchnię 32 110 ha, z czego na terenie powiatu chełmskiego zlokalizowane jest około 24 750 ha. W granicach obszaru znajdują się charakterystyczne krajobrazy utworzone przez Pagóry Chęłmskie oraz Obniżenie Dubienki. Występują tu masywne wyniosłości zbudowane ze skał wapiennych i na przemian, podmokłe zagłębienia wypełnione torfowiskami niskimi.

Drzewostany znajdujące się na terenie omawianego obszaru charakteryzują się wielogatunkowością oraz bogatym runem i podszytem.

Na terenie Chęłmskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu utworzono dwa rezerваты przyrody. Są nimi rezerwat „Serniawy” i „Roskosz”.

Grabowiecko-Strzelecki Obszar Chronionego Krajobrazu

Został utworzony w roku 1983 na obszarze o powierzchni 26 963 ha. Na terenie powiatu chełmskiego znajduje się 20 100 ha, a pozostała część została zlokalizowana w powiecie krasnostawskim.

Większa część leży na terenie Działów Grabowieckich. Obszar ten charakteryzuje się dużym urozmaiceniem rzeźby terenu. Występuje tu system suchych dolinek i wąwozów wyrzeźbionych w podłożu lessowym.

Lasy zajmują niewielką powierzchnię Grabowiecko-Strzeleckiego Obszaru Chronionego Krajobrazu, ale za to charakteryzują się dużym stopniem naturalności.

Część omawianego obiektu znajduje się na terenie Obniżenia Dubienki. Tereny te położone są w dolinie Wełnianki i Bugu oraz charakteryzują się występowaniem licznych starorzeczy, zwanych „bużyskami”.

Pawłowski Obszar Chronionego Krajobrazu

Został utworzony w 1983 roku, na powierzchni około 8 000 ha. Położony jest częściowo w powiecie krasnostawskim oraz częściowo w powiecie chełmskim.

Obszar oddziela dwa zagłębienia przemysłowe, położone na północy Lubelskie Zagłębienie Węglowe i leżące na południu, cementowe zagłębienie z Rejowcem Fabrycznym.

Pawłowski Obszar Chronionego Krajobrazu obejmuje doliny Wieprza i ciek Dorohucza, otoczone wzniesieniami kredowymi. Znajduje się tu kompleks leśny w formie tzw. „rogala”, który otacza miejscowość Pawłów.

Dodatkowym elementem krajobrazu na opisywanym terenie jest kompleks stawów rybnych położony w miejscowości Kanie.

8.5. UŻYTKI EKOLOGICZNE

Formą ochrony w postaci użytków ekologicznych na terenie powiatu chełmskiego zostało objętych kilkaset obiektów. Znaczna ich większość położona jest na terenie Lasów Państwowych. Tworzone one były przez wojewodę, ale także przez rady poszczególnych gmin powiatu. Użytkami ekologicznymi są najczęściej bagna śródleśne i zbiorniki wodne.

Najwięcej obiektów objętych taką formą ochrony zlokalizowane jest w Nadleśnictwie Chełm. Są to głównie podmokłe rejony w większości porośnięte przez turzycowiska i roślinność krzewiastą.

Spośród wszystkich użytków ekologicznych na terenie powiatu chełmskiego, na szczególną uwagę zasługuje zbiornik retencyjny w miejscowości Husynne. Znajduje się tu jedyna w Polsce mieszana kolonia czterech gatunków rybitw. Swoje ostoje znalazły tu jednocześnie rybitwa rzeczna (*Sterna hirundo*), czarna (*Chlidonias niger*), białoskrzydła (*Chlidonias leucopterus*) i białowąsa (*Chlidonias hybridus*). Dwa ostatnie wymienione taksony należą do bardzo rzadkich w skali kraju.

Tworzenie użytków ekologicznych sprzyja zachowaniu różnorodności biologicznej w skali lokalnej. Stanowi także zabezpieczenie przed zalesianiem wszystkich terenów wyłączonych z gospodarczego użytkowania.

8.6. POMNIKI PRZYRODY

Na terenie powiatu chełmskiego występuje szereg obiektów objętych ochroną prawną w formie pomników przyrody. Wyróżnia się wśród nich między innymi pojedyncze drzewa, ich grupy, a także głązy narzutowe, zbiorowiska roślinne, czy aleje drzew.

Listę pomników przyrody na terenie poszczególnych gmin powiatu chełmskiego przedstawia tabela 19.

Tabela 19. Wykaz pomników przyrody na terenie powiatu chełmskiego

L.p.	Nazwa gminy	Miejscowość	Rodzaj pomnika	Lokalizacja	
1	Gmina Białopole	Teresin	zbiorowisko leśne „Kamieniołom”	na terenie nieczynnego kamieniołomu	
2		Buśno	zbiorowisko roślin stepowych „Wisienka stepowa”	na południe od Buśna, przy drodze Chełm – Hrubieszów	
3		Buśno	nisza źródłowa	na południe od Białopola, przy drodze Chełm – Hrubieszów	
4	Gmina Chełm	Kolonia Horodyszczce	wzgórze widokowe „Góra Dziewicza”	przy drodze Chełm – Włodawa	
5		Deputytze Stare	kasztanowiec biały	park podworski	
6		Deputytze Stare	dąb szypułkowy	park podworski	
7		Ludwinów	brzoza brodawkowata	przy drodze prowadzącej przez wieś	
8		Staw	lipa drobnolistna	park podworski	
9		Staw	lipa drobnolistna	park podworski	
10		Stańków	modrzew europejski	w sadzie przy budynku byłego nadleśnictwa	
11		Stańków	modrzew europejski	w sadzie przy budynku byłego nadleśnictwa	
12		Stańków	modrzew europejski	w sadzie przy budynku byłego nadleśnictwa	
13		Kolonia Nowosiółki	źródło z niszą źródłową	w dolinie rzeki Garki, przy drodze Stołpie – Staw	
14		Leśnictwo Góry	stanowisko groszku wschodniokarpackiego	na zachód od Chełma, przy drodze Chełm – Lublin	
15		Gmina Dorohusk	Świerże	dąb szypułkowy	w parku obok kościoła
16			Świerże	dąb szypułkowy	w parku obok kościoła
17			Świerże	dąb szypułkowy	w parku obok kościoła
18	Świerże		jesion wyniosły	park podworski	
19	Świerże		dąb szypułkowy	park podworski, niedaleko kościoła	
20	Świerże		dąb szypułkowy	park podworski, w rejonie mostka	
21	Świerże		dąb szypułkowy	park podworski, w rejonie mostka	

PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA DLA POWIATU CHEŁMSKIEGO

22		Świerże	dąb szypułkowy	park podworski, w rejonie mostka
23		Husynne	dąb szypułkowy	park podworski
24		Husynne	dąb szypułkowy	park podworski
25		Husynne	topola biała	park podworski
26		Turka	aleja lipowa	park podworski
27		Turka	klon zwyczajny	park podworski
28		Wólka Okopska	dąb szypułkowy	prywatna posesja, przy drodze Chełm – Dorohusk
29	Gmina Dubienka	Skryhiczyn	klon zwyczajny	na terenie Nadbużańskiego Oddziału Straży Granicznej
30		Skryhiczyn	jesion wyniosły	park szkolny
31		Siedliszcze	jesion wyniosły	przy drodze Białopole – Dorohusk
32	Gmina Leśniowice	Sielec	wiąz polny	przy utwardzonej drodze, około 200m od drogi Sielec – Kasitan
33		Sielec	jesion wyniosły	park podworski
34		Sielec	jesion wyniosły	park podworski
35		Kumów Majoracki	dąb szypułkowy	przy drodze Chełm – Wojstawice
36		Leśnictwo Kumów	płat roślinności kserotermicznej	na kredowym wzniesieniu, w oddziale 161d
37	Miasto Rejowiec Fabryczny	Rejowiec Fabryczny	głaz narzutowy	przy ul. Jana Pawła II, obok kościoła
38		Rejowiec Fabryczny	głaz narzutowy	przy ul. Jana Pawła II, obok kościoła
39		Rejowiec Fabryczny	dąb szypułkowy	obok Miejskiego Domu Kultury
40	Gmina Rejowiec Fabryczny	Kanie	lipa drobnolistna	przy kościele
41		Kanie	klon srebrzysty	park podworski
42		Kanie	orzech czarny	park podworski
43		Kanie	tulipanowiec amerykański	park podworski
44		Leśnictwo Żulin	dąb szypułkowy	przy drodze Rejowiec – Osada Żulin, w oddziale 50b
45	Gmina Ruda-Huta	Hniszów	dąb szypułkowy „Bolko”	park podworski
46		Hniszów	dąb szypułkowy	park podworski
47		Hniszów	dąb szypułkowy	park podworski
48		Hniszów	dąb szypułkowy	park podworski
49		Hniszów	dąb szypułkowy	park podworski
50		Hniszów	dąb szypułkowy	park podworski
51		Hniszów	dąb szypułkowy	park podworski
52		Hniszów	jesion wyniosły	park podworski
53		Hniszów	jesion wyniosły	park podworski
54		Hniszów	iglicznia trójcierniowa	park podworski
55		Hniszów	brzoza brodawkowata	park podworski
56		Ruda Wieś	wiąz polny	przy drodze

PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA DLA POWIATU CHEŁMSKIEGO

57	Gmina Sawin	Malinówka	„Kamień Powstańców”	Leśnictwo Sawin, w oddziale 118g
58		Sawin	dąb szypułkowy	przed zabudowaniami gajówki Sawin
59		Sawin	sosna zwyczajna	w pobliżu gajówki Sawin
60		Sawin	dąb szypułkowy	w pobliżu gajówki Sawin
61		Sawin	dąb szypułkowy	w pobliżu gajówki Sawin
62		Sawin	dąb szypułkowy	przy drodze Chełm – Włodawa, w oddziale 220a
63	Gmina Siedliszcze	Kulik	jesion wyniosły	park podworski
64		Kulik	jesion wyniosły	park podworski
65		Kulik	jesion wyniosły	park podworski
66		Kulik	jesion wyniosły	park podworski
67		Kulik	jesion wyniosły	park podworski
68		Kulik	lipa drobnolistna	park podworski
69		Chojno Nowe	jesion wyniosły	park podworski
70		Chojno Nowe	lipa drobnolistna	park podworski
71		Chojno Nowe	dąb szypułkowy	park podworski
72		Chojno Nowe	dąb szypułkowy	park podworski
73		Chojno Nowe	klon zwyczajny	park podworski
74	Chojno Nowe	klon zwyczajny	park podworski	
75	Chojno Nowe	klon zwyczajny	park podworski	
76	Gmina Wierzbica	Chylin Wielki	topola biała	park podworski
77		Chylin Wielki	klon zwyczajny	park podworski
78		Święcica	modrzew europejski	park podworski
79	Gmina Wojślawice	Poniatówka	kasztan jadalny	obok zabudowań Leśnictwa Wojślawice, przy drodze Chełm – Wojślawice
80		Poniatówka	kasztan jadalny	obok zabudowań Leśnictwa Wojślawice, przy drodze Chełm – Wojślawice
81		Poniatówka	tulipanowiec amerykański	niedaleko Leśnictwa Wojślawice
82		Majdan Nowy	nisza źródłowa	na wschód od drogi do Grabowca
83		Kolonia Wojślawice	nisza źródłowa	na południowy-zachód od Wojślawic
84	Gmina Żmudź	Leśnictwo Podlaski	dąb szypułkowy	w pobliżu uroczyska „Podlaski”
85		Bielin	lipa drobnolistna	na prywatnej posesji
86		Andrzejów	dąb szypułkowy	przy drodze leśnej, w oddziale 70a
87		Kolonia Pobołowice	jesion wyniosły	przy leśniczówce, przy drodze Chełm – Hrubieszów
88		Kolonia Pobołowice	jesion wyniosły	przy leśniczówce, przy drodze Chełm – Hrubieszów
89		Pobołowice	dąb szypułkowy	w oddziale 128a
90		Pobołowice	dąb szypułkowy	przy skraju lasu

PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA DLA POWIATU CHEŁMSKIEGO

91		Żmudź	dąb szypułkowy	w miejscowości Żmudź
92		Wólka Leszczańska	modrzew europejski	park podworski
93		Wólka Leszczańska	modrzew europejski	park podworski

Źródło: strony internetowe Polskiego Towarzystwa Turystyczno-Krajoznawczego

8.7. OBSZARY SIECI NATURA 2000

Specjalny Obszar Ochrony „Ostoja Poleska” (kod PLH 060013)

Obszar ten znajduje się w północnej części powiatu chełmskiego oraz w południowej części powiatu włodawskiego. „Ostoja Poleska” w większości położona jest na terenie Poleskiego Parku Narodowego, a jej łączna powierzchnia wynosi 10 159,15 ha.

Występuje tu kilka jezior i drobniejszych zbiorników wodnych, które otaczają torfowiska wraz z uroczyskami. Krajobraz tworzą tu ekosystemy wodno-torfowiskowo-leśne, ale można tu napotkać łąki.

Na terenie „Ostoi Poleskiej” odnotowano 15 typów siedlisk z Załącznika I Dyrektywy 92/43/EWG. Stwierdzono tu także występowanie 39 gatunków ptaków z Załącznika II Dyrektywy „Ptasiej”. Wyróżnia się wśród nich między innymi sowę włochatą (*Aegolius funereus*) i błotną (*Asio flammeus*), a także dzierzbę gąsiorka (*Lanius collurio*), bociana czarnego (*Ciconia nigra*), czy jarzębatkę (*Sylvia nisoria*).

Swoje stanowiska znajdują tu również trzy gatunki gadów, cztery ryby oraz pięć gatunków bezkręgowców, które zostały wymienione na liście z Załącznika II Dyrektywy Rady.

Spośród roślin, wymienionych w załączniku, na terenach „Ostoi Poleskiej” stwierdzono trzy gatunki. Są to obuwik pospolity (*Cypripedium calceolus*), lipiennik Loesela (*Liparis loeselii*) oraz dzwoniecznik wonny (*Adenophora liliifolia*). Odnotowano tu także stanowiska 64 gatunków roślin, których nie zawiera lista z dyrektywy. Są wśród nich gatunki rzadkie i objęte prawną ochroną, między innymi kosaciec syberyjski (*Iris sibirica*), grzybieńie północne (*Nymphaea candida*), storczyk kukawka (*Orchis militaris*), czy pełnik europejski (*Trollius europaeus*).

Specjalny Obszar Ochrony „Lasy Sobiborskie” (kod PLH 060043)

„Lasy Sobiborskie” zlokalizowane są w północnej części powiatu chełmskiego, zajmują łączną powierzchnię 9 709,35 ha. Ponad 70% powierzchni obszaru znajduje się na terenie Sobiborskiego Parku Krajobrazowego.

Na terenie „Lasów Sobiborskich” występuje 14 siedlisk wymienionych na liście z Załącznika I Dyrektywy 92/43/EWG. Przeważają wśród nich torfowiska i siedliska związane ze zbiornikami wodnymi.

Na opisywanym obszarze występują cztery gatunki ssaków z listy zamieszczonej w Załączniku II Dyrektywy Rady 92/43/EWG. Są to wilk (*Canis lupus*), wydra (*Lutra lutra*), bóbr europejski (*Castor fiber*) oraz nocek łydkowłosy (*Myotis dasycneme*). Taksony te podlegają również ochronie prawnej.

Odnotowano tu także występowanie 25 ptaków z Załącznika II Dyrektywy 79/409/EWG oraz dwóch płazów, trzech ryb i pięciu gatunków bezkręgowców.

Spośród roślin, których lista zamieszczona jest w Załączniku II Dyrektywy Rady 92/43/EWG, na terenie omawianego obszaru, stwierdzono występowanie aldrowandy pęcherzykowatej (*Aldrovanda vesiculosa*) i lipiennika Loesela (*Liparis loeselii*).

Specjalny Obszar Ochrony „Podpakule” (kod PLH 060048)

Jest obszarem sieci Natura 2000 o powierzchni 10,69 ha, który znajduje się, tak jak opisane powyżej obszary, w północnej części powiatu chełmskiego.

Ostoja obejmuje płytki zbiornik wodny, który powstał w wyniku dawnej eksploatacji złóż torfu, o powierzchni 1 ha, oraz otaczające go podmokłe zarośla brzoźowo-wierzbowe i lasy mieszane stanowiące jego otulinę.

Odnotowano tu stanowisko strzebli błotnej (*Phoxinus phoxinus*). Jest to rzadki gatunek ryby należącej do rodziny karpowatych. Objęty jest ścisłą ochroną gatunkową i wymaga ochrony czynnej. Gatunek został wpisany do Polskiej Czerwonej Księgi Zwierząt jako gatunek silnie zagrożony.

Specjalny Obszar Ochrony „Dobromyśl” (kod PLH 060033)

Znajduje się w zachodniej części powiatu i zajmuje powierzchnię 465,52 ha.

Obszar obejmuje fragment zlewni niewielkiej rzeki Mogielnicy z gęstą siecią drobnych dopływów i zarastających rowów melioracyjnych. Charakteryzuje się dużym udziałem użytków zielonych z wieloma zbiornikami wód w wyrobiskach potorfowych. Centrum obszaru zajmuje niewielki kompleks leśny, na który składają się zbiorowiska grądowe, łągowe i olsowe. W tych ostatnich odnotowano stanowiska żółwia błotnego (*Emys orbicularis*) i kumaka nizinnego (*Bombina orientalis*). W zbiornikach potorfowych występuje liczna populacja strzebli błotnej (*Phoxinus phoxinus*).

Oprócz wymienionych gatunków znajduje się tu 12 ptaków z Załącznika II Dyrektywy 79/409/EWG oraz 6 typów siedlisk z Załącznika I Dyrektywy 92/43/EWG.

Specjalny Obszar Ochrony „Stawska Góra” (kod PLH 060018)

Jest niewielkim obszarem o powierzchni zaledwie 4,98 ha zlokalizowany w centralnej części powiatu, w okolicach miejscowości Staw. Obszar obejmuje wierzchowinową część Góry Czubatki. Teren ten pokryty jest murawami kserotermicznymi z wyraźnymi oznakami sukcesji krzewów.

Omawiane zbiorowiska znajdują się na liście z Załącznika I Dyrektywy „Siedliskowej”. Wyróżnia się tutaj murawy kserotermiczne *Festuco-Brometea* i ciepłolubne murawy z *Asplenion septentrionalis-Festucion pallentis*.

Specjalny Obszar Ochrony „Torfowisko Sobowice” (kod PLH 060024)

„Torfowisko Sobowice” zlokalizowane jest we wschodniej części powiatu i zajmuje powierzchnię równą 95,20 ha. Obszar stanowi fragment niskiego torfowiska węglanowego, które powstało w obniżeniu między dwoma pagórami.

Na terenie obszaru wyróżniono cztery typy siedlisk o znaczeniu priorytetowym. Odnotowano tu występowanie kumaka nizinnego (*Bombina bombina*), a także pięciu gatunków bezkręgowców wymienionych na liście z Załącznika II Dyrektywy Rady 92/43/EWG.

Specjalny Obszar Ochrony „Torfowiska Chełmskie” (kod PLH 060023)

Obszar zlokalizowany jest w centralnej części powiatu chełmskiego w niedalekiej odległości od miasta Chełm. Torfowiska zajmują powierzchnię aż 2 090,16 ha, a obszar obejmuje kompleks trzech torfowisk niskich, typu węglanowego. Powstały one w wyniku akumulacji materiału organicznego i mineralnego, w zagłębieniach terenu będących efektem działalności krasu powierzchniowego.

Na terenie obszaru wyróżniono 7 typów siedlisk z Załącznika I Dyrektywy „Siedliskowej”. Odnotowano tu także występowanie 20 gatunków ptaków z Załącznika II Dyrektywy „Ptasiej”. Swoje stanowiska odnajdują tu między innymi gadożer (*Circaetus gallicus*), batalion (*Philomachus pugnax*), bąk (*Botaurus stellaris*), czy niezwykle rzadka wodniczka (*Acrocephalus paludicola*).

Na terenie obszaru „Torfowiska Sobowice” występują także inne gatunki zwierząt, które zostały zamieszczone na liście z Załącznika II Dyrektywy Rady 92/43/EWG.

Rośliny priorytetowe mają na omawianym terenie jednego przedstawiciela, jest nim starodub łąkowy (*Angelica palustris*).

Specjalny Obszar Ochrony „Poleska Dolina Bugu” (kod PLH 060032)

Obszar położony jest w dolinie rzeki Bug, przepływającej przez Polesie Zachodnie. Wyznacza on granicę państwową pomiędzy Polską i Ukrainą. W ostoi znalazła się lewobrzeżna część doliny. Jest to teren o łącznej powierzchni 8 173,26 ha.

Wyróżniono tu 7 priorytetowych typów siedlisk, a także 14 gatunków zwierząt z Załącznika II Dyrektywy Rady 92/43/EWG. Są wśród nich dwa ssaki, jeden gad, cztery ryby oraz 7 bezkręgowców. Spośród roślin z załącznika, można tu napotkać na staroduba łąkowego (*Ostericum palustre*).

Odnotowano tu także 15 ptaków wymienionych na liście z załącznika Dyrektywy „Ptasiej”. Swoje stanowiska odnajdują tu między innymi bąk (*Botaurus stellaris*), ortolan (*Emberiza hortulana*), dzięcioł białoszy (*Dendrocopos syriacus*), czy błotniak łąkowy (*Circus pygargus*) i stawowy (*Circus aeruginosus*).

Obszar Specjalnej Ochrony „Dolina Środkowego Bugu” (kod PLB 060003)

Obszar stanowi odcinek doliny Bugu o powierzchni 28 096,59 ha, znajdujący się między okolicą miejscowości Gołębie, gdzie ciek staje się rzeką graniczną, a Terespołem. Na całym tym odcinku rzeka ma naturalny charakter, z licznymi meandrami i starorzeczami. Koryto jest głęboko wcięte, a skarpy osiągają kilka metrów wysokości. Dolina rzeki zajęta jest przez łąki, pola uprawne, kępy zarośli wierzbowych i miejscami niewielkie płaty zdegradowanych lasów nadrzecznych.

Występują tu 22 gatunki ptaków z Załącznika II Dyrektywy 79/409/EWG, a także 8 innych gatunków ptaków migrujących.

Obszar Specjalnej Ochrony „Bagno Bubnów” (kod PLB 060001)

Zlokalizowany jest w północnej części powiatu chełmskiego, na terenie Poleskiego Parku Narodowego. Powierzchnia „Bagna Bubnów” wynosi 2 187,60 ha.

Dominującymi zbiorowiskami roślinnymi są tu szuwały wielkoturzycowe. Przeważają torfowiska otwarte, a miejscami porasta je rzadka trzcina. Na obrzeżach występują zarośla wierzbowe, a w części zachodniej znajduje się kilkanaście torfianek.

Odnotowano tu stanowiska 17 gatunków z Załącznika II Dyrektywy „Ptasiej”. Napotkać można tu między innymi żurawia (*Grus grus*), orlika krzykliwego (*Aquila pomarina*), rzadką

wodniczkę (*Acrocephalus paludicola*), a także sowę błotną (*Asio flammeus*), ortolana (*Emberiza hortulana*), czy gąsiorka (*Lanius collurio*).

Obszar Specjalnej Ochrony „Chełmskie Torfowiska Węglanowe” (kod PLB 060002)

Obszar obejmuje kompleks 5 torfowisk niskich typu węglanowego leżących na pograniczu Nizin Poleskich i Wyżyny Lubelskiej o łącznej powierzchni 4 309,42 ha. Torfowiska te powstały w wyniku akumulacji materiału organicznego i mineralnego w zagłębieniach terenu, tzw. wertebach, będących efektem procesów krasowych. Zasilane są wyłącznie przez opady i wody spływające z otaczających wzniesień. Największy udział w procesach torfotwórczych miała tu kłoc wiechowata (*Cladium mariscus*), która pokrywa prawie połowę powierzchni torfowisk.

Drugim istotnym elementem krajobrazu torfowisk są suche wysepki i półwyspy z płytko zalegającymi pokładami kredy, tworzące śródtorfowiskowe wyniosłości terenu zwane "grądzikami". Porośnięte są one albo leśnymi zbiorowiskami, takimi jak dąbrowa świetlista albo antropogenicznymi murawami kserotermicznymi.

Występuje tu 20 gatunków ptaków wymienionych na liście w Załączniku Dyrektywy „Ptasiej”, a wśród nich, między innymi, gadożer (*Circaetus gallicus*), bączek (*Ixobrychus minutus*), kania czarna (*Milvus migrans*), czy wędrowny ptak wodny kropiatka (*Porzana porzana*). Oprócz nich występują tu inne gatunki, których nie zamieszczono na liście z załącznika.

Spośród gatunków z Załącznika II Dyrektywy „Siedliskowej” wyróżnia się tu żółwia błotnego (*Emys orbicularis*), kumaka nizinnego (*Bombina bombina*), a także 4 gatunków bezkręgowców, na przykład motyla czerwończyka nieparka (*Lycaena dispar*).

Obszar Specjalnej Ochrony „Lasz Strzeleckie” (kod PLB 060007)

Zlokalizowany jest w południowej części powiatu chełmskiego i w północnej części powiatu hrubieszowskiego. Zajmuje powierzchnię 8 749,48 ha, a tutejszy krajobraz charakteryzuje się małym urozmaiceniem. Dominują tu drzewostany dębowo-grabowe, a lasy sosnowe i nadrzeczne pokrywają niewielkie powierzchnie. Dominują drzewostany dębowo-grabowe. Lasy nadrzeczne i sosnowe pokrywają małe powierzchnie.

W „Lasach Strzeleckich” odnotowano występowanie wilka (*Canis lupus*). Jest to gatunek, który został wymieniony na liście zawartej w Załączniku II Dyrektywy Rady 92/43/EWG. Spośród ptaków wymienionych na liście Dyrektywy „Ptasiej” wyróżniono tu 15 gatunków. Między innymi

dzięcioła czarnego (*Dryocopus martius*), muchołówkę białoszyją (*Ficedula albicollis*) i małą (*Ficedula parva*), a także lelka (*Caprimulgus europaeus*) oraz jarzątka (*Bonasa bonasia*).

Z innych gatunków zamieszczonych na liście z Załącznika II Dyrektywy „Siedliskowej” stwierdzono tu ostoje żmii zygzakowatej (*Vipera berus*) i jednego gatunku ryby, którym jest minóg strumieniowy (*Lampetra planeri*).

Oprócz wymienionych wyżej ostoi Natura 2000, na podstawie Dyrektywy Rady 92/43/EWG, proponuje się o włączenie do sieci ekologicznej kolejnych 13 obszarów zlokalizowanych na terenie powiatu chełmskiego. Należą do nich, następujące specjalne obszary ochrony:

- „Uroczyska Lasów Strzeleckich” (kod PLH 06_55) stanowiące kompleks leśny o powierzchni 3 598,6 ha w południowej części powiatu chełmskiego,
- „Pawłów” (kod PLH 06_12) o powierzchni 1 197,9 ha, znajdujący się w zachodniej części powiatu,
- „Las Żaliński” (kod PLH 06_59) zlokalizowany w centralnej części powiatu i mający powierzchnię 1 147,2 ha,
- „Kumów Majoracki” (kod PLH 06_21) o powierzchni 594,8 ha, znajdujący się w południowej części omawianego powiatu,
- „Siennica Różana” (kod PLH 06_41), którą stanowi obszar zlokalizowany w zachodniej części powiatu chełmskiego i charakteryzujący się powierzchnią 390,9 ha,
- „Kamień” (kod PLH 06_14) znajdujący się w centralnej części powiatu i zajmujący powierzchnię równą 98,0 ha,
- „Bachus” (kod PLH 06_01) o powierzchni 84,2 ha, znajdujący się w północnej części powiatu, na terenie rezerwatu przyrody o tej samej nazwie,
- „Putnowice” (kod PLH 06_24) zlokalizowany w południowej części powiatu, ostoja ta zajmuje 72,6 ha,
- „Żmudź” (kod PLH 06_25) o powierzchni 44,1 ha, zlokalizowany w południowej części powiatu chełmskiego na obszarze rezerwatu przyrody,
- „Serniawy” (kod PLH 06_02) znajdujący się na terenie rezerwatu przyrody „Serniawy” w północnej części powiatu chełmskiego i zajmujący powierzchnię 38,0 ha,
- „Nowosiółki (Julianów)” (kod PLH 06_11) o powierzchni równej 33,0 ha znajdujące się w środkowej części omawianego powiatu,

PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA DLA POWIATU CHEŁMSKIEGO

- „Kurawica” (kod PLH 06_22) jest obszarem o powierzchni 17,1 ha zlokalizowanym w południowej części powiatu,
- „Sawin” (kod PLH 06_15) to najmniejszy z obszarów, które proponowane są do włączenia do sieci Natura 2000, zlokalizowany jest on północnej części powiatu chełmskiego i zajmuje powierzchnię 8,3 ha.

Dodatkowo, proponuje się powiększenie dwóch specjalnych obszarów ochrony z terenu powiatu chełmskiego, które zostały już włączone do sieci Natura 2000. Pierwszym z nich jest ostoja „Dobromyśl” (kod PLH 060033), która obecnie ma powierzchnię 420,8 ha. Po powiększeniu obszar ten ma zajmować 681,2 ha (kod PLH 06_66). Drugą ostoją jest „Torfowisko Sobowice” (kod PLH 060024) o powierzchni 95,2 ha, które docelowo ma zajmować powierzchnię równą 175,4 ha.

V. GŁÓWNE ŹRÓDŁA ZAGROŻEŃ ŚRODOWISKA W POWIECIE CHEŁMSKIM

1. ZAGROŻENIA WÓD PODZIEMNYCH

Główne przyczyny zanieczyszczenia wód podziemnych są pochodzenia antropogenicznego i są różne w zależności od przeznaczenia terenu w obrębie danego ujęcia. Stopień zanieczyszczenia wód podziemnych w największym stopniu zależy od głębokości zalegania oraz izolacji poziomu wodonośnego od powierzchni terenu oraz od lokalizacji potencjalnego źródła zagrożeń. Najbardziej zanieczyszczone są wody gruntowe w obrębie czwartorzędowego poziomu wodonośnego, ze względu na dobre właściwości filtracyjne skał słabo izolujących poziom wodonośny stwarzający warunki do migracji zanieczyszczeń.

Główne przyczyny zanieczyszczenia wód podziemnych to:

- zanieczyszczenia obszarowe pochodzenia rolniczego, w tym niewłaściwe stosowanie nawozów sztucznych, organicznych i środków ochrony roślin (niedostosowane termin i dawki nawożenia), brak płyt gnojowych itp.,
- brak właściwego systemu ujmowania i odprowadzania ścieków (nieszczelne zbiorniki bezodpływowe, wylewanie nieoczyszczonych ścieków do wód lub do ziemi),
- deponowanie odpadów w miejscach do tego nieprzeznaczonych (bezpośrednio na ziemi, w ciekach wodnych itp.),
- zanieczyszczenia pochodzenia przemysłowego, w tym nieszczelne zbiorniki paliw i innych substancji, awarie przemysłowe itp.

2. ZAGROŻENIA WÓD POWIERZCHNIOWYCH

Na jakość wód powierzchniowych wpływają uwarunkowania naturalne: warunki klimatyczne, jakość gleb, podłoże geologiczne oraz presje antropogeniczne.

Najpoważniejszymi czynnikami obniżającymi jakość wód na terenie Powiatu Chełmskiego jest:

- odprowadzanie ścieków z komunalnych oczyszczalni ścieków do rzek występujących na terenie powiatu. Pomimo tego, że oczyszczalnie mają charakter proekologiczny stanowią one zorganizowane źródło emisji zanieczyszczeń,
- emisja nieoczyszczonych ścieków bytowych do wód powierzchniowych i do ziemi, która wynika głównie z niedostosowania długości sieci kanalizacyjnej do faktycznych potrzeb gmin w tym zakresie. Prowadzone na szeroką skalę zwodociągowanie obszarów wiejskich

nie było zsynchronizowane z równoczesną budową sieci kanalizacyjnych, co w efekcie doprowadziło do powstawania dużej ilości ścieków, które często w stanie surowym trafiają do środowiska. Przyczyną jest głównie niedostateczny stopień skanalizowania obszarów wiejskich. To z kolei powoduje narastające zagrożenie dla czystości wód powierzchniowych, bowiem ścieki nieoczyszczone w sposób niekontrolowany trafiają do środowiska. Podczas gdy zrzut ścieków z oczyszczalni jest skoncentrowany i odbywa się punktowo kolektorami, spływ zanieczyszczeń z terenów wiejskich następuje, w związku z nie uporządkowaniem gospodarki ściekowej, systematycznie na całej długości odbiornika,

- poważnym zanieczyszczeniem wód powierzchniowych w powiecie chełmskim są również zanieczyszczenia obszarowe (Dyrektywa Azotanowa). Są one odprowadzane do wód w sposób niezorganizowany, trudny do określenia pomiarowego. Głównym źródłem tych zanieczyszczeń są mineralne i organiczne nawozy stosowane pod uprawy oraz chemiczna ochrona roślin. Transport tych substancji z terenu zlewni odbywa się przez wody roztopowe, opadowe i infiltracyjne na całej długości rzeki. Powyższy zespół zagrożeń doprowadza do nadmiernego wzbogacenia wód w substancje biogenne. Nadmierne użyczenie wód powoduje nadmierny rozwój organizmów, a ich masowy rozkład obniża parametry biochemiczne wód. Stały dopływ ścieków powoduje degradację wód powierzchniowych, już w odcinkach źródłowych,
- deponowanie odpadów (tzw. dzikie wysypiska) w ciekach wodnych oraz na powierzchni terenu,
- błędy w stosowaniu zabiegów agrotechnicznych, takie jak niewłaściwy sposób meliorowania gruntów, co powoduje obniżenie poziomu wód gruntowych, a w następstwie zmianę składu botanicznego roślinności, co w efekcie prowadzi do stepowienia terenu. Ważna jest również systematyczna konserwacja urządzeń wodnych, co wpłynie na poprawę przepływu wody w rowach melioracyjnych.

3. ZAGROŻENIA POWIETRZA

Zmiany antropogeniczne (wywołane działalnością człowieka) składu atmosfery można zaklasyfikować do 3 grup:

- zmiany składu chemicznego, tzn. wprowadzanie do powietrza nowych składników gazowych,
- zanieczyszczenia mechaniczne (zapylenie),

- zanieczyszczenia energetyczne (głównie termiczne).

Na terenie powiatu głównym przemysłowym źródłem emisji do powietrza jest Cementownia w Chełmie i związana z tego typu obiektami emisja pyłów do powietrza. Oprócz wymienionej cementowni i infrastruktury jej towarzyszącej brak jest znaczących, o podobnej skali oddziaływań przemysłowych, źródeł zanieczyszczenia powietrza.

Emisja zanieczyszczeń jest również spowodowana uwalnianiem do atmosfery zanieczyszczeń pochodzenia energetycznego z kotłowni zakładowych i palenisk domowych. Podstawowe zanieczyszczenia to SO₂, NO₂, pył. Źródłem emisji do powietrza są również stacje paliw, bazy magazynowe paliw oraz drogi komunikacyjne. Wszystkie te źródła mają znaczenie lokalne i zaliczane są do tzw. emisji niskiej. Ich uciążliwość dla najbliższego otoczenia jest znaczna z uwagi zarówno na ich ilość, dotyczy to w szczególności centrum miasta, jak również niekorzystne warunki rozprzestrzeniania się zanieczyszczeń w powietrzu (gęstość zabudowy).

Do największych emitorów zanieczyszczeń do powietrza na terenie powiatu należą:

- Cementownia Rejowiec S.A. w Rejowcu Fabrycznym, przy ul. Fabrycznej 1,
- PPHU Elektrostal Lublin Sp. J., Oddział, Cegielnia w Buśnie 89,
- Browar „Jagiełło” Sp. J., w Pokrówce, przy ul. Gminnej 57,
- Zakład Remontowo-Konstrukcyjno-Budowlany i Handlowy „MetBud” w Wólce Rejowieckiej 75,
- Omega Plus Sp. z o.o. w Antoninie 4,
- Eko-Piekarnia w Pokrówce, przy ul. Gminnej 23,
- Przedsiębiorstwo Gospodarki Odpadami Sp. z o.o. w Chełmie, przy ul. Ks. Skargi 11,
- Zakład Tworzyw Sztucznych „Polimer” Sp. z o.o. w miejscowości Janów 212a,
- ZPHU „Alex-Bis” Produkcja Papieru Toaletowego w Rejowcu, przy ul. Chełmskiej 15,
- PTHiU Bud. Inż. TALIMEX w Rejowcu, przy ul. Chełmskiej 1,
- PPUH „Agroplast” w Sawinie, przy ul. Lubelskiej 24,
- „Agroplast-Trans” w Sawinie, przy ul. Lubelskiej 24,
- Stacja Paliw „Cerber” w Siedliszczu,
- P.T.U. Roltex w Siedliszczu,
- „Mosso” w Siedliszczu,
- Gra-Tir-Serwis w Siedliszczu,

- Zakład Produkcji Pieczywa „Chlebio” w Sawinie, przy ul. Lubelskiej 9,
- Firma „Budmax” Wrzosek Anna w Sawinie, przy ul. Chuteckiej 45,
- Stacja Paliw „Petromont” Sp. z o.o. w miejscowości Stołpie,
- Magazyn „Mosso” Sp. J. w miejscowości Sielec,
- Sprzedaż Materiałów Budowlanych i Opałów w Rudzie-Hucie, przy ul. Szkolnej 36,
- Przedsiębiorstwo Techniczno-Handlowe „Roltex” Sp. z o.o. w Rejowcu, przy ul. Przemysłowej 9,
- PPHU „Winył-Pol” Sp. J. w miejscowości Siedliszcze 104,
- Zakład Przerobu Drewna „Drewans” A. Sabarański w miejscowości Strachosław 120,
- Wyrób i Sprzedaż Mebli „Mebkam” G. Czapka w Kamieniu 105,
- Przedsiębiorstwo Usługowo-Produkcyjne w Dubience Sp. z o.o. w miejscowości Piaski 13,
- Zakład Usługowo-Handlowy W. Szłapak w miejscowości Dębina 4,
- „Drewnobud” E. Dziekan w Żmudzi 46.

4. ZAGROŻENIA ZWIĄZANE Z TRANSPORTEM I POWAŻNE AWARIE

Zagrożenia powodowane przez wszelkiego typu awarie infrastruktury technicznej stwarzające zagrożenia dla zdrowia i życia ludzi oraz katastrofy wywołane przez siły natury powodują konieczność prewencji i przeciwdziałania w celu zapewnienia bezpieczeństwa powiatu.

Zgodnie z definicją „poważna awaria” – to zdarzenie, w szczególności emisja, pożar lub eksplozja powstała w trakcie procesu przemysłowego, magazynowania lub transportu, w których występuje jedna lub więcej niebezpiecznych substancji, prowadzące do natychmiastowego powstania zagrożenia życia lub zdrowia ludzi lub środowiska lub powstania takiego zagrożenia z opóźnieniem.

Na terenie powiatu chełmskiego mogą wystąpić zagrożenia:

- naturalne (pożary, wichury, susze, gradobicia);
- zagrożenia cywilizacyjne (transport materiałów niebezpiecznych, awarie urządzeń przemysłowych i infrastruktury technicznej).

Transport jest poważnym źródłem zanieczyszczenia środowiska zarówno w skali lokalnej jak i globalnej. Jest on związany z emisją zanieczyszczeń do powietrza jak i zwiększeniem natężenia hałasu. W ostatnich latach nastąpił w całej Polsce gwałtowny rozwój transportu drogowego, prawie dwukrotnie wzrosła liczba prywatnych samochodów.

Przez teren powiatu przebiega droga krajowa nr 12 (DK12), która zaczyna się w miejscowości Łęknica, przy przejściu granicznym z Niemcami, a kończy w miejscowości Berdyszczce, przy granicy z Ukrainą. Przebiega tu także 9 dróg wojewódzkich: 812 (Biała Podlaska – Krasnystaw), 816 (Terespol – Zosin), 819 (Parczew – Wola Uchruska), 838 (Głębokie – Fajstławice), 839 (Cyców – Rejowiec), 841 (Cyców – Horodyszczce), 843 (Chełm – Zamość), 844 (Chełm – Hrubieszów) oraz 846 (Teratyn – Krasnystaw).

Drogi biegną głównie przez tereny mieszkalne o stosunkowo wysokim stopniu zaludnienia, co zwiększa zagrożenie dla mieszkańców (dotyczy to samego miasta). Szlaki drogowe obciążone są również transportem substancji niebezpiecznych, co może być źródłem poważnych awarii. Wzrost ilości samochodów, wiąże się również z powstawaniem odpadów w skutek wycofywania z ruchu pojazdów już wyeksploatowanych.

Znaczącym zagrożeniem dla środowiska mogą być również zbiorniki magazynowe substancji znajdujące się na stacjach paliw oraz urządzenia techniczne w zakładach magazynujących lub stosujących w procesie produkcji toksyczne środki przemysłowe (amoniak, chlor, produkty ropopochodne).

Wymienione zagrożenia mogą w niesprzyjających warunkach przyjąć znamiona poważnych awarii o znacznym zasięgu.

5. HAŁAS

Ze względu na środowisko występowania możemy dokonać podziału hałasu na trzy podstawowe grupy:

- hałas w przemyśle (przemysłowy),
- hałas w pomieszczeniach mieszkalnych, użyteczności publicznej i terenach wypoczynkowych (komunalny),

- hałas od środków transportu (komunikacyjny).

Stan klimatu akustycznego na terenie powiatu nie został dotychczas rozpoznany. Można przypuszczać, że główny wpływ na jakość klimatu akustycznego ma hałas komunikacyjny, samochodowy i kolejowy, głównie w miastach i przy głównych szlakach komunikacyjnych. Hałas pochodzący od instalacji i urządzeń technologicznych, jeżeli jest uciążliwy, to przeważnie tylko lokalnie i najczęściej może zostać w znacznym stopniu ograniczony.

Do głównych emitorów hałasu na terenie powiatu należą firmy:

- Cementownia Rejowiec S.A. w Rejowcu Fabrycznym, przy ul. Fabrycznej 1,
- PPHU Elektrostal Lublin Sp. J., Oddział, Cegielnia w Buśnie 89,
- Browar „Jagiełło” Sp. J., w Pokrówce, przy ul. Gminnej 57,
- Zakład Remontowo-Konstrukcyjno-Budowlany i Handlowy „MetBud” w Wólce Rejowieckiej 75,
- Omega Plus Sp. z o.o. w Antoninie 4,
- Zakład Tworzyw Sztucznych „Polimer” Sp. z o.o. w miejscowości Janów 212a,
- ZPHU „Alex-Bis” Produkcja Papieru Toaletowego w Rejowcu, przy ul. Chełmskiej 15,
- PTHiU Bud. Inż. TALIMEX w Rejowcu, przy ul. Chełmskiej 1,
- PPUH „Agroplast” w Sawinie, przy ul. Lubelskiej 24,
- „Agroplast-Trans” w Sawinie, przy ul. Lubelskiej 24,
- Stacja Paliw „Cerber” w Siedliszczu,
- P.T.U. Roltex w Siedliszczu,
- „Mosso” w Siedliszczu,
- Gra-Tir-Serwis w Siedliszczu,
- Zakład Produkcji Pieczywa „Chlebio” w Sawinie, przy ul. Lubelskiej 9,
- Firma „Budmax” Wrzosek Anna w Sawinie, przy ul. Chuteckiej 45,
- Stacja Paliw „Petromont” Sp. z o.o. w miejscowości Stołpie,
- Magazyn „Mosso” Sp. J. w miejscowości Sielec,
- Sprzedaż Materiałów Budowlanych i Opałów w Rudzie-Hucie, przy ul. Szkolnej 36,
- Przedsiębiorstwo Techniczno-Handlowe „Roltex” Sp. z o.o. w Rejowcu, przy ul. Przemysłowej 9,
- PPHU „Winył-Pol” Sp. J. w miejscowości Siedliszcze 104,

- Zakład Przerobu Drewna „Drewans” A. Sabarański w miejscowości Strachosław 120,
- Wyrób i Sprzedaż Mebli „Mebkam” G. Czapka w Kamieniu 105,
- „Drewnobud” E. Dziekan w Żmudzi 46.

6. GOSPODARKA ODPADAMI

Zagadnienia związane z gospodarką odpadami zostały dokładnie omówione w Planie Gospodarki Odpadami dla Powiatu Chełmskiego na lata 2009-2012 z perspektywą na lata 2016.

7. PROMIENIOWANIE ELEKTROMAGNETYCZNE

Promieniowanie elektromagnetyczne jest stosunkowo nowym „zanieczyszczeniem” środowiska. Jego powstawanie wiąże się przede wszystkim z postępem technicznym. W celu uzyskiwania coraz sprawniejszych połączeń sieciowych w ostatnich latach budowane są często stacje bazowe telefonii komórkowej oraz przekaźniki radiowe. Instalacje te są źródłem emisji promieniowania elektromagnetycznego do środowiska. Częstotliwość emitowania pól elektromagnetycznych waha się w granicach od 30 kHz do 300 GHz.

W przypadku stacji bazowych telefonii komórkowej pola elektromagnetyczne są wypromieniowywane na bardzo dużych wysokościach, w miejscach niedostępnych dla ludzi

Źródłem pól elektromagnetycznych są również linie energetyczne, urządzenia elektroenergetyczne. W celu ograniczenia uciążliwości powodowanej przez promieniowanie, należy podjąć niezbędne działania, w tym:

- analizować wpływ na środowisko nowych obiektów emitujących promieniowanie elektromagnetyczne,
- zobowiązać zarządzających instalacjami do pomiaru emitowanego promieniowania i ewentualnie ograniczenia uciążliwości.

Oddziaływanie pola elektromagnetycznego na terenie powiatu nie zostało zbadane.

VI. UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE

1. GŁÓWNE CELE POLITYKI EKOLOGICZNEJ PAŃSTWA

Wiodącą zasadą polityki ekologicznej państwa jest przyjęta w Konstytucji RP **zasada zrównoważonego rozwoju**, której istotą jest równorzędne traktowanie racji społecznych, ekonomicznych i ekologicznych, co oznacza konieczność integrowania zagadnień ochrony środowiska z polityką w poszczególnych dziedzinach gospodarki. Zasada ta ma za zadanie zapewnić taki rozwój społeczno - gospodarczy, w którym w celu równoważenia szans dostępu do środowiska poszczególnych społeczeństw lub ich obywateli zarówno obecnych, jak i przyszłych pokoleń, następuje proces integrowania działań politycznych, gospodarczych i społecznych z zachowaniem równowagi przyrodniczej oraz trwałości podstawowych procesów przyrodniczych.

Programy ochrony środowiska pełnią szczególną rolę w systemie dokumentów realizujących wymagania zrównoważonego rozwoju, określają, bowiem priorytety ekologiczne i warunki ich osiągnięcia. Oprócz tej konstytucyjnej zasady, w Polityce Ekologicznej zawarto również szereg innych, przetransponowanych następnie do Prawa ochrony środowiska. Są to m.in.:

- **Zasada zapobiegania zanieczyszczeniom** – każdy, kto podejmuje działalność mogącą negatywnie oddziaływać na środowisko jest zobowiązany do zapobiegania temu oddziaływaniu;
- **Zasada przezorności** – każdy, kto podejmuje działalność, której szkodliwe oddziaływanie nie jest jeszcze w pełni rozpoznane jest zobowiązany, kierując się przezornością, podjąć wszelkie możliwe środki zapobiegawcze;
- **Zasada zanieczyszczający płaci** – każdy, kto powoduje zanieczyszczenie środowiska ponosi koszty usunięcia tego zanieczyszczenia, a kto może spowodować zanieczyszczenie środowiska, ponosi koszty zapobiegania temu zanieczyszczeniu;
- **Zasada integracji polityki ekologicznej z politykami sektorowymi** – polityki, strategie, plany lub programy dotyczące w szczególności przemysłu, energetyki, transportu, telekomunikacji, gospodarki wodnej, gospodarki odpadami, gospodarki przestrzennej,

leśnictwa, rolnictwa, rybołówstwa, turystyki i wykorzystywania terenu powinny uwzględniać zasady ochrony środowiska i zrównoważonego rozwoju;

- **Zasada jawności informacji o środowisku i jego ochronie** – każdy ma prawo do informacji o środowisku i jego ochronie na warunkach określonych ustawą;
- **Zasada uspołecznienia procesu decyzyjnego** – każdy w przypadkach określonych w ustawie ma prawo do uczestniczenia w postępowaniu w sprawie wydania decyzji z zakresu ochrony środowiska lub przyjęcia projektu polityki, strategii, planu lub programu rozwoju i restrukturyzacji oraz projektu studium i planu zagospodarowania przestrzennego, oraz zasady zawarte w Polityce Ekologicznej w tym zasada: regionalizacji, stosowania najlepszych dostępnych technik (BAT), subsydiarności, klauzul zabezpieczających oraz skuteczności ekologicznej i efektywności ekonomicznej (oznaczającej w praktyce potrzebę minimalizacji nakładów na jednostkę uzyskanego efektu).

OBSZAR: KIERUNKI DZIAŁAŃ SYSTEMOWYCH

CEL: Uwzględnienie zasad ochrony środowiska w strategiach sektorowych

Cele średniookresowe do 2016 r.:

Głównym celem strategicznym jest doprowadzenie do sytuacji, w której projekty dokumentów strategicznych wszystkich sektorów gospodarki będą, zgodnie z obowiązującym w tym zakresie prawem, poddawane procedurze oceny oddziaływania na środowisko i wyniki tej oceny będą uwzględniane w ostatecznych wersjach tych dokumentów.

Kierunki działań w latach 2009-2012:

W latach 2009-2012 jest konieczny rozwój metodologii wykonywania ocen oddziaływania na środowisko dla dokumentów strategicznych oraz szkolenia dla projektodawców tych dokumentów oraz dla osób oceniających.

CEL: Aktywizacja rynku na rzecz ochrony środowiska

Cele średniookresowe do 2016 r.:

Głównym celem jest uruchomienie takich mechanizmów prawnych, ekonomicznych i edukacyjnych, które prowadziłyby do rozwoju proekologicznej produkcji towarów oraz do świadomych postaw konsumenckich zgodnie z zasadą rozwoju zrównoważonego. Działania te powinny objąć pełną internalizację kosztów zewnętrznych związanych z presją na środowisko.

Kierunki działań w latach 2009-2012:

W latach 2009-2012 jest konieczne:

- zastosowanie systemu „zielonych zamówień” w postępowaniach o udzielenie zamówienia publicznego organizowanych przez wszystkie instytucje korzystające ze środków publicznych,
- eliminacja z rynku wyrobów szkodliwych dla środowiska,
- promocja tworzenia „zielonych miejsc pracy” z wykorzystaniem funduszy Unii Europejskiej,
- promocja transferu do Polski najnowszych technologii służących ochronie środowiska przez finansowanie projektów w ramach programów unijnych,
- wykonanie analizy dotyczącej możliwości wprowadzenia w Polsce „zielonej” reformy podatkowej,
- przeprowadzenie ogólnopolskiej kampanii społecznej kształtującej zrównoważone wzorce konsumpcji,
- wprowadzenie etykiet informujących o produktach ekologicznych i ich promocja wśród społeczeństwa,
- opracowanie krajowego planu wycofania proszków do prania zawierających fosforany,
- wsparcie zastosowania pojazdów o niskiej emisji i wysokiej efektywności energetycznej z napędami alternatywnymi oraz wypracowanie rozwiązań hamujących napływ do krajowego parku zagranicznych pojazdów o niekorzystnych parametrach ekologicznych i energetycznych.

CEL: Zarządzanie środowiskowe

Cele średniookresowe do 2016 r.:

Celem podstawowym jest jak najszersze przystępowanie do systemu EMAS, rozpowszechnianie wiedzy wśród społeczeństwa o tym systemie i tworzenie korzyści ekonomicznych dla firm i instytucji będących w systemie.

Kierunki działań w latach 2009-2012:

W latach 2009-2012 jest konieczne stworzenie mechanizmów stymulujących przystępowanie przedsiębiorstw i instytucji do systemów zarządzania środowiskowego. Do mechanizmów tych należą:

- wprowadzanie „zielonych zamówień” promujących w postępowaniach o udzielenie zamówienia publicznego firmy posiadające certyfikaty zarządzania środowiskowego przez uzyskanie przez nie dodatkowych punktów,
- upowszechnienie wśród społeczeństwa logo EMAS i normy ISO 14001 a także logo CP jako znaków jakości środowiskowej firmy będącej wytwórcą danego wyrobu lub świadczącej określoną usługę,
- podniesienie prestiżu instytucji publicznej posiadającej certyfikat zarządzania przez akcję wśród społeczeństwa dotyczącą znaczenia takiego certyfikatu,
- ograniczenie częstotliwości kontroli, w zakresie ochrony środowiska, podmiotów posiadających certyfikaty zarządzania środowiskowego i uproszczenie trybu ich kontroli,
- ograniczenie kosztów związanych z wdrożeniem systemów zarządzania środowiskowego przez przedsiębiorstwa i instytucje.

CEL: Udział społeczeństwa w działaniach na rzecz ochrony środowiska

Cele średniokresowe do 2016 r.:

Głównym celem jest podnoszenie świadomości ekologicznej społeczeństwa, zgodnie z zasadą „myśl globalnie, działaj lokalnie”, prowadzącą do:

- proekologicznych zachowań konsumenckich,
- prośrodowiskowych nawyków i pobudzenia odpowiedzialności za stan środowiska,
- organizowania akcji lokalnych służących ochronie środowiska,
- uczestniczenia w procedurach prawnych i kontrolnych dotyczących ochrony środowiska.

Kierunki działań w latach 2009-2012:

Warunkami spełniania celów średniokresowych są:

- doskonalenie metod udostępnienia informacji o środowisku i jego ochronie przez wszystkie instytucje publiczne,

- rozwój szkolnej edukacji w zakresie ochrony środowiska, dostępu do informacji o środowisku oraz kształtowanie zachowań zgodnie z zasadą zrównoważonego rozwoju (akcje, szkolenia dla nauczycieli i szkół),
- promowanie etykiet znakujących aspekt środowiskowy produktów w celu ułatwienia konsumentom zachowań proekologicznych,
- finansowe wspieranie przez fundusze ekologiczne projektów realizowanych przez organizacje pozarządowe,
- zapewnienie udziału pozarządowych organizacji ekologicznych we wszystkich gremiach podejmujących decyzje dotyczące ochrony środowiska,
- szkolenia dla pracowników instytucji publicznych oraz przedsiębiorców w zakresie przepisów o dostępie społeczeństwa do informacji o środowisku,
- ściślejsza współpraca z dziennikarzami w zakresie edukacji ekologicznej wszystkich grup społecznych – większe niż dotąd zaangażowanie w tym zakresie funduszy ekologicznych.

CEL: Rozwój badań i postęp techniczny

Cele średniookresowe do 2016 r.:

Głównym celem jest zwiększenie roli polskich placówek badawczych we wdrażaniu ekoinnowacji w przemyśle oraz w produkcji wyrobów przyjaznych dla środowiska oraz doprowadzenie do zadowalającego stanu systemu monitoringu środowiska.

Kierunki działań w latach 2009-2012:

Realizacja ww. celów wymaga podjęcia następujących działań:

- uruchomienie systemu zagranicznych stypendiów naukowych dla najlepszych absolwentów uczelni związanych z ochroną środowiska,
- umożliwienie finansowania przez fundusze ekologiczne wdrażania ekoinnowacji opracowanych w polskich placówkach naukowobadawczych,
- zwiększenie wymiany zespołów badawczych z najlepszymi zagranicznymi instytucjami (wspierane finansowo przez fundusze ekologiczne),
- doposażenie w nowoczesną aparaturę naukową instytucji, uczelni i systemów monitoringu (finansowane przez NFOŚiGW),
- wspieranie platform technologicznych jako miejsca powstawania rozwiązań innowacyjnych przez ośrodki naukowe i jednostki gospodarcze,

- wdrożenie systemu informatycznego resortu „Środowisko”, w tym wdrożenie Systemu Informatycznego Inspekcji Ochrony Środowiska „EKOINFONET”,
- uruchomienie krajowego systemu monitorowania technologii środowiskowych.

CEL: Odpowiedzialność za szkody w środowisku

Cele średniookresowe do 2016 r.:

Celem polityki ekologicznej jest stworzenie systemu prewencyjnego, mającego na celu zapobieganie szkodom w środowisku i sygnalizującego możliwość wystąpienia szkody. W przypadku wystąpienia szkody w środowisku koszty naprawy muszą w pełni ponieść jej sprawcy.

Kierunki działań w latach 2009-2012:

- zakończenie prac nad pełną transpozycją przepisów dyrektywy 2004/35/WE do ustawodawstwa polskiego przez nowelizację ustawy o zapobieganiu i naprawie szkód w środowisku,
- stworzenie bazy danych o szkodach w środowisku i działaniach naprawczych,
- prowadzenie szkoleń na temat odpowiedzialności sprawcy za szkody w środowisku dla pracowników administracji, sądownictwa oraz podmiotów gospodarczych,
- wzmocnienie kadrowe i aparaturowe Inspekcji Ochrony Środowiska pozwalające na pełną realizację zadań kontrolnych,
- zapewnienie w budżecie państwa środków na rekultywację terenów zanieczyszczonych przed 30 kwietnia 2007 r.

CEL: Aspekt ekologiczny w planowaniu przestrzennym

Cele średniookresowe do 2016 r.:

W perspektywie średniookresowej jest konieczne przywrócenie właściwej roli planowania przestrzennego na obszarze całego kraju, w szczególności dotyczy to miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, które powinny być podstawą lokalizacji nowych inwestycji.

Kierunki działań w latach 2009-2012:

Konieczne jest, aby do roku 2012 nastąpiło:

- wdrożenie wytycznych metodycznych dotyczących uwzględnienia w planach zagospodarowania przestrzennego wymagań ochrony środowiska i gospodarki wodnej, w szczególności wynikających z opracowań ekofizjograficznych, prognoz oddziaływania na środowisko (wraz z poprawą jakości tych dokumentów),
- wdrożenie przepisów umożliwiających przeprowadzenie strategicznej oceny oddziaływania na środowisko już na etapie studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego (które jest opracowaniem planistycznym obejmującym teren całej gminy),
- zatwierdzenie wszystkich obszarów europejskiej sieci Natura 2000 oraz sporządzenie dla nich planów ochrony,
- wdrożenie koncepcji korytarzy ekologicznych,
- uwzględnianie obszarów narażonych na niebezpieczeństwo powodzi,
- określenie zasad ustalenia progów tzw. chłonności środowiskowej oraz pojemności przestrzennej zależnie od typu środowiska,
- wprowadzenie mechanizmów ochrony zasobów złóż kopalin przed zagospodarowaniem powierzchni uniemożliwiającym przyszłe wykorzystanie,
- uwzględnienie w planach zagospodarowania przestrzennego wyników monitoringu środowiska, w szczególności w zakresie powietrza, wód i hałasu.

OBSZAR: OCHRONA ZASOBÓW NATURALNYCH

CEL: Ochrona przyrody

Cele średniookresowe do 2016 r.:

Podstawowym celem jest zachowanie bogatej różnorodności biologicznej polskiej przyrody na różnych poziomach organizacji: na poziomie wewnątrzgatunkowym (genetycznym), gatunkowym oraz ponadgatunkowym (ekosystemowym), wraz z umożliwieniem zrównoważonego rozwoju gospodarczego kraju, który w sposób niekonfliktowy współistnieje z różnorodnością biologiczną.

Kierunki działań w latach 2009-2012:

W latach 2009-2012 jest konieczne dokończenie inwentaryzacji i waloryzacji różnorodności biologicznej Polski. Stworzy to podstawę do ustanowienia pełnej listy obszarów ochrony ptaków i ochrony siedlisk w europejskiej sieci Natura 2000. Będą realizowane zadania wynikające z Krajowej strategii ochrony i zrównoważonego użytkowania różnorodności biologicznej dotyczące przywracania właściwego stanu siedlisk przyrodniczych (ekosystemów) i ostoi gatunków na obszarach chronionych wraz z zachowaniem zagrożonych wyginięciem gatunków oraz różnorodności genetycznej roślin, zwierząt i grzybów, przywrócenie drożności lądowych i wodnych korytarzy ekologicznych umożliwiającym przemieszczanie się zwierząt i funkcjonowanie populacji w skali kraju, wsparcia procesu opracowania planów ochrony dla obszarów chronionych, zwiększenie świadomości społeczeństwa w zakresie potrzeb i właściwych metod ochrony środowiska, przyrody i krajobrazu. Waloryzacja różnorodności biologicznej powinna być przeprowadzona możliwie szybko na obszarach, na których planowane są inwestycje infrastrukturalne przewidziane do współfinansowania ze środków Unii Europejskiej, w szczególności realizowane w ramach Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko 2007-2013.

Poza tym jest konieczne egzekwowanie wymogów ochrony przyrody w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego oraz rygorystyczne przestrzeganie zasad ochrony środowiska. Jest niezbędne wypracowanie metod skutecznej ochrony cennych przyrodniczo zadrzewień przydrożnych oraz terenów zieleni miejskiej. Jest ważna także kontynuacja tworzenia krajowej sieci obszarów chronionych uwzględniająca utworzenie nowych parków narodowych, rezerwatów, parków krajobrazowych oraz powstanie form i obiektów ochrony przyrody. W systemie ochrony przyrody należy także uwzględnić korytarze ekologiczne, jako miejsca dopełniające obszarową formę ochrony przyrody.

Planowane przez Ministra Środowiska jest także opracowanie:

- Krajowej Strategii Postępowania z Inwazyjnymi Gatunkami Obcymi (wynikające z Konwencji o ochronie gatunków dzikiej flory i fauny europejskiej oraz ich siedlisk, sporządzonej w Bernie dnia 19 września 1979 r.) (Dz. U. z 1996 r. Nr 58, poz. 263) (Konwencji Berneńskiej),
- Krajowej Strategii Ochrony Dużych Drapieżników (także wynik ratyfikacji Konwencji Berneńskiej). Poza tym planowana jest ratyfikacja porozumienia o ochronie afrykańsko-azjatyckich wędrownych ptaków wodnych, wynikającego z Konwencji o ochronie wędrownych gatunków dzikich zwierząt, sporządzonej w Bonn dnia 23 czerwca 1979 r. (Dz. U. z 2003 r. Nr 2, poz. 17) (Konwencji Bońskiej). Konieczne jest także wdrożenie Europejskiej

Konwencji Krajobrazowej, sporządzonej we Florencji dnia 20 października 2000 r. (Dz. U. z 2006 r. Nr 14, poz. 99) do krajowego prawa ochrony przyrody. W sprawie dopuszczenia organizmów GMO do środowiska przewiduje się opracowanie nowej ustawy – Prawo o organizmach genetycznie zmodyfikowanych w 2009 r. oraz aktywne działania na forum Unii Europejskiej dotyczące dopuszczenia możliwości ustanawiania stref wolnych od GMO. Jest ważna też ścisła współpraca w zakresie ochrony przyrody z organizacjami pozarządowymi oraz prowadzenie szerokich akcji edukacyjnych wśród społeczeństwa.

CEL: Ochrona i zrównoważony rozwój lasów

Cele średniookresowe do 2016 r.:

W perspektywie średniookresowej zakłada się dalsze prace w kierunku racjonalnego użytkowania zasobów leśnych przez kształtowanie ich właściwej struktury gatunkowej i wiekowej, z zachowaniem bogactwa biologicznego. Oznacza to rozwijanie idei trwale zrównoważonej i wielofunkcyjnej gospodarki leśnej.

Kierunki działań w latach 2009-2012:

Ważnym zadaniem na lata 2009-2012 jest realizacja przez Lasy Państwowe „Krajowego programu zwiększenia lesistości”, przy czym jest konieczna aktualizacja tego programu, przewidziana w roku 2009. Zalesienia realizowane są także przez podmioty prywatne, z dofinansowaniem ze środków Unii Europejskiej w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013. Przewiduje się zalesienie do 2010 r. około 50 tys. ha, w tym 75% w sektorze prywatnym. Istotne jest przy tym tworzenie spójnych kompleksów leśnych połączonych korytarzami ekologicznymi oraz dostosowanie gospodarki leśnej do wymogów wynikających z ochrony sieci obszarów Natura 2000. Zalesienia nie mogą bowiem zagrozić utrzymaniu ekstensywnego użytkowania łąk i pastwisk, będących cennym siedliskiem dla rzadkich gatunków roślin i zwierząt. Ważną rolą lasów jest utrzymanie znacznej retencji wodnej i jej powiększenie przez przywracanie przesuszonych przez meliorację terenów wodno-błotnych. W tym zakresie Lasy Państwowe będą realizowały dwa duże programy wieloletnie z udziałem środków z Programu „Infrastruktura i Środowisko”. Innym ważnym zadaniem jest dostosowanie składu gatunkowego drzewostanów do siedliska oraz zwiększenie różnorodności genetycznej i gatunkowej biocenozy leśnych, w tym realizacja programu restytucji jodły w Sudetach oraz ochrony i restytucji cisa w Polsce. W latach 2009-2012 przewiduje się także rozbudowę funkcji leśnych banków genów oraz wprowadzenie alternatywnego systemu certyfikacji lasów.

CEL: Racjonalne gospodarowanie zasobami wody

Cele średniookresowe do 2016 r.:

Głównym celem średniookresowym jest racjonalizacja gospodarowania zasobami wód powierzchniowych i podziemnych w taki sposób, aby uchronić gospodarkę narodową od deficytów wody i zabezpieczyć przed skutkami powodzi oraz zwiększenie samofinansowania gospodarki wodnej. Naczelnym zadaniem będzie dążenie do maksymalizacji oszczędności zasobów wodnych na cele przemysłowe i konsumpcyjne, zwiększenie retencji wodnej oraz skuteczna ochrona głównych zbiorników wód podziemnych przed zanieczyszczeniem.

Kierunki działań w latach 2009-2012:

Obecny stan gospodarki wodnej wymaga głębokiej i szybkiej reformy. Pierwszym jej krokiem będzie przyjęcie przez Rząd i Parlament Narodowej Strategii Gospodarowania Wodami do 2030 r. (z uwzględnieniem etapu 2015 r.). Powinna ona formułować główne kierunki działań, w tym m. in.:

- wyodrębnienie w ramach gospodarowania wodami dwóch sektorów, tj. sektora zarządzania zasobami wodnymi (funkcja organu właściwego w sprawach gospodarowania wodami, zarządzającego zasobami wodnymi i wykonującego kontrole) oraz sektora administrowania majątkiem Skarbu Państwa (utrzymanie wód i urządzeń wodnych oraz planowanie i realizacja inwestycji w gospodarce wodnej),
- stopniowe wprowadzanie odpłatności przez użytkowników wód za korzystanie przez nich z zasobów wodnych, z uwzględnieniem oddziaływania na środowisko,
- pełne dostosowanie polskiego prawa do prawa UE,
- opracowanie i wdrożenie systemu informatycznego gospodarowania wodami spójnego z systemem informatycznym resortu „Środowisko”,
- przygotowanie oceny ryzyka powodziowego, która wskazywała będzie obszary narażone na niebezpieczeństwo powodzi, dla których należało będzie do 2013 r. opracować mapy zagrożenia i mapy ryzyka powodziowego,
- wyznaczenie obszarów zalewowych tam, gdzie nie zostały jeszcze wyznaczone,
- realizację zadań wynikających z ustawy - Prawo wodne przez państwową służbę hydrologiczno-meteorologiczną i państwową służbę hydrogeologiczną,
- rozwój tzw. małej retencji wody przy wsparciu finansowym z programów UE,
- realizacja projektów z środków Programu Operacyjnego „Infrastruktura i Środowisko” (priorytet III), mających na celu

zapewnienie odpowiedniej ilości zasobów wodnych na potrzeby ludności i gospodarki kraju oraz ochrony przed powodzią,

- modernizacja systemów melioracyjnych przez zaopatrzenie ich w urządzenia piętrzące wodę, umożliwiające sterowanie odpływem,
- dokończenie systemu monitorowania terenów osuwiskowych,
- rozpoczęcie realizacji ochrony głównych zbiorników wód podziemnych,
- propagowanie zachowań sprzyjających oszczędzaniu wody przez działania edukacyjno-promocyjne (akcje, kampanie skierowane do wszystkich grup społecznych).

CEL: Ochrona powierzchni ziemi

Cele średniookresowe do 2016 r.:

Głównymi celami średniookresowymi dla ochrony powierzchni ziemi, a w szczególności dla ochrony gruntów użytkowanych rolniczo jest:

- rozpowszechnianie dobrych praktyk rolnych i leśnych, zgodnych z zasadami rozwoju zrównoważonego,
- przeciwdziałanie degradacji terenów rolnych, łąkowych i wodno-błotnych przez czynniki antropogeniczne,
- zwiększenie skali rekultywacji gleb zdegradowanych i zdewastowanych, przywracając im funkcję przyrodniczą, rekreacyjną lub rolniczą.

Kierunki działań w latach 2009-2012:

W latach 2009-2012 powinny zostać podjęte lub być kontynuowane następujące działania:

- opracowanie krajowej strategii ochrony gleb, w tym walki z ich zakwaszeniem,
- promocja rolnictwa ekologicznego i rolnictwa integrowanego,
- waloryzacja terenów pod względem ich przydatności do produkcji zdrowej żywności oraz promocja takiej żywności,
- rozwój monitoringu gleb,
- finansowe wspieranie przez fundusze ekologiczne inicjatyw dotyczących rekultywacji terenów zdegradowanych i zdewastowanych,
- zakończenie opracowania systemu osłony przeciwosuwiskowej przez Państwowy Instytut Geologiczny.

CEL: Gospodarowanie zasobami geologicznymi

Cele średniookresowe do 2016 r.:

Podstawowym celem jest racjonalizacja zaopatrzenia ludności oraz sektorów gospodarczych w kopaliny i wodę z zasobów podziemnych oraz otoczenia ich ochroną przed ilościową i jakościową degradacją.

W terminie do 2016 r. jest konieczne:

- doskonalenie prawodawstwa dotyczącego ochrony zasobów kopaliny i wód podziemnych,
- ograniczenie presji wywieranej na środowisko podczas prowadzenia prac geologicznych i eksploatacji kopaliny,
- eliminacja nielegalnej eksploatacji kopaliny,
- wzmocnienie ochrony niezagospodarowanych złóż kopaliny w procesie planowania przestrzennego,
- wykonanie bilansu pojemności struktur geologicznych, w których możliwa jest sekwestracja dwutlenku węgla na terenie Polski,
- rozpoznanie geologiczne złóż soli kamiennej, wyczerpanych złóż ropy i innych struktur geologicznych pod kątem magazynowania ropy naftowej i gazu ziemnego oraz składowania odpadów, w tym promieniotwórczych,
- dokończenie dokumentowania zasobów dyspozycyjnych wód leczniczych i termalnych oraz głównych zbiorników wód podziemnych.

Kierunki działań w latach 2009-2012:

Prace w dziedzinie geologii najczęściej wymagają długiego horyzontu czasowego. W latach 2009-2012 rozpoczęte zostaną lub kontynuowane te zadania, które wymienione zostały w celach średniookresowych. Jest jednak szereg działań, których horyzont czasowy jest krótszy.

Należą do nich:

- ułatwienia dla przedsiębiorstw prowadzących prace poszukiwawczo-rozpoznawcze przez uchwalenie nowego prawa geologicznego i górniczego,
- ułatwienia w dostępie do map i danych geologicznych,
- uzupełnienia mapy geologicznej Polski w skali 1:50 000 o nowe warstwy tematyczne,
- uzupełnienie baz danych geologiczno-inżynierskich dla aglomeracji miejskich,

- tworzenie stanowisk dokumentacyjnych i geoparków w celu prawnej ochrony dziedzictwa geologicznego Polski oraz inwentaryzacja stanowisk geologicznych i utworzenie ich centralnego rejestru,
- zakończenie prac nad systemem osłony przeciwsuwiskowej SOPO i utworzenie centralnego rejestru osuwisk i terenów zagrożonych ruchami masowymi ziemi,
- określenie obszarów zagrożonych naturalnymi mikrowstrząsami sejsmicznymi,
- prowadzenie polityki koncesyjnej mającej na celu zwiększenie udokumentowania złóż surowców energetycznych z jednoczesnym promowaniem nowych technologii pozyskiwania energii ze złóż, zwłaszcza węgla, w celu minimalizowania negatywnego wpływu na środowisko dotychczasowego sposobu eksploatacji,
- promowanie wykorzystania metanu z pokładów węgla.

OBSZAR: POPRAWA JAKOŚCI ŚRODOWISKA I BEZPIECZEŃSTWA EKOLOGICZNEGO

CEL: Środowisko a zdrowie

Cele średniookresowe do 2016 r.:

Celem działań w obszarze zdrowia środowiskowego jest dalsza poprawa stanu zdrowotnego mieszkańców w wyniku wspólnych działań sektora ochrony środowiska z sektorem zdrowia oraz skuteczny nadzór nad wszystkimi w kraju instalacjami będącymi potencjalnymi źródłami awarii przemysłowych powodujących zanieczyszczenie środowiska.

Kierunki działań w latach 2009-2012:

Dla realizacji głównego celu najistotniejsza jest ścisła współpraca Państwowej Inspekcji Sanitarnej z Inspekcją Ochrony Środowiska w zakresie:

- zbierania i udostępniania informacji na temat zagrożeń dla zdrowia społeczeństwa (zarówno nagłych, jak i długotrwałych),
- opracowania zasad analizy ryzyka zdrowotnego dla procedur związanych z dopuszczaniem inwestycji do realizacji,
- poprawy funkcjonowania państwowego monitoringu środowiska i monitoringu sanitarnego przez poprawę technicznego wyposażenia służb kontrolnych w nowoczesny sprzęt oraz sieci alarmowe,

- wspólnych działań Państwowej Inspekcji Sanitarnej i Inspekcji Środowiska w celu poprawy jakości wody pitnej,
- wspólnego prowadzenia akcji edukacyjno-szkoleniowych dla służb zakładów przemysłowych i pracowników administracji publicznej w zakresie zapobiegania awariom oraz skażeniom środowiska. Poza tym jest konieczne doposażenie straży pożarnej w sprzęt do ratownictwa chemiczno-ekologicznego oraz sporządzanie wojewódzkich i powiatowych planów zarządzania ryzykiem wystąpienia awarii.

CEL: Jakość powietrza

Cele średniookresowe do 2016 r.:

Najważniejszym zadaniem będzie dążenie do spełnienia przez RP zobowiązań wynikających z Traktatu Akcesyjnego oraz z dwóch dyrektyw unijnych. Z Dyrektywy LCP wynika, że emisja z dużych źródeł energii, o mocy powyżej 50 MWc, już w 2008 r. nie powinna być wyższa niż 454 tys. ton dla SO₂ i 254 tys. ton dla NO_x. Limity te dla 2010 r. wynoszą dla SO₂ - 426 tys., dla NO_x - 251 tys. ton, a dla roku 2012 wynoszą dla SO₂ - 358 tys. ton, dla NO_x - 239 tys. ton. Trzeba dodać, że są to limity niezwykle trudne do dotrzymania dla kotłów spalających węgiel kamienny lub brunatny nawet przy zastosowaniu instalacji odsiarczających gazy spalinowe. Podobnie trudne do spełnienia są normy narzucone przez Dyrektywę CAFE, dotyczące pyłu drobnego o granulacji 10 mikrometrów (PM₁₀) oraz 2,5 mikrometra (PM_{2,5}). Do roku 2016 zakłada się także całkowitą likwidację emisji substancji niszczących warstwę ozonową przez wycofanie ich z obrotu i stosowania na terytorium Polski.

Kierunki działań w latach 2009-2012:

Z powyższego przeglądu zadań, jakie stoją obecnie przed Polską w zakresie ochrony powietrza przed zanieczyszczeniem wynika, że największym jest wyzwaniem:

- dalsza redukcja emisji SO₂, NO_x i pyłu drobnego z procesów wytwarzania energii; zadanie to jest szczególnie trudne dlatego, że struktura przemysłu energetycznego Polski jest głównie oparta na spalaniu węgla i nie można jej zmienić w ciągu kilku lat,
- możliwie szybkie uchwalenie nowej polityki energetycznej Polski do 2030 r., w której zawarte będą mechanizmy stymulujące zarówno oszczędność energii, jak i promujące rozwój odnawialnych źródeł energii; te dwie metody bowiem w najbardziej radykalny sposób zmniejszają emisję wszelkich zanieczyszczeń do środowiska, jak też są efektywne kosztowo i akceptowane społecznie; Polska zobowiązała się do tego, aby udział odnawialnych źródeł

energii w 2010 r. wynosił nie mniej niż 7,5%, a w 2020 r. - 14% (wg Komisji Europejskiej udział powinien być nie mniejszy niż 15%); tylko przez szeroką promocję korzystania z tych źródeł, wraz z zachętami ekonomicznymi i organizacyjnymi Polska może wypełnić te ambitne cele,

- modernizacja systemu energetycznego, która musi być podjęta jak najszybciej nie tylko ze względu na ochronę środowiska, ale przede wszystkim ze względu na zapewnienie dostaw energii elektrycznej; decyzje o modernizacji bloków energetycznych i całych elektrowni powinny zapadać przed rokiem 2010 ze względu na długi okres realizacji inwestycji w tym sektorze; może tak się stać jedynie przez szybką prywatyzację sektora energetycznego i związanym z nią znacznym dopływem kapitału inwestycyjnego,
- w latach 2009-2012 także podjęcie działań związanych z gazyfikacją węgla (w tym także z gazyfikacją podziemną) oraz z techniką podziemnego składowania dwutlenku węgla; dopiero dzięki uruchomieniu pełnego pakietu ww. działań można liczyć na wypełnienie przez Polskę zobowiązań wynikających z opisanych wyżej dyrektyw,
- konieczne opracowanie i wdrożenie przez właściwych marszałków województw programów naprawczych w 161 strefach miejskich, w których notuje się przekroczenia standardów dla pyłu drobnego PM10 i PM2,5 zawartych w Dyrektywie CAFE.

Za programy te, polegające głównie na eliminacji niskich źródeł emisji oraz zmniejszenia emisji pyłu ze środków transportu, odpowiedzialne są władze samorządowe. Do roku 2010 przewiduje się także uruchomienie pierwszej linii kolejowej dla samochodów ciężarowych przejeżdżających przez Polskę w tranzycie wschód zachód (tzw. transport intermodalny). Wysokie ceny paliw silnikowych powodują, że obecnie tranzyt kolejowy staje się opłacalny.

CEL: Ochrona wód

Cele średniokresowe do 2016 r.

Do końca 2015 r. Polska powinna zapewnić 75% redukcji całkowitego ładunku azotu i fosforu w ściekach komunalnych kończąc krajowy program budowy oczyszczalni ścieków i sieci kanalizacyjnych dla wszystkich aglomeracji powyżej 2 000 RLM. Osiągnięcie tego celu będzie oznaczało przywrócenie dobrego stanu wód powierzchniowych i podziemnych w całym kraju, a także realizację Bałtyckiego Programu Działań dotyczącego walki z eutrofizacją wód Bałtyku. Naczelnym celem polityki ekologicznej Polski w zakresie ochrony zasobów wodnych jest utrzymanie lub osiągnięcie dobrego stanu wszystkich wód, w tym również zachowanie

i przywracanie ciągłości ekologicznej cieków. Ten długofalowy cel powinien być zrealizowany do 2015 r. tak, jak to przewiduje dla wszystkich krajów Unii Europejskiej Ramowa Dyrektywa Wodna 2000/60/WE, natomiast w polskim prawodawstwie ustawa - Prawo wodne. Cel ten będzie realizowany przez opracowanie dla każdego wydzielonego w Polsce obszaru dorzecza planu gospodarowania wodami oraz programu wodno-środowiskowego kraju. W tych dokumentach planistycznych zawarte będą między innymi informacje na temat działań, które należy podjąć w terminie do końca 2012 r., aby móc osiągnąć zakładane cele środowiskowe. Plany gospodarowania wodami opracowane zostaną do grudnia 2009 r. Dokumenty te, zgodnie z ustawą - Prawo wodne, zatwierdzane są przez Radę Ministrów.

Kierunki działań w latach 2009-2012:

Do końca 2012 r. powinny zostać zrealizowane następujące działania:

- budowa lub modernizacja oczyszczalni ścieków z podwyższonym usuwaniem biogenów dla wszystkich aglomeracji powyżej 15 000 RLM oraz rozbudowa dla nich sieci kanalizacyjnych wspierana dotacjami z Programu Operacyjnego „Infrastruktura i Środowisko” (priorytet I),
- uruchomienie działań zapisanych w planach gospodarowania wodami na obszarach dorzeczy w Polsce oraz w programie wodnośrodowiskowym kraju,
- opracowanie programów działań specjalnych mających na celu ograniczenie zanieczyszczenia powodowanego przez substancje niebezpieczne i priorytetowe pochodzące przede wszystkim ze źródeł przemysłowych,
- realizacja programów działań na obszarach szczególnie narażonych na azotany pochodzenia rolniczego,
- wyposażenie zakładów sektora rolno-spożywczego w wysokosprawne oczyszczalnie ścieków,
- wyposażenie jak największej liczby gospodarstw rolnych w zbiorniki na gnojowicę i płyty obornikowe,
- ustanowienie obszarów ochronnych dla głównych zbiorników wód podziemnych oraz stref ochrony ujęć wód podziemnych,
- rozwój sieci monitoringu jakości wód powierzchniowych i podziemnych,
- ścisła współpraca z państwami leżącymi nad Morzem Bałtyckim w realizacji programu ochrony wód tego morza w ramach Konwencji Helsińskiej,
- wdrożenie do praktyki najbardziej skutecznych i ekonomicznie opłacalnych metod odzysku osadów ściekowych z dużych oczyszczalni ścieków.

CEL: Gospodarka odpadami

Cele średniookresowe do 2016 r.

Celami średniookresowymi w zakresie gospodarki odpadami są:

- utrzymanie tendencji oddzielenia ilości wytwarzanych odpadów od wzrostu gospodarczego kraju (mniej odpadów na jednostkę produktów, mniej opakowań, dłuższe okresy życia produktów itp.),
- znaczne zwiększenie odzysku energii z odpadów komunalnych w sposób bezpieczny dla środowiska,
- zamknięcie wszystkich składowisk, które nie spełniają standardów UE i ich rekultywacja,
- sporządzenie spisu zamkniętych oraz opuszczonych składowisk odpadów wydobywczych, wraz z identyfikacją obiektów wpływających znacząco na środowisko (obowiązek wynikający z dyrektywy 2006/21/WE oraz ustawy z dnia 10 lipca 2008 r. o odpadach wydobywczych (Dz. U. Nr 138, poz. 865),
- eliminacja kierowania na składowiska zużytego sprzętu elektrycznego i elektronicznego oraz zużytych baterii i akumulatorów,
- pełne zorganizowanie krajowego systemu zbierania wraków samochodów i demontaż pojazdów wycofanych z eksploatacji,
- takie zorganizowanie systemu preselekcji sortowania i odzysku odpadów komunalnych, aby na składowiska nie trafiało ich więcej niż 50% w stosunku do odpadów wytworzonych w gospodarstwach domowych.

Kierunki działań w latach 2009-2012:

Aby osiągnąć cele średniookresowe konieczne jest w latach 2009-2012 :

- zorganizowanie banku danych o odpadach (do końca 2009 r.),
- reforma obecnego systemu zbierania i odzysku odpadów komunalnych w gminach, dająca władzom samorządowym znacznie większe uprawnienia w zarządzaniu i kontrolowaniu systemu (do końca 2009 r.),
- zwiększenie stawek opłat za składowanie odpadów zmieszanych biodegradowalnych oraz odpadów, które można poddać procesom odzysku,

- finansowe wspieranie przez fundusze ekologiczne inwestycji dotyczących odzysku i recyklingu odpadów, a także wspieranie wdrożeń nowych technologii w tym zakresie,
- dostosowanie składowisk odpadów do standardów UE (do końca 2009 r.),
- wprowadzenie rozwiązań poprawiających skuteczność systemu recyklingu wyeksploatowanych pojazdów,
- finansowe wspieranie przez fundusze ekologiczne modernizacji technologii prowadzących do zmniejszania ilości odpadów na jednostkę produkcji (technologie małoodpadowe),
- realizacja projektów dotyczących redukcji ilości składowanych odpadów komunalnych i zwiększenia udziału odpadów komunalnych poddawanych odzyskowi i unieszkodliwieniu wspieranych dotacjami Programu Operacyjnego „Infrastruktura i Środowisko”,
- intensyfikacja edukacji ekologicznej promującej minimalizację powstawania odpadów (np. opakowań, toreb foliowych) i ich preselekcję w gospodarstwach domowych,
- wzmocnienie przez Inspekcję Ochrony Środowiska kontroli podmiotów odbierających odpady od wytwórców oraz podmiotów posiadających instalacje do odzyskiwania i unieszkodliwiania odpadów,

Zgodnie z wymaganiami ustawy o odpadach, co cztery lata powinien być sporządzony krajowy plan gospodarki odpadami i w ślad za nim wojewódzkie plany gospodarki odpadami. Plan obecnie obowiązujący został zatwierdzony przez Radę Ministrów w 2006 r., tak więc w 2010 r. konieczne będzie opracowanie nowego, zaktualizowanego planu, zawierającego szczegółowe wytyczne dla reformy systemu gospodarki odpadami w Polsce, aby uzyskać istotny postęp, wymagany przez prawo Unii Europejskiej.

CEL: Oddziaływanie hałasu i pól elektromagnetycznych

Cele średniookresowe do 2016 r.

Celem średniookresowym w zakresie ochrony przed hałasem jest dokonanie wiarygodnej oceny narażenia społeczeństwa na ponadnormatywny hałas i podjęcie kroków do zmniejszenia tego zagrożenia tam, gdzie jest ono największe. Podobny jest też cel działań związanych z zabezpieczeniem społeczeństwa przed nadmiernym oddziaływaniem pól elektromagnetycznych.

Kierunki działań w latach 2009-2012:

Działania zmierzające do ochrony społeczeństwa przed ponadnormatywnym działaniem hałasu należą do kompetencji władz samorządowych. Jest konieczne pilne sporządzenie map akustycznych dla miast powyżej 100 tys. mieszkańców oraz dla dróg krajowych i lotnisk, a także wynikających z nich programów ochrony przed hałasem. W programach tych powinny być zawarte konkretne przedsięwzięcia techniczne i organizacyjne dla zmniejszenia poziomu hałasu tam, gdzie jest on ponadnormatywny. Szczególnie ważna jest likwidacja źródeł hałasu przez tworzenie stref wolnych od transportu, ograniczenie szybkości ruchu, a także budowę ekranów akustycznych. Istotne też jest wykorzystywanie planowania przestrzennego dla rozdzielania potencjalnych źródeł hałasu od terenów mieszkaniowych. Konieczny jest też rozwój systemu monitoringu hałasu.

W zakresie ochrony przed oddziaływaniem pól elektromagnetycznych jest istotne zorganizowanie laboratorium referencyjnego do pomiaru pól w ramach Inspekcji Ochrony Środowiska i szkolenie specjalistów w zakresie ich pomiaru, a także opracowanie w Ministerstwie Środowiska procedur zapewniających bezpieczną lokalizację źródeł pól elektromagnetycznych. Poza tym jest konieczne zobowiązanie operatorów telefonii komórkowej do zgłoszenia organowi ochrony środowiska instalacji stanowiących źródła promieniowania.

CEL: Substancje chemiczne w środowisku

Cele średniokresowe do 2016 r.

Średniokresowym celem polityki ekologicznej w odniesieniu do chemikaliów jest stworzenie efektywnego systemu nadzoru nad substancjami chemicznymi dopuszczonymi na rynek, zgodnego z zasadami Rozporządzenia REACH.

Kierunki działań w latach 2009-2012:

Głównym zadaniem, po przyjęciu przez Sejm ustawy o zmianie ustawy o substancjach i preparatach chemicznych oraz niektórych innych ustaw, będzie przygotowanie aktów wykonawczych do znowelizowanej ustawy w celu pełnej implementacji do polskiego prawa przepisów rozporządzenia REACH i innych aktów wspólnotowych. Kontynuowane będą także programy krajowe dotyczące usuwania

PCB z transformatorów, kondensatorów i innych urządzeń zawierających te związki wraz z dekontaminacją tych urządzeń, usuwanie azbestu, likwidacja mogilników. Konieczne są szkolenia dotyczące odpowiedzialnego stosowania chemikaliów i postępowania z ich odpadami,

wspierane finansowo przez fundusze ekologiczne oraz propagowanie produktów z substancji ulegających biodegradacji (np. torby na zakupy i naczynia jednorazowego użytku). Istotne jest też uczestniczenie w pracach Europejskiej Agencji Chemikaliów oraz ratyfikacja Konwencji Sztokholmskiej w sprawie trwałych zanieczyszczeń organicznych.

2. CELE POLITYKI EKOLOGICZNEJ WOJEWÓDZTWA LUBELSKIEGO

Dokument w wybranych dziedzinach formułuje cele wiodące i operacyjne. Wyrażają one wartości jakie należy osiągnąć w danej dziedzinie oraz zadania, wskazujące potrzeby opracowania programów lub projektów przedsięwzięć. W dziedzinie „ochrona środowiska” za cel wiodący dokument przyjmuje „utrzymanie wysokich walorów środowiska przyrodniczego poprzez konsekwentną realizację ekologicznie zrównoważonego rozwoju”. Cele operacyjne przedstawiają się następująco:

1. wdrożenie zasad ochrony środowiska do wszystkich branżowych programów rozwojowych, a szczególnie do komunikacji, rolnictwa, gospodarki wodnej i energetyki,
2. zapewnienie dostaw czystej wody użytkownikom,
3. zminimalizowanie oddziaływania odpadów na środowisko,
4. minimalizacja oddziaływania zakładów przemysłowych na środowisko przyrodnicze,
5. zwiększenie świadomości ekologicznej,
6. poprawa stanu sanitarnego układów osadniczych,
7. ochrona zasobów naturalnych ekosystemów wodnych,
8. wzrost retencji wodnej,
9. poprawa stanu czystości powietrza atmosferycznego,
10. zwiększenie lesistości województwa,
11. poprawa stanu ekologicznego lasów,
12. ochrona struktury i funkcjonowania ekosystemów naturalnych i półnaturalnych oraz krajobrazowych kompleksów,
13. ochrona różnorodności biologicznej i krajobrazowej regionów,
14. rozwój i doskonalenie funkcjonowania obszarów chronionych,
15. ochrona walorów przestrzeni rolniczej i wypoczynkowej z podkreśleniem ich specyfiki regionalnej i lokalnej,

16. rekultywacja terenów zdegradowanych,
17. rewaloryzacja i rozwój systemów terenów zielonych w miastach i ich otoczeniu,
18. rozwój technicznej infrastruktury ochrony środowiska w układach osadniczych.

VII. CELE GŁÓWNE I SZCZEGÓLNE OBJĘTE PROGRAMEM OCHRONY ŚRODOWISKA DLA POWIATU CHEŁMSKIEGO

We wcześniejszych rozdziałach przeprowadzono analizę stanu środowiska oraz uwarunkowań społeczno - gospodarczych na terenie Powiatu Chełmskiego. Szczegółowo omówiono poszczególne elementy środowiska oraz towarzyszące im zagrożenia.

W celu realizacji przyjętych założeń konieczne jest ustalenie głównych zasad polityki ekologicznej w odniesieniu do poszczególnych elementów środowiska. Wymaga to wyznaczenia:

Obszarów strategicznych (priorytetowych) - priorytetowe kierunki działań, stanowiące podstawę i wytyczające granicę, w ramach, których definiowane są cele i zadania.

Celów ekologicznych - cel po osiągnięciu, którego ma nastąpić poprawa danego elementu środowiska stanowiący ostateczny efekt podejmowanych działań.

Zadań ekologicznych - konkretne przedsięwzięcia prowadzące do realizacji wyznaczonych celów ekologicznych a tym samym kierunków działań obszarów strategicznych.

Działania te mają charakter długookresowy i winny być realizowane aż do osiągnięcia założonego celu. Po określeniu powyższych zagadnień konieczne jest ustalenie harmonogramu (krótko i długo terminowego), prowadzenia działań ekologicznych na terenie powiatu, wraz z ich mechanizmami finansowo-ekonomicznymi. W harmonogramie tym każdemu wyznaczonemu celowi proponuje się konkretne kierunki działań, które mają być realizowane poprzez zadania ekologiczne. Poniżej przedstawiono zaproponowane dla Powiatu Chełmskiego obszary strategiczne, cele i zadania ekologiczne w odniesieniu do konkretnych elementów środowiska. Ich realizacja złoży się na wypełnianie zadań określonych w polityce ekologicznej państwa, co powinno prowadzić do zrównoważonego rozwoju powiatu.

Dla Powiatu Chełmskiego wyznaczono siedem obszarów strategicznych:

OBSZAR STRATEGICZNY I: Jakość i gospodarowanie wodami

OBSZAR STRATEGICZNY II: Jakość powietrza atmosferycznego

OBSZAR STRATEGICZNY III: Ochrona środowiska przyrodniczego i dziedzictwa kulturowego

OBSZAR STRATEGICZNY IV: Ochrona powierzchni ziemi

OBSZAR STRATEGICZNY V: Gospodarka odpadami

OBSZAR STRATEGICZNY VI: Zarządzanie środowiskiem

OBSZAR STRATEGICZNY VII: Edukacja ekologiczna

OBSZAR STRATEGICZNY I: Jakość i gospodarowanie wodami

Zapewnienie odpowiedniej jakości użytkowej wód, racjonalizacja zużycia wody, zwiększenie zasobów w zlewniach oraz ochrona przed powodzią. Zarządzanie zasobami wodnymi jest jednym z podstawowych zagadnień mających wpływ na rozwój regionu i jakość życia na jego obszarze. Osiągnięcie standardów obowiązujących w krajach UE w zakresie jakości wody, będzie wymagać oprócz działań w sferze zarządzania zasobami wodnymi, przede wszystkim realizacji kosztownych inwestycji w zakresie budowy systemów kanalizacji i oczyszczalni ścieków, modernizacji technologii uzdatniania wody do picia, racjonalizacji zużycia wody, retencjonowania wody i ochrony przed powodzią.

Cel 1: Zarządzanie zasobami wodnymi

Zadania ekologiczne prowadzące do realizacji tego kierunku działania to:

- ustanowienie stref ochronnych wokół ujęć wody;
- sukcesywna renowacja istniejącej i rozbudowa nowej sieci wodociągowej i kanalizacyjnej;
- optymalizacja wykorzystania istniejących oczyszczalni ścieków w kierunku spełnienia wymagań obowiązującego prawa oraz dyrektyw UE poprzez: dociążenie, modernizację bądź likwidację obiektów przestarzałych;
- budowa oczyszczalni przyzagrodowych na terenach, gdzie budowa sieci kanalizacji sanitarnej jest nieopłacalna z przyczyn ekonomicznych, bądź technicznych. Wsparcie finansowe dla realizujących oczyszczalnie przyzagrodowe;
- zewidencjonowanie zbiorników bezodpływowych ścieków i wdrożenie zasad gospodarki ściekami dowożonymi;
- przeprowadzenie akcji edukacyjno - informacyjnej propagującej optymalizację zużycia wody przez indywidualnych użytkowników (np. gromadzenie wody deszczowej i wykorzystywanie jej na cele agrarne - do podlewania zieleni);

Cel 2: Ochrona przeciwpożarowa i mała retencja

W ochronie przeciwpowodziowej bardzo ważne jest wprowadzenie kompleksowego systemu ochrony przed powodzią oraz systemu zbiorników retencji wodnej. Ze względu na potencjalne znaczne zagrożenie powodziowe na terenie powiatu chełmskiego, istotne jest podjęcie jak najszybszych działań zmierzających do zwiększenia ochrony przeciwpowodziowej.

Zadania ekologiczne prowadzące do realizacji tego kierunku działania to:

- opracowanie programu przeciwpowodziowego dla Powiatu Chełmskiego z uwzględnieniem zasad działalności odpowiednich służb wojewódzkich i samorządowych poszczególnych gmin powiatu;
- systematyczna kontrola oraz konserwacja wałów i urządzeń wodnych;
- wyznaczenie i ujęcie w planach zagospodarowania przestrzennego terenów zalewowych.

OBSZAR STRATEGICZNY II: Jakość powietrza atmosferycznego

Cel 1: Ograniczenie emisji zanieczyszczeń do powietrza z ciepłownictwa

Tzw. niska emisja zanieczyszczeń powietrza pochodząca z ogrzewnictwa komunalnego stanowi w miastach ok. 50% ogólnej emisji zanieczyszczeń, zaś na terenach wiejskich ok. 80%. Źródłem powstawania zanieczyszczeń jest przede wszystkim wykorzystywane w przestarzałych urządzeniach grzewczych paliwo w postaci niskiej jakości węgla, a także różnego typu materiały odpadowe.

Zadania ekologiczne prowadzące do realizacji tego kierunku działania to:

- promowanie nowych nośników energii ekologicznej pochodzących ze źródeł odnawialnych m.in.: energia słoneczna, wiatrowa, geotermalna i elektrownie wodne,
- poprawa parametrów energetycznych budynków użyteczności publicznej - termorenowacja (dobór otworów drzwiowych i okiennych o niskim współczynniku przenikalności cieplnej, właściwa izolacja termiczna ścian - ocieplenie budynków, lokalizacja nowych obiektów zgodnie z naturalną (cieplejszą), kierunkową orientacją stron świata);
- rozbudowa sieci gazu ziemnego na terenie powiatu,

- w przemyśle – modernizacja technologii oraz instalowanie urządzeń ograniczających emisję, (istnieje możliwość wspólnego ubiegania się Urzędów wraz z Zakładami, o środki finansowe,
- zachęcanie zakładów do samokontroli poprzez wprowadzanie systemów zarządzania środowiskiem (ISO 14000) w obrębie przedsiębiorstwa,
- edukacja ekologiczna społeczeństwa na temat wykorzystania proekologicznych nośników energii i szkodliwości spalania materiałów odpadowych (szczególnie tworzyw sztucznych).

Cel 2: Ograniczenie emisji zanieczyszczeń komunikacyjnych

Ruch drogowy jest istotnym zagrożeniem dla środowiska i zdrowia człowieka. Zwiększające się natężenie ruchu, stan dróg oraz stan techniczny pojazdów stanowią źródło zagrożeń, w tym przyczyniają się do wzrostu emisji zanieczyszczeń do powietrza.

Zadania ekologiczne prowadzące do realizacji tego kierunku działania to:

- bieżąca modernizacja i budowa dróg i ciągów komunikacyjnych, wprowadzanie objazdów, budowa obwodnic,
- modernizacja taboru komunikacji zbiorowej międzymiastowej, wymiana pojazdów na bardziej „ekologiczne” (autobusy lub busy na paliwa ekologiczne, gaz);
- intensyfikacja ruchu rowerowego poprzez likwidację barier technicznych oraz tworzenie ścieżek rowerowych,
- stosowanie stref (pasów) zieleni izolacyjnej wzdłuż ciągów komunikacyjnych (strefy te powinny być komponowane z gatunków o dużej odporności na zanieczyszczenia oraz właściwie pielęgnowane, a ubytki uzupełniane).

Cel 3: Ochrona przed hałasem

Przez teren Powiatu Chełmskiego przebiegają stosunkowo istotne szlaki komunikacyjne, które mają wpływ na pogorszenie klimatu akustycznego na tym obszarze.

Zadania ekologiczne prowadzące do realizacji tego kierunku działania to:

- eliminowanie ruchu tranzytowego z obszarów o gęstej zabudowie np. przez wytyczanie objazdów i budowę obwodnic (Chełm, Rejowiec),
- ograniczanie ruchu samochodowego w obrębie stref o unikalnych walorach przyrodniczych;

- wspieranie inwestycji ograniczających ujemny wpływ hałasu m.in.: budowy ekranów akustycznych, tworzenia pasów zwartej zieleni ochronnej, poprawy izolacji akustycznej budynków (np. wymiana okien),
- integrowanie planów zagospodarowania przestrzennego z problemami zagrożenia hałasem,
- egzekwowanie w zakładach zmian technologicznych w przypadku przekroczeń dopuszczalnego poziomu hałasu (stosowania obudów dźwiękochłonnych, ekranów oraz tłumików akustycznych).

Cel 4: Ochrona przed promieniowaniem elektromagnetycznym

Źródłem promieniowania elektromagnetycznego są stacje radiowe, telewizyjne i telefonii komórkowej, medyczne urządzenia diagnostyczne i terapeutyczne, urządzenia przemysłowe i gospodarstwa domowego oraz systemy przesyłowe energii elektrycznej.

Z punktu widzenia ochrony środowiska istotne znaczenie mają urządzenia radiokomunikacji rozszewczej: stacje nadawcze radiowe i telewizyjne oraz telefonii komórkowej. Emitują one do środowiska fale elektromagnetyczne wysokiej częstotliwości w postaci radiofal o częstotliwości od 0,1 – 300 MHz i mikrofal od 300 do 300 000 MHz.

Zadania ekologiczne prowadzące do realizacji tego kierunku działania to:

- przestrzeganie zapisów na temat obszarów chronionych, zawartych w ocenach oddziaływania na środowisko nowych i istniejących instalacji;
- kontrola wprowadzania do środowiska nowych urządzeń emitujących promieniowanie elektromagnetyczne.

OBSZAR STRATEGICZNY III: Ochrona środowiska przyrodniczego i dziedzictwa kulturowego

Cel 1: Ochrona i rozwój obszarów chronionych

Rozwój gospodarczy powiatu pociąga za sobą niebezpieczeństwo degradacji obszarów i obiektów cennych przyrodniczo, z tego względu ważne jest połączenie systemu rozwoju obszarów cennych przyrodniczo z rozwojem społeczno gospodarczym.

Zadania ekologiczne prowadzące do realizacji tego kierunku działania to:

- opracowanie planów ochrony obszarów chronionych na terenie powiatu,

- wspieranie gmin w ustanawianiu użytków ekologicznych i zespołów przyrodniczo-krajobrazowych,,
- współpraca w ochronie przyrody z sąsiadującymi powiatami (Poleski Park Narodowy, Strzelecki Park Krajobrazowy),
- współpraca w tworzeniu nowych obszarów chronionych zgodnie z koncepcją sieci ekologicznej NATURA 2000,
- uwzględnienie w planach zagospodarowania przestrzennego selektywnego dostępu do terenów wyjątkowo cennych przyrodniczo.

Cel 2: Ochrona gatunkowa roślin i zwierząt

Celem ochrony gatunkowej jest zabezpieczenie dziko występujących gatunków zwierząt szczególnie rzadkich i zagrożonych wyginięciem oraz zachowanie różnorodności gatunkowej.

Zadania ekologiczne prowadzące do realizacji tego kierunku działania to:

- przeprowadzenie inwentaryzacji przyrodniczej, celem wskazania cennych przyrodniczo siedlisk, które należy wyłączyć np. z zalesiania;
- opracowania planów ochrony siedlisk gatunków, które są zagrożone;
- określenie potrzeb w zakresie reintrodukcji roślin i zwierząt.

Cel 3: Ochrona lasów

Istniejące na terenie powiatu duże obszary leśne wymuszają podjęcie zdecydowanych działań ochronnych istniejących zasobów w celu zachowania ich funkcji (przyrodniczej, społecznej i gospodarczej).

Zadania ekologiczne prowadzące do realizacji tego kierunku działania to:

- prowadzenie zalesiania równoległe z działaniami prowadzącymi do zróżnicowania struktury gatunkowej lasów i poprawy struktury wiekowej drzewostanów;
- prowadzenie stałego monitoringu środowiska leśnego w celu przeciwdziałania stanom niepożądanym (pożary, choroby, szkodniki);
- szkolenie prywatnych właścicieli lasów na temat prawidłowych zasad gospodarki leśnej,
- opracowanie programu udostępnienia i zagospodarowania lasów do celów rozwoju turystyki, wypoczynku i edukacji ekologicznej.

OBSZAR STRATEGICZNY IV: Ochrona powierzchni ziemi

Cel 1: Ochrona gleb użytkowanych rolniczo

Biorąc pod uwagę klasyfikację bonitacyjną gleb na terenie miasta i gminy, ich odczyn pH i stan zanieczyszczenia metalami ciężkimi, należy dążyć do racjonalnego wykorzystania tych gleb oraz zapewnienia im właściwej ochrony.

Zadania ekologiczne prowadzące do realizacji tego kierunku działania to:

- zaktualizowanie i poszerzenie tematyki map glebowo - rolniczych, co będzie stanowiło podstawę w zakresie określenia potrzeb wapnowania i nawożenia gleb, walki z erozją i sposobu zagospodarowania terenu;
- podnoszenie jakości i struktury gleb poprzez wykorzystanie kompostu;
- ochrona i wprowadzenie zadrzewień i zakrzewień śródpolnych i przydrożnych spełniających rolę przeciwoerozyjną;
- upowszechnianie zasad dobrej praktyki rolniczej;

Cel 2: Inwentaryzacja zasobów kopalin

Ochrona zasobów złóż powinna odbywać się poprzez ich racjonalne wykorzystywanie i oszczędne gospodarowanie oraz właściwą rekultywację wyrobisk poeksploatacyjnych

Zadania ekologiczne prowadzące do realizacji tego kierunku działania to:

- ochrona zasobów kopalin powiatu,
- racjonalne wykorzystanie zasobów kopalin,
- rekultywacja wyrobisk poeksploatacyjnych.

OBSZAR STRATEGICZNY V: Gospodarka odpadami

Zagadnienia związane z gospodarką odpadami zostały szczegółowo opisane w aktualizacji Planu Gospodarki odpadami dla Powiatu Chełmskiego na lata 2009- 2012.

OBSZAR STRATEGICZNY VI: Zarządzanie środowiskiem

Cel 1: Integracja aspektów środowiskowych z planowaniem przestrzennym

Ze względu na gęstnienie sieci infrastruktury w krajobrazie oraz potencjalny rozwój gospodarczy na terenie powiatu należy zadbać o uwzględnienie w planach zagospodarowania przestrzennego oraz studiach uwarunkowań i kierunków zagospodarowania, wniosków wynikających z istniejącej lub planowanej lokalizacji terenów chronionych wraz z ich otulinami (rezerваты przyrody, parki krajobrazowe, obszary chronionego krajobrazu).

Zadania ekologiczne prowadzące do realizacji tego kierunku działania to:

- uwzględnienie w planach zagospodarowania przestrzennego wymagań ochrony środowiska o gospodarki wodnej;
- wprowadzenie odpowiednich procedur lokalizacyjnych chroniących tereny cenne przyrodniczo przed przeinwestowaniem;
- przeprowadzanie strategicznej oceny oddziaływania na środowisko już na etapie studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego.

Cel 2: Odpowiedzialność za szkody w środowisku

Zadania ekologiczne prowadzące do realizacji tego kierunku działania to:

- wzmocnienie służb ochrony środowiska,
- stworzenie bazy danych o szkodach w środowisku i działaniach naprawczych,
- rekultywacja terenów zanieczyszczonych,
- prowadzenie szkoleń na temat odpowiedzialności sprawcy za szkody w środowisku dla pracowników administracji, sądownictwa oraz podmiotów gospodarczych.

Cel 3: Przeciwdziałanie poważnym awariom

Zadania ekologiczne prowadzące do realizacji tego kierunku działania to:

- kontrola przewozów substancji niebezpiecznych,
- wyznaczenie optymalnych tras przewozu substancji niebezpiecznych,
- budowa stanowisk postojowych i parkingów dla pojazdów przewożących substancje niebezpieczne.

OBSZAR STRATEGICZNY VII: Edukacja ekologiczna

W Polityce Ekologicznej Państwa oraz w Narodowej Strategii Edukacji Ekologicznej wskazano na potrzebę współpracy instytucji publicznych z pozarządowymi organizacjami ekologicznymi, zarówno w zakresie działań edukacyjnych jak w procedurach konsultowania ważnych dla środowiska przedsięwzięć i decyzji. Wskazuje się przy tym nie tylko na edukację młodego pokolenia, ale także dorosłych. Działania edukacyjne powinny być prowadzone zarówno w formalnym systemie kształcenia, jak i w nieformalnym.

Cel 1: Edukacja w formalnym systemie kształcenia

Obowiązkiem edukacji objęte są dzieci i młodzież we wszystkich szczeblach kształcenia. Szczególnie ważnym elementem edukacji ekologicznej jest wprowadzenie do programów szkolnych zagadnień z najistotniejszych w kontekście uwarunkowań lokalnych dla miasta i gminy. Zadanie edukacji ekologicznej nie sprowadza się tylko do kształtowania postawy odpowiedzialności za stan środowiska, ale obejmuje także przygotowanie uczniów do rozwiązywania konkretnych, praktycznych problemów środowiskowych. To oznacza, że zajęcia muszą być prowadzone metodami aktywizującymi, z szerokim wykorzystaniem obserwacji terenowych.

Zadania ekologiczne prowadzące do realizacji tego kierunku działania to:

- wsparcie placówek oświatowych przez władze samorządowe;
- tworzenie i realizacja programów edukacji ekologicznej.

Cel 2: Edukacja w nieformalnym systemie kształcenia

Dla zapewnienia szerokiego udziału społeczeństwa w realizacji postulatu zrównoważonego rozwoju, w tym podejmowaniu istotnych decyzji dla środowiska, niezbędne jest objęcie edukacją także dorosłych. Oprócz „oczywistych” zagadnień (gospodarka odpadami, poszanowanie przyrody, oszczędność wody, energii itp.) nie może zabraknąć edukacji na temat procedur społecznego udziału w podejmowaniu decyzji. Ogromny wpływ na kształtowanie świadomości ekologicznej społeczeństwa mają media (telewizja, radio, prasa, Internet). Coraz większe znaczenie mają programy publicystyczne, filmy popularnonaukowe o tematyce środowiskowej oraz reklamy promujące działania przyjazne środowisku. Współpraca w zakresie

propagowania edukacji ekologicznej przez media może być realizowana we współpracy z innymi gminami i powiatami.

Zadania ekologiczne prowadzące do realizacji tego kierunku działania to:

- prowadzenie przez władze działań (imprezy, konkursy) propagujących postawy proekologiczne mieszkańców miasta i gmin;
- rozwój coraz atrakcyjniejszych form informowania mieszkańców o zasadach dostępu do informacji o środowisku i formach społecznego udziału w procesach decyzyjnych;
- popularyzacja walorów przyrodniczych i problemów środowiskowych (w tym działalność inwestycyjna);
- rozwój form współpracy władz Powiatu z organizacjami pozarządowymi i innymi podmiotami zewnętrznymi prowadzącymi działalność szkoleniową;
- rozwój sieci przyrodniczych ścieżek edukacyjnych.

VIII. HARMONOGRAM RZECZOWO – FINANSOWY REALIZACJI PROGRAMU

PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA DLA POWIATU CHEŁMSKIEGO

Obszar strategiczny I: Jakość i gospodarowanie wodami

Cel	Zadania	Charakter	Jednostka realizująca	Finanse	Planowane koszty realizacji*	Harmonogram realizacji								
						2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	
Zarządzanie zasobami wodnymi	Ustanowienie stref ochronnych wokół ujęć wody nieobjętych ochroną prawną;	K	Gminy, RZGW	Środki własne jednostek realizujących	b. d.									
	Sukcesywna renowacja istniejącej i rozbudowa nowej sieci wodociągowej i kanalizacyjnej;	K	Gminy	Środki własne jednostek realizujących, dotacje	10 000 000									
	Optymalizacja wykorzystania istniejących oczyszczalni ścieków w kierunku spełnienia wymagań obowiązującego prawa oraz dyrektyw UE;	K	Gminy	Środki własne jednostek realizujących, dotacje, kredyty	b. d.									
	Budowa oczyszczalni przyzgodowych na terenach, gdzie budowa sieci kanalizacji sanitarnej jest nieopłacalna z przyczyn ekonomicznych, bądź technicznych;	K	Prywatni właściciele, Gminy	Środki własne jednostek realizujących, dotacje, kredyty	1 000 000									
	Zewidencjonowanie zbiorników bezodpływowych ścieków i wdrożenie zasad gospodarki ściekami dowożonymi,	K	Gminy	Środki własne jednostek realizujących	30 000									
	Przeprowadzenie akcji edukacyjno - informacyjnej propagującej optymalizację zużycia wody przez indywidualnych użytkowników;	S/K	Starostwo, Gminy, placówki oświatowe, organizacje pozarządowe	Środki własne jednostek realizujących, dotacje	15 000									
	Systematyczna kontrola oraz konserwacja wiatów i urządzeń wodnych;	K	RZGW, Gminy,	Środki własne jednostek	b. d.									
	WZMIUW													

PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA DLA POWIATU CHEŁMSKIEGO

			realizujących															
		K	RZGW, Gminy, WZMIUW	Środki własne jednostek realizujących	b. d.													
		K	RZGW, Gminy	Środki własne jednostek realizujących	-													

S – samodzielny, K – koordynowany

* – obliczenia własne

Obszar strategiczny II: Jakość powietrza atmosferycznego

Cel	Zadania	Charakter	Jednostka realizująca	Źródła finansowania	Planowane koszty realizacji*	Harmonogram realizacji													
						2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016						
Ograniczenie emisji zanieczyszczeń do z ciepłownictwa	Promowanie nowych nośników energii ekologicznej pochodzących ze źródeł odnawialnych;	S/K	Starostwo, Gminy, organizacje pozarządowe, placówki oświatowe	Środki własne jednostek realizujących, dotacje	10 000														
	Poprawa parametrów energetycznych budynków użyteczności publicznej;	S/K	Starostwo, Gminy	Środki własne jednostek realizujących, dotacje	b. d.														
	Rozbudowa sieci gazu ziemnego na terenie powiatu;	K	Gminy	Środki własne jednostek realizujących, dotacje	b. d.														
	W przemyśle modernizacja technologii oraz instalowanie urządzeń ograniczających emisję;	K	Podmioty gospodarcze	Środki własne jednostek realizujących, dotacje	b. d.														

PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA DLA POWIATU CHEŁMSKIEGO

	Zachęcanie zakładów do samokontroli poprzez wprowadzanie systemów zarządzania środowiskiem (ISO 14000) w obrębie przedsiębiorstwa;	S/K	Starostwo Powiatowe, Gminy, organizacje pozarządowe	Środki własne jednostek realizujących, dotacje	5 000														
	Edukacja ekologiczna społeczeństwa na temat wykorzystania proekologicznych nośników energii i szkliwości spalania materiałów odpadowych (szczególnie tworzyw sztucznych);	S/K	Starostwo, Gminy, placówki oświatowe, organizacje pozarządowe	Środki własne jednostek realizujących, dotacje	5 000														
Ograniczenie emisji zanieczyszczeń komunikacyjnych	Bieżąca modernizacja i budowa dróg i ciągów komunikacyjnych, budowa obwodnic;	S/K	Starostwo, Gminy, Zarządy dróg	Środki własne jednostek realizujących, dotacje	b. d.														
	Modernizacja taboru komunikacji zbiorowej międzymiastowej, wymiana pojazdów na bardziej „ekologiczne”	K	Gminy, firmy transportowe	Środki własne jednostek realizujących, dotacje	b. d.														
Ochrona przed hałasem	Intensyfikacja ruchu rowerowego poprzez likwidację barier technicznych oraz tworzenie ścieżek rowerowych;	S/K	Zarząd Gminny Dróg	Środki własne jednostek realizujących, dotacje	100 000														
	Stosowanie stref (pasów) zieleni izolacyjnej wzdłuż ciągów komunikacyjnych	K	Gminy, Zarządy Dróg	Środki własne jednostek realizujących	50 000														
	Eliminowanie ruchu tranzytowego z obszarów o gęstej zabudowie np. przez wytyczanie objazdów i budowę obwodnic (Chełm, Rejowiec);	K	Gminy, Zarządy Dróg	Środki własne jednostek realizujących, dotacje	b. d.														
	Ograniczanie ruchu samochodowego w obrębie stref o unikalnych walorach przyrodniczych;	K	Gminy, Zarządy Dróg	Środki własne jednostek realizujących, dotacje	-														
	Integrowanie planów zagospodarowania przestrzennego z problemami zagrożenia hałasem,	K	Gminy	-	-														

PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA DLA POWIATU CHEŁMSKIEGO

Ochrona przed elektromagnetycznymi polem	Przestrzeganie zapisów na temat obszarów chronionych, zawartych w ocenach oddziaływania na środowisko nowych i istniejących instalacji;	K	Gminy	-	-								
	Kontrola wprowadzania do środowiska nowych urządzeń emitujących promieniowanie elektromagnetyczne.	K	Gminy	-	-								

S – samodzielny, K – koordynowane

* – obliczenia własne

Obszar strategiczny III. Ochrona środowiska przyrodniczego i dziedzictwa kulturowego

Cel	Zadania	Charakter	Jednostka realizująca	Źródła finansowania	Planowane koszty realizacji*	Harmonogram realizacji								
						2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	
Ochrona i rozwój obszarów chronionych	Opracowanie planów ochrony obszarów chronionych na terenie powiatu;	S/K	administracja obszarów chronionych, Nadleśnictwa	Środki własne jednostek realizujących	10 000									
	Wspieranie gmin w ustanawianiu użytków ekologicznych i zespołów przyrodniczo-krajobrazowych;	S	Starostwo Powiatowe	Środki własne jednostek realizujących	-									
	Współpraca w tworzeniu nowych obszarów chronionych zgodnie z koncepcją sieci ekologicznej NATURA 2000;	S/K	Starostwo Powiatowe, Gminy	Środki własne jednostek realizujących, dotacje	-									
	Uwzględnienie w planach zagospodarowania przestrzennego selektywnego dostępu do terenów wyjątkowo cennych przyrodniczo;	S	Gminy	-	-									

PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA DLA POWIATU CHEŁMSKIEGO

Ochrona roślin i zwierząt																				
Przeprowadzenie inwentaryzacji przyrodniczej	K	Gminy, administracja obszarów chronionych	Środki własne jednostek realizujących,	10 000																
Opracowania planów ochrony siedlisk gatunków, które są zagrożone;	K	RDOŚ, Nadleśnictwa	Środki własne jednostek realizujących, dotacje	10 000																
Prowadzenie zalesiania równoległe z działaniami prowadzającymi do różnicowania struktury gatunkowej lasów i poprawy struktury wiekowej drzewostanów;	K	Nadleśnictwa, prywatni właściciele lasów	Środki własne jednostek realizujących, dotacje	b.d.																
Prowadzenie stałego monitoringu środowiska;	K	Gminy, WIOŚ	Środki własne jednostek realizujących	b.d.																
Szkolenie właścicieli lasów w kwestii prawidłowych zasad gospodarki leśnej;	K	Nadleśnictwa, starostwo	Środki własne jednostek realizujących, dotacje	-																
Opracowanie programu udostępnienia i zagospodarowania lasów do celów rozwoju turystyki, wypoczynku i edukacji ekologicznej;	K	Nadleśnictwa Gminy	Środki własne jednostek realizujących, dotacje	10 000																

S – samodzielny, K – koordynowany

* – obliczenia własne

PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA DLA POWIATU CHEŁMSKIEGO

Obszar strategiczny IV. Ochrona powierzchni ziemi

Cel	Zadania	Charakter	Jednostka realizująca	Źródła finansowania	Planowane koszty realizacji*	Harmonogram realizacji								
						2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	
Ochrona gleb użytkowanych rolniczo	Zaktualizowanie i poszerzenie tematyki map glebowo - rolniczych, co będzie stanowiło podstawę w zakresie określenia potrzeb wapnowania i nawożenia gleb, walki z erozją i sposobu zagospodarowania terenu	S	Wojewódzki Ośrodek Doradztwa Rolniczego	Środki własne jednostek realizujących, dotacje	50 000									
	Podnoszenie jakości i struktury gleb poprzez wykorzystanie kompostu	K	Gminy, użytkownicy gruntów	Środki własne jednostek realizujących	-									
	Ochrona i wprowadzenie zadrzewień i zakrzewień śródpolnych i przydrożnych spełniających rolę przeciwieryzjną	K	Gminy	Środki własne jednostek realizujących	b.d.									
Inwentaryzacja zasobów kopalin	Upowszechnianie zasad Dobrej Praktyki Rolniczej	K	Wojewódzki Ośrodek Doradztwa Rolniczego	-	-									
	Ochrona zasobów kopalin	S/K	Starostwo, Gminy	Środki własne jednostek realizujących, dotacje	-									
	Racjonalne wykorzystanie zasobów kopalin	K	Gminy, podmioty gospodarcze	Środki własne jednostek realizujących	-									
	Rekultywacja wyrobisk poeksploatacyjnych	K	Starostwo, podmioty gospodarcze	Środki własne jednostek realizujących, dotacje	b.d.									

S – samodzielny, K – koordynowany

* – obliczenia własne

PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA DLA POWIATU CHEŁMSKIEGO

Obszar strategiczny V. Kierunki działań systemowych

Cel	Zadania	Charakter	Jednostka realizująca	Źródła finansowania	Planowane koszty realizacji*	Harmonogram realizacji								
						2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	
Integracja aspektów środow. z planowaniem przestrzennym	Uwzględnienie w planach zagospodarowania przestrzennego wymagań ochrony środowiska i gospodarki wodnej	K	Gminy	-	-									
	Przeprowadzenie strategicznej oceny oddziaływania na środowisko już na etapie studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego	SIK	Starostwo, Gminy, RDOŚ, Wojewódzki Inspektor Sanitarny	Środki własne jednostek realizujących	-									
Odpowiedzialność za środowisko	Wzmocnienie egzekwowania przepisów ochrony środowiska	S	RDOŚ, Gminy, WIOŚ	Środki własne jednostek realizujących	-									
	Stworzenie bazy danych o szkodach w środowisku i działaniach naprawczych	K	Starostwo, Gminy	Środki własne jednostek realizujących, dotacje	b.d.									
	Prowadzenie szkoleń na temat odpowiedzialności sprawcy za szkody w środowisku dla pracowników administracji, sądownictwa oraz podmiotów gospodarczych	K	RDOŚ	Środki własne jednostek realizujących, dotacje	10 000									
Poważne awarie	Kontrola przewozów substancji niebezpiecznych,	S	Policja, WIOŚ, Inspekcja Transportu Drogowego, podmioty gospodarcze	Środki własne jednostek realizujących,	-									
	Wyznaczenie optymalnych tras przewozu substancji niebezpiecznych,	K	Gminy, podmioty gospodarcze, zarządcy dróg	Środki własne jednostek realizujących,	-									

S – samodzielny, K – koordynowany

PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA DLA POWIATU CHEŁMSKIEGO

* – obliczenia własne

Obszar strategiczny VI. Edukacja ekologiczna

Cel	Zadania	Charakter	Jednostka realizująca	Źródła finansowania	Planowane koszty realizacji*	Harmonogram realizacji								
						2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	
Formalny system kształcenia	Wsparcie placówek oświatowych przez władze samorządowe;	S	Starostwo, Gminy	Środki własne realizujących	-									
	Tworzenie i realizacja programów edukacji ekologicznej.	K	Gminy, placówki oświatowe, organizacje pozarządowe	Środki własne realizujących	-									
	Prowadzenie przez władze działań (imprezy, konkursy) propagujących postawy proekologiczne mieszkańców miasta;	S/K	Starostwo, Gminy	Środki własne realizujących, dotacje	20 000									
Nieformalny system kształcenia	Rozwój coraz atrakcyjniejszych form informowania mieszkańców o zasadach dostępu do informacji o środowisku i formach społecznego udziału w procesach decyzyjnych;	S/K	Starostwo, Gminy	Środki własne realizujących	-									
	Popularyzacja walorów przyrodniczych i problemów środowiskowych (w tym działalność inwestycyjna);	S/K	Starostwo, Gminy	Środki własne realizujących, dotacje	10 000									
	Rozwój form współpracy władz z organizacjami pozarządowymi i innymi podmiotami zewnętrznymi prowadzącymi działalność szkoleniową;	S/K	Starostwo, Gminy, placówki oświatowe	Środki własne realizujących	-									
	Rozwój sieci przyrodniczych ścieżek edukacyjnych.	K	Gminy, placówki oświatowe	Środki własne realizujących	20 000									

S – samodzielny, K – koordynowany

* – obliczenia własne

IX. NARZĘDZIA I INSTRUMENTY REALIZACJI PROGRAMU

1. NARZĘDZIA I INSTRUMENTY PROGRAMOWO- PLANISTYCZNE

- oceny oddziaływania na środowisko projektów miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego stanowią istotny materiał umożliwiający uzgodnienie planu miejscowego;
- oceny oddziaływania na środowisko przedsięwzięć inwestycyjnych realizowane w ramach procedury zmierzającej do wydania decyzji o warunkach zabudowy, pozwolenia na budowę, koncesji na poszukiwanie i wydobywanie kopalin, pozwolenia wodno – prawnego, o warunkach prowadzenia robót regulacyjnych wód i melioracyjnych, zatwierdzającej projekt scalania i podziału gruntów, o zmianie lasu na użytek rolny;

2. NARZĘDZIA I INSTRUMENTY REGALMENTUJĄCE MOŻLIWOŚCI KORZYSTANIA ZE ŚRODOWISKA

- pozwolenia i decyzje administracyjne w zakresie emisji do środowiska: pozwolenia zintegrowane, wodno-prawne, na wytwarzanie, zbiórkę i recykling odpadów, emisję gazów i pyłów do powietrza, zobowiązujące do prowadzenia pomiarów emisji;
- zgłoszenia instalacji nie wymagających pozwoleń dokonywane przez zakłady je eksploatujące;
- przeglądy ekologiczne dokonywane w razie stwierdzenia okoliczności wskazujących na możliwość negatywnego oddziaływania instalacji na środowisko;
- instrukcje eksploatacji obiektów związanych z gospodarką odpadami;
- wymagania kwalifikacyjne stawiane eksploatującym obiektom gospodarki odpadami;
- strefy ochrony bezpośredniej i pośredniej ujęć wody;
- obszary ograniczonego użytkowania terenu;
- ograniczenia lub zakazanie użytkowania niektórych jednostek pływających na wodach stojących.

3. NARZĘDZIA I INSTRUMENTY FINANSOWE

- wprowadzanie gazów lub pyłów do powietrza, wprowadzanie ścieków do wód lub do ziemi, pobór wód, składowanie odpadów, opłaty za korzystanie ze środowiska; ponadto na podstawie ustawy o ochronie przyrody uiszczane są opłaty za wycinkę drzew i krzewów, a na podstawie Prawa geologicznego opłaty za wydobycie kopalin;
- opłaty podwyższone za korzystanie ze środowiska uiszczają podmioty korzystające z niego bez uzyskania wymaganego pozwolenia;
- wsparcie finansowe przedsięwzięć związanych z ochroną środowiska w drodze udzielania niskooprocentowanych pożyczek, dopłat do oprocentowania kredytów i pożyczek, udzielania dotacji, wnoszenia udziałów do spółek, nabywania obligacji, akcji i udziałów przez fundusze ochrony środowiska, oraz wsparcie finansowe przez Ekofundusz dysponujący pieniędzmi z ekokonwersji, fundusze Unii Europejskiej (szerzej o nich w dalszym rozdziale), budżet samorządu województwa;
- system materialnych zachęt (ustawa Prawo ochrony środowiska przewiduje zróżnicowane stawki podatków i innych danin publicznych służące celom ochrony środowiska) dla przedsiębiorców podejmujących się wprowadzania prośrodowiskowych systemów zarządzania procesami produkcji i usługami, zgodnie z ogólnymi i europejskimi wymogami w tym zakresie, wyrażonymi m.in. w standardach ISO 14000, EMAS, programach czystej produkcji.

4. NARZĘDZIA I INSTRUMENTY KARNE I ADMINISTRACYJNE

- odpowiedzialność cywilna za szkody spowodowane oddziaływaniem na środowisko uregulowana jest także w Kodeksie Cywilnym; pozwala on każdemu, komu przez bezprawne oddziaływanie na środowisko zagraża lub została wyrządzona szkoda, żądać jej naprawienia lub zaprzestania działalności; jeżeli naruszenie dotyczy środowiska jako dobra wspólnego,
- odpowiedzialność karna za szkody wyrządzone środowisku zagrożona jest karą grzywny lub ograniczenia wolności w wypadku wprowadzania do obrotu substancji stwarzających szczególne zagrożenie, eksploatacji bez pozwolenia instalacji lub lekceważenia przepisów przez prowadzącego zakład o dużym ryzyku,
- odpowiedzialność administracyjna sprowadza się do możliwości nałożenia na podmiot korzystający ze środowiska i oddziałujący na niego negatywnie, obowiązku ograniczenia negatywnego wpływu i przywrócenia właściwego stanu środowiska;

- Administracyjne kary pieniężne są ponoszone za przekroczenie lub naruszenie warunków korzystania ze środowiska.

5. UPOWSZECHNIANIE INFORMACJI O ŚRODOWISKU

Zgodnie z ustawą Prawo ochrony środowiska oraz Ustawą o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko organy administracji są obowiązane udostępniać każdemu informacje o środowisku i jego ochronie, znajdujące się w ich posiadaniu.

Starostwo Powiatowe powinno maksymalnie wykorzystywać nowoczesne środki komunikowania się ze społecznością lokalną. W pierwszej kolejności rozszerzony zostanie zakres informacji dostępny na stronach internetowych Starostwa o dane dotyczące oceny stanu środowiska w powiecie i informacje na temat realizacji niniejszego programu. Wstępem będzie umieszczenie Programu na stronie internetowej, po jego przyjęciu Uchwałą Rady Powiatu.

Istotną rolę będą pełniły pozarządowe organizacje ekologiczne prowadzące działalność informacyjną lub konsultacyjną dla społeczeństwa. Intensyfikowane będą działania wynikające z „Narodowej strategii edukacji ekologicznej” oraz jej programu wykonawczego.

6. DZIAŁALNOŚĆ KONTROLNA

Możliwość skutecznego korzystania z instrumentów administracyjnych wiąże się z podejmowaniem czynności kontrolnych. W przypadku Powiatu Chełmskiego konieczna jest dobra współpraca z Wojewódzkim Inspektoratem Ochrony Środowiska w Lublinie w celu systematycznej kontroli przestrzegania przez podmioty prowadzące działalność gospodarczą zapisów zawartych w pozwoleniach na emisję i pozwoleń zintegrowanych (IPPC).

IX. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA

1. FUNDUSZE OCHRONY ŚRODOWISKA I GOSPODARKI WODNEJ

Zasady funkcjonowania narodowego, wojewódzkich, powiatowych oraz gminnych funduszy ochrony środowiska i gospodarki wodnej określa ustawa z dnia 27 kwietnia 2002 r. – Prawo ochrony środowiska (Dz.U. Nr 62, poz. 627 z kolejnymi zmianami). Zasadniczym celem funkcjonowania funduszy jest wspieranie przedsięwzięć podejmowanych dla poprawy stanu środowiska w Polsce. Główne kierunki jego działania określa III Polityka Ekologiczna Państwa, natomiast, co roku aktualizowane są cele szczegółowe.

1.1. NARODOWY FUNDUSZ OCHRONY ŚRODOWISKA I GOSPODARKI WODNEJ

Celem działalności Funduszu jest finansowe wspieranie inwestycji ekologicznych o znaczeniu i zasięgu ogólnopolskim i ponadregionalnym oraz zadań lokalnych, istotnych z punktu widzenia potrzeb środowiska. Dofinansowaniem objęte są przedsięwzięcia o znaczeniu priorytetowym z punktu widzenia Polityki Ekologicznej Państwa oraz zobowiązań międzynarodowych Polski, a także przedsięwzięcia ujęte w listach priorytetów wojewódzkich funduszy ochrony środowiska i gospodarki wodnej. W dziedzinie ochrony powierzchni ziemi, obejmującej ochronę środowiska przed odpadami, za priorytetowe kierunki inwestowania uznane są:

- rozwój i wdrażanie technologii zapobiegających powstawaniu odpadów oraz zapewniających ich minimalizację w procesach produkcji,
- kompleksowe zagospodarowanie odpadów komunalnych i przemysłowych,
- rekultywacja terenów zdegradowanych,
- oszczędzanie surowców i energii,

co w szczególności odnosi się do przedsięwzięć ujętych w programach:

- likwidacji uciążliwości starych składowisk odpadów niebezpiecznych,
- unieszkodliwiania odpadów powstających w związku z transportem samochodowym (autozłom, płyny eksploatacyjne, akumulatory, ogumienie, tworzywa sztuczne), oraz zbiórki i wykorzystania olejów przerepracowanych,
- przeciwdziałania powstawaniu odpadów przemysłowych i odpadów niebezpiecznych,

- realizacja międzygminnych i regionalnych programów zagospodarowania odpadów komunalnych (w tym budowa zakładów przetwarzania odpadów oraz wspomaganie systemów zagospodarowywania osadów ściekowych).

1.2. WOJEWÓDZKI FUNDUSZ OCHRONY ŚRODOWISKA I GOSPODARKI WODNEJ

Zasadniczym celem funkcjonowania wojewódzkich funduszy ochrony środowiska i gospodarki wodnej jest wspomaganie działalności w dziedzinie ochrony środowiska i gospodarki wodnej o znaczeniu i zasięgu regionalnym (wojewódzkim). Zakres działalności, na którą mogą być przeznaczone środki z wojewódzkich funduszy określa ustawa Prawo Ochrony Środowiska. Obejmuje on między innymi:

- realizację przedsięwzięć związanych z gospodarką odpadami,
- realizację przedsięwzięć związanych z ochroną powierzchni ziemi,
- zapobieganie lub usuwanie skutków zanieczyszczenia środowiska, w przypadku, gdy nie można ustalić podmiotu za nie odpowiedzialnego,
- realizację zadań służących ochronie środowiska i gospodarce wodnej, wynikających z zasady zrównoważonego rozwoju, ustalonych w planach działalności wojewódzkich funduszy, w tym realizacji programów ochrony środowiska.

W Funduszu obowiązują następujące formy dofinansowania:

- pożyczki,
- dotacje,
- dopłaty do kredytów bankowych.

Dominującą formą pomocy finansowej ze środków Funduszu są oprocentowane pożyczki udzielane na preferencyjnych warunkach. Istnieją możliwości częściowego umorzenia udzielonych pożyczek.

Dotacje mogą być udzielane na proekologiczne zadania inwestycyjne i modernizacyjne realizowane przez jednostki sfery budżetowej, jednostki samorządów i inne jednostki organizacyjne prowadzące działalność w zakresie ochrony zdrowia, profilaktyki zdrowotnej, pomocy społecznej, oświaty i kultury.

1.3. POWIATOWY FUNDUSZ OCHRONY ŚRODOWISKA I GOSPODARKI WODNEJ

Środki gromadzone w gminnych funduszach są generalnie przeznaczone na wspomaganie ustalonych przez radę gminy przedsięwzięć ochrony środowiska i gospodarki wodnej, w tym związanych z ochroną powierzchni ziemi. Cele wydatkowania wymienionych środków określa ustawa Prawo ochrony środowiska, a sposób dysponowania - ustawa o finansach publicznych.

1.4. GMINNE FUNDUSZE OCHRONY ŚRODOWISKA I GOSPODARKI WODNEJ

Środki gminnych funduszy przeznaczone są na wspomaganie zadań określonych w Ustawie z dnia 27 kwietnia 2001 roku Prawo ochrony środowiska (Dz.U., Nr 25, poz. 150, z późn. zm.). Pomoc finansowa odbywa się w formie dotacji.

2. FUNDACJA EKO – FUNDUSZ (działalność do 11.2010 r.)

Zadaniem Fundacji jest dofinansowanie przedsięwzięć w dziedzinie ochrony środowiska, mających istotne znaczenie w skali kraju lub regionu, a uznanych za priorytetowe przez społeczność międzynarodową. Za cel przyjęto także ułatwienie transferu na polski rynek najlepszych technologii z krajów-donatorów oraz stymulowanie rozwoju polskiego przemysłu ochrony środowiska. W statucie EkoFunduszu jako priorytetowe uznano pięć dziedzin ochrony środowiska, a mianowicie:

- ograniczenie transgranicznego transportu dwutlenku siarki i tlenków azotu oraz eliminację niskich źródeł ich emisji,
- ograniczenie dopływu zanieczyszczeń do Bałtyku oraz ochronę zasobów wody pitnej,
- ograniczenie emisji gazów powodujących zmiany klimatu Ziemi,
- ochronę różnorodności biologicznej,
- gospodarkę odpadami i rekultywację gleb zanieczyszczonych.

W związku z końcem funduszy z redukcji polskiego długu zagranicznego Fundacja EKOFUNDUSZ kończy swoją działalność z końcem roku 2010.

W ciągu 16 lat fundacja rozdysponowała ok. 2 mld zł. Wsparała 1560 projektów, najwięcej wydając na ochronę atmosfery. W listopadzie 2010 r. fundacja zostanie wyrejestrowana. Ostatni nabór wniosków o dofinansowanie prowadzony był pod koniec 2008 r.

3. FUNDUSZE UNII EUROPEJSKIEJ

Po przystąpieniu Polski do Unii Europejskiej zaistniała możliwość finansowania inwestycji w ochronie środowiska z Funduszy strukturalnych oraz Funduszu Spójności.

W perspektywie finansowej 2007-2013 do funduszy strukturalnych zalicza się Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego, Europejski Fundusz Społeczny, Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich, który stanowi instrument wdrażania Wspólnej Polityki Rolnej oraz Europejski Fundusz Rybacki będący instrumentem wdrażania Wspólnej polityki rybołówstwa.

Fundusz Spójności, zwany Funduszem Kohezyjnym. Mimo zachowania formalnej odrębności, w nowym zreformowanym kształcie w perspektywie finansowej 2007-2013 Fundusz Spójności może być nazywany *quasi funduszem strukturalnym*. Świadczy o tym m.in. fakt, iż Unia Europejska przedstawiła bardzo zbliżone ramy funkcjonowania wszystkich funduszy w jednym rozporządzeniu. Na poziomie krajowym wydatki Funduszu Spójności są ustalane razem z wydatkami funduszy strukturalnych w ramach tych samych wieloletnich programów operacyjnych stanowiących system wdrażania jednolitych Narodowych Strategicznych Ram Odniesienia.

Równoległe z realizacją sektorowych programów operacyjnych i programu regionalnego, realizowane będą duże projekty współfinansowane z Funduszu Spójności. W ramach tego sektora nastąpi wsparcie gospodarki odpadami komunalnymi, mające na celu stworzenie systemów zbiórki, transportu, odzysku i unieszkodliwiania odpadów. W ramach tego priorytetu będą realizowane działania, służące stworzeniu zintegrowanego systemu gospodarki odpadami oraz działania związane z eliminacją zanieczyszczeń azbestem.

X. UWARUNKOWANIA REALIZACJI PROGRAMU

Program ochrony środowiska dla Powiatu Chełmskiego realizowany będzie w oparciu o aktualnie obowiązujące w Polsce przepisy prawne, które w swej treści są zgodne z przepisami UE. Ważnym elementem realizacji planu jest możliwość pozyskania funduszy na realizację założeń inwestycyjnych planu. Brak funduszy może nie tylko opóźnić realizację założeń, ale również może spowodować rezygnację z wykonania części inwestycji.

Ważnym elementem realizacji Programu jest udział społeczeństwa na wszystkich etapach jego uchwalania i realizacji, a także wdrożenie programu edukacji ekologicznej w powiecie.

XI. WDRAŻANIA I MONITORING PROGRAMU

Zakłada się, że program będzie wdrażany zgodnie z przyjętymi założeniami, a środki na wdrożenie Programu pozyskiwane będą sukcesywnie z różnych źródeł. Przy wdrażaniu Programu planuje się czynny udział społeczeństwa powiatu. Ważnym elementem realizacji przyjętych założeń jest podnoszenie świadomości ekologicznej mieszkańców powiatu.

W ramach monitoringu realizacji programu wykorzystane będą:

- stała analiza wyników badań uzyskanych w trakcie prowadzenia Państwowego Monitoringu Środowiska,
- dane zgrupowane w bazach danych o środowisku zebrane w WIOŚ w Lublinie (dane korzystaniu ze środowiska w zakresie emisji ścieków do wód i do ziemi, emisja zanieczyszczeń do powietrza, pobór wód) oraz bazy danych Marszałka Województwa w zakresie gospodarowania odpadami.

Bezpośrednią odpowiedzialność za wdrażanie programu ponosi Starosta Chełmski. Z wykonania programu Starosta sporządza, co 2 lata raport, który przedstawia Radzie Powiatu.

XII. WSKAŹNIKI EFEKTYWNOŚCI PROGRAMU

Podstawą właściwego systemu oceny realizacji Programu jest dobry system sprawozdawczości, oparty na wskaźnikach (miernikach) stanu środowiska i zmiany presji na środowisko, a także na wskaźnikach świadomości społecznej. Poniżej (Tabela 20) zaproponowano istotne wskaźniki, przyjmując, że lista ta nie jest wyczerpująca i będzie sukcesywnie modyfikowana.

Tabela 20. Wskaźniki monitorowania Programu

Lp.	Wskaźnik	Jednostka
Wskaźniki stanu środowiska i zmiany presji na środowisko		
	Jakość wód powierzchniowych; udział wód pozaklasowych wg oceny ogólnej	%
	Jakość wód podziemnych; udział wód o bardzo dobrej i dobrej jakości (klasa Ia i Ib)	%
	Stopień zwodociągowania powiatu	%
	Stopień skanalizowania powiatu	%
	Stopień zgazyfikowania powiatu	%
	Ścieki przemysłowe i komunalne wymagające oczyszczenia odprowadzane do wód powierzchniowych lub do ziemi	hm ³
	Długości sieci kanalizacyjnej do sieci wodociągowej	km
	Wielkość emisji zanieczyszczeń pyłowych do powietrza z zakładów szczególnie uciążliwych, (z CO ₂)	Mg /rok
	Wielkość emisji zanieczyszczeń gazowych do powietrza z zakładów szczególnie uciążliwych (bez CO ₂)	Mg /rok
	Wskaźnik lesistości powiatu	%
	Procentowy udział powierzchnia terenów objętych ochroną prawną	%
	Nakłady inwestycyjne na ochronę środowiska	tys. zł
Wskaźniki świadomości społecznej		
	Udział społeczeństwa w działaniach na rzecz ochrony środowiska wg oceny jakościowej	b.d.
	Ilość i jakość interwencji (wniosków) zgłaszanych przez mieszkańców	b.d.
	Liczba, jakość i skuteczność kampanii edukacyjno-informacyjnych,	b.d.
	Ilość wniosków na dofinansowania inwestycji proekologicznych	b.d.

XIII. STRESZCZENIE W JĘZYKU NIESPECJALISTYCZNYM

Przedmiotem niniejszego opracowania jest aktualizacja Programu Ochrony Środowiska dla Powiatu Chełmskiego na lata 2009-2012. Zasadniczym zadaniem, jakie niniejsze opracowanie ma spełnić jest określenie celów, priorytetów i w konsekwencji działań, jakie stoją przed powiatem w dziedzinie ochrony środowiska. Ich podjęcie i wykonanie ma na celu realizację międzynarodowych zobowiązań naszego kraju, a w szczególności podjętych w związku z wymogami Unii Europejskiej oraz w znacznej mierze wynikającej z Polityki Ekologicznej Państwa w latach 2009- 2012.

Dokument został opracowany w związku z obowiązkiem nałożonym na powiaty przez ustawę z 27 kwietnia 2001 Prawo ochrony środowiska (Dz. U. 2008.25.150 z późn. zm.) w art.17 i 18, ustawę z 27 kwietnia 2001 o odpadach (Dz. U. 2007.39.251 z późn. zm.) w art. 14 ust. 6 oraz ustawę z 27.07.2001 o wprowadzeniu ustawy – Prawo ochrony środowiska, ustawy o odpadach oraz o zmianie niektórych ustaw (Dz. U. 2001.100.1085) w art. 10 w zakresie terminu jego realizacji. Zakres merytoryczny programu ochrony środowiska określają Wytyczne sporządzania programów ochrony środowiska na szczeblu regionalnym i lokalnym.

Podstawę opracowania niniejszego „Programu...” stanowi szereg dokumentów udostępnionych przez Starostwo Powiatowe w Chełmie oraz informacji, pochodzących z następujących jednostek:

- Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Lublinie (WIOŚ);
- Główny Urząd Statystyczny (GUS);
- Urzędy Gmin;
- opracowania specjalistyczne.

Zwracając się o udostępnienie danych, wykonawca miał świadomość, że pewne rejestry nie są prowadzone, albo są niekompletne. Nieliczne braki zostały w „Programie...” uwidocznione gdyż i taka jest jego rola, zaproponowane zostały też środki zaradcze.

Program składa się z kilku części charakteryzujących poszczególne komponenty środowiska przyrodniczego, z analizą istniejącego stanu Powiatu Chełmskiego odnośnie ochrony przyrody, gospodarki leśnej, ochrony gleb, zasobów kopalin, wód powierzchniowych i podziemnych, jakości powietrza, wykorzystanie energii odnawialnej, oddziaływanie hałasu. W programie zawarte są również problemy wynikające z prowadzonej działalności człowieka oraz zagrożenia środowiska przyrodniczego, jak również przewidywane kierunki zmian, jakie nastąpią z uwzględnieniem rozwoju zrównoważonego.

Program powinien być realizowany poprzez uwzględnienie zapisów wynikających z dokumentów rządowych, zwłaszcza wynikających z listy przedsięwzięć własnych i koordynowanych. Ponadto wszelkie działania winny wynikać z przedsięwzięć zawartych w opracowaniach na szczeblu regionalnym (Program wojewódzki, Strategia wojewódzka) i lokalnym zwłaszcza koncepcji władz powiatu, postulatów rozmaitych środowisk, w tym organizacji pozarządowych i mieszkańców. Dodatkowo, niektóre z przedsięwzięć zostały zaproponowane przez zespół opracowujący „Program...”.

Zhierarchizowana lista przedsięwzięć, odnośnie każdego komponentu środowiska przyrodniczego została zawarta w tabelach. Przy opracowywaniu programu, duży nacisk położono na ochronę wód oraz powietrza.